बौद्धस्तोत्रसंग्रहः

BAUDDHA-STOTRA-SAMGRAHAḤ

OR

A COLLECTION OF BUDDHIST HYMNS.

VOLUME I

स्रग्धरा स्तोत्रम्

SRAGDHARĀ-STOTRAM

ཕྲེང་བ་འཛིན་པའི་བསྟོད་པ

OR

A HYMN TO TĀRĀ IN SRAGDHARĀ METRE

BY

BHIKṢU SARVAJÑA MITRA OF KAŚMĪRA

WITH

THE SANSKRIT COMMENTARY OF JINA RAKṢITA, TOGETHER WITH TWO TIBETAN VERSIONS

EDITED BY

MAHĀMAHOPĀDHYĀYA SATIS CHANDRA VIDYABHUSANA, M.A., PH.D.,

Professor of Sanskrit and Pali, Presidency College, Calcutta; Joint Philological Secretary, Asiatic Society of Bengal; and Fellow of the Calcutta University.

CALCUTTA:

PUBLISHED BY THE ASIATIC SOCIETY OF BE

AT THE BAPTIST MISSION PRESS.

1908.

INTRODUCTION.

The text of the Sragdharā-stotra and the commentary on it printed in this fasciculus, are based on the undermentioned Sanskrit manuscripts and Tibetan block-prints :—

A. Sragdharā-stotram, No. B. 63, of the Buddhist MSS. collected from Nepal by B. H. Hodgson, Esq., and deposited in the Library of the Asiatic Society of Bengal.

B. Sragdharā-stotra-ṭikā, No. B. 64, of the Buddhist MSS. collected from Nepal by B. H. Hodgson, Esq., and deposited in the Library of the Asiatic Society of Bengal.

C. Sragdharā-stotra, called in Tibetan: Phreṅ-wa-ḥdsin-paḥi-bstoḍ-pa, extending over leaves 40*b*—44*b* of the Tibetan Tangyur, section Ṛgyud, volume La.

D. Sragdharā-stotram, called in Tibetan: Me-tog-phreṅ-ḥdsin-gyi-bstoḍ-pa, extending over leaves 44*b*—48*b* of the Tibetan Tangyur, Ṛgyud, La.

E. Ārya-Tārā-Sragdharā-stotra, called in Tibetan: Ḥphags-ma-sgrol-maḥi-me-tog-phreṅ-wa-ḥdsin-paḥi-bstod-pa, extending over leaves 49*a*—52*b* of the Tibetan Tangyur, Ṛgyud, La.

For the collation of the Sanskrit text included in this fasciculus, I consulted A and B, while for that of the Sanskrit commentary I had to depend on B alone. Of the two Tibetan texts of the Sragdharā-stotra embodied in the fasciculus, the first is mainly based on C, supplemented here and there by D, while the second is entirely a reprint of E. A short notice of A, B, C, D and E has been given below under Nos. 92, 93, 13, 14 and 15 respectively.

The volume La (of the Tangyur, section Ṛgyud) in which are included C, D and E, was very kindly given as a loan to me by the Government of India, out of the numerous Tibetan books and manuscripts brought down to Calcutta, during the British expedition to Tibet in 1903-4 before they had been distributed

as presents to the British Museum and other important centres of learning in Europe and America.

I regret I have been able to examine neither the Sragdharā-stotra-ṭippanī nor the vernacular commentary kindly mentioned in a letter[1] to me by Mr. F. W. Thomas, Librarian of the India Office, London.

A List of Tibetan Works on Tārā.

1. सर्वतथागतमातुस्ताराया विश्वकर्मभवो नाम तन्त्रम्,[2] Sarva-Tathāgata-mātus Tārāyā viśvakarmabhavo nāma Tantram, Tibetan: དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཡུམ་སྒྲོལ་མ་ལས་སྣ་ཚོགས་འབྱུང་བ་ཞེས་བྱ་བའི་རྒྱུད་—

[1] An extract from the letter dated the 16th June 1905, from Mr. F. W. Thomas, is made here to show how graciously that Tibetan scholar of eminence helped me in my literary pursuits:—

"... I am glad that you have decided to publish the Sragdharā-stotra. As you conjectured, a Tibetan rendering of the Stotra is found in the Tanjur, Rgyud Q. In fact, there are three, apparently different, versions of which I will now write down the colophons. . . . I cannot find any commentary in the Tibetan collection. You are doubtless acquainted with the Sanskrit MSS. mentioned in Professor Bendall's Cambridge Catalogue (two with a vernacular commentary), with the copies in the Royal Asiatic Society's Collection (one with *ṭīkā*, see Cowell and Eggeling's Catalogue) and in general with the copies sent to Europe by Mr. Hodgson. We have two such copies, one of which contains on the outside of its first leaf the end and colophon of a Sragdharā-stotra-ṭippanī."

[2] The Sanskrit title in the original Tibetan book runs thus:—सर्वे तथागत-मातनौतार विश्वकर्मे भव तन्त्र नाम । which does not appear quite correct from the point of view of classical Sanskrit. The Sanskrit title has, therefore, been modified in conformity with the Tibetan title.

On this point Mr. F. W. Thomas, in his letter dated the 19th April 1907, kindly observes:—

"As regards the Sanskrit titles in the Kanjur and Tanjur, which you often find so imperfect, it seems to me clear that in many cases they have been reconstructed from the Tibetan (or other sources) by persons imperfectly acquainted with Sanskrit. For modern works I can prove this decisively, and unless my memory deceives me, for the Tanjur also..... Hence it is often lost labour to correct the grammar of such titles."

A Tantra showing how various things originated from Tārā, the mother of all Tathāgatas.

It extends over leaves 457*b*—480*a* of the Kangyur, section Rgyud, volume Pha, and begins with an invocation to Mañjuśri. This Tantra, which had been told by Sākya to Mañjuśri at Tuṣita heaven (དགའ་ལྡན་གྱི་གནས), was translated into Tibetan by the Indian sage Dharma-śri-mitra and the Tibetan interpreter Gelong Chos-kyi-bzaṅ-po.

2. आर्य-तारा-नामाष्टोत्तर-शतकम्,[1] Ārya-Tārā-nāmāṣṭottara-śatakam, Tib: རྗེ་བཙུན་མ་འཕགས་མ་སྒྲོལ་མའི་མཚན་བརྒྱ་རྩ་བརྒྱད་པ – One hundred and eight names of the noble Tāıā.

It extends over leaves 480*a*—483*a* of the Kangyur, Rgyud, Pha, and begins with an invocation to the blessed noble Tārā. The 108 names are stated to have never been renounced by Buddha and to have ever been repeated by the mighty Avalokiteśvara.

3. तारादेवी-नामाष्टोत्तर-शतकम्,[2] Tārā-devi-nāmāṣtottara-śatakam, Tibetan: ལྷ་མོ་སྒྲོལ་མའི་མཚན་བརྒྱ་རྩ་བརྒྱད་པ – One hundred and eight names of goddess Tārā.

It extends over leaves 483*a*—487*b* of the Kangyur, Rgyud, Pha, and begins with an invocation to the great goddess Tārā.

4. आर्य-अग्र-प्रदीप-धारणी-विद्याराज, Ārya-agra-pradipa-dhāraṇi-vidyārāja, Tibetan: འཕགས་པ་རིག་སྔགས་ཀྱི་རྒྱལ་

[1] The Sanskrit title in the original Tibetan book runs thus:—आर्यतारा भट्ट नाम षट्शतक । It has been modified in conformity with the Tibetan title.

[2] The Sanskrit title in the original Tibetan book runs as follows:—तारादेवी नाम षट्शतकम् ।

རི་སྒྲོན་མ་མཆོག་གི་གཟུངས—A *dhāraṇī*-charm called the excellent lamp of the noble science.

It extends over leaves 487*b*—495*b* of the Kangyur, Rgyud, Pha, and begins with an invocation to Buddha and all Bodhisattvas. It was delivered by the Bhagavān (Buddha) at Śrāvasti (མཉན་ཡོད) in the Jetavana garden of Anāthapiṇḍada (མགོན་མེད་ཟས་སྦྱིན)।

5. **आर्य-तारा-स्वप्रतिज्ञा-नाम-धारणी,** Ārya-Tārā-svapratijñā-nāma-dhāraṇī, Tibetan: འཕགས་མ་སྒྲོལ་མ་རང་གིས་དམ་བཅས་པ་ཅེས་བྱ་བའི་གཟུངས—A *dhāraṇī*-charm on the promise made by Tārā herself.

It extends over leaves 495*b*—496*a* and begins with an invocation to noble Tārā.

6. **ऊर्द्ध-जटा-महाकल्प-महाबोधिसत्त्व-विकुर्वण-पटल-विसरा-भगवती-आर्य-तारा-मूलकल्प-नाम,** Ūrddhva-jaṭā-mahā-kalpa-mahābodhisattva-vikurvaṇa-paṭala-visarā-bhagavati-ārya-Tārā-mūlakalpa-nāma, Tibetan: རལ་པ་གྱེན་བརྫེས་ཀྱི་རྟོག་པ་ཆེན་པོ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོའི་རྣམ་པར་འཕྲུལ་བ་ལེའུ་རབ་འབྱམས་ལས་བཅོམ་ལྡན་འདས་མ་འཕགས་མ་སྒྲོལ་མའི་རྩ་བའི་རྟོག་པ་ཞེས་བྱ་བ—The fundamental rituals of Ūrddhva-jaṭā Bhagavati Arya-Tārā.

It extends over leaves 1*a*—453*a* of the Kangyur, Rgyud, volume Tsa, and begins with an invocation to the mighty Avalokiteśvara (སྤྱན་རས་གཟིགས). At the end it is stated:—འདི་ནི་ཇོ་བོ་ཆེན་པོ་ཨ་ཏི་ཤའི་ཕྱག་དཔེ— "this is great master Atiśa's book."

It was translated into Tibetan by the Śakya Gelong Rin-chen-grub and Bsod-nams-grub.

7. तारा-साधनम्, Tārā-sādhanam, Tibetan: སྒྲོལ་མའི་སྒྲུབ་ཐབས—Propitiation of Tārā.

It extends over leaves 1*b*—8*a* of the Tangyur, section Rgyud, volume La, and begins with an invocation to venerable Tārā. At the end it is stated that Tārā-sādhana, which has sprung from the ocean-like Tārā-tantra, is the work of Ārya Nāgārjuna (འཕགས་པ་ཀླུ་སྒྲུབ). It was translated into Tibetan by the great Indian Paṇḍita Dharma-vajra and the Tibetan interpreter Gelong Dar-ma-rin-chen, and finished by the honourable great kalyāṇa-mitra (དགེ་བའི་བཤེས་གཉེན་ཆེན་པོ) named Chos-kyi-blo-gros of the monastery of Chos-hkhor-hjo.

8. तारादेवी-स्तोत्रम् एकविंशतिकसाधनं नाम, Tārā-devi-stot-ram-ekaviṃśatika-sādhanam-nāma, Tibetan: ལྷ་མོ་སྒྲོལ་མའི་བསྟོད་པ་ཉི་ཤུ་རྩ་གཅིག་པའི་སྒྲུབ་ཐབས་ཞེས་བྱ་བ—A propitiatory hymn to the goddess Tārā in her twenty-one aspects.

It extends over leaves 8*a*—11*b* and begins with an invocation to the blessed Tārā. It is divided into twenty-one small chapters and is the work of the Kāśmīrian Paṇḍita teacher Ravi-gupta (ཉི་མ་སྦས་པ). It was translated into Tibetan by Paṇḍita Mañjuśrī and the Tibetan interpreter Mal-gyo Blo-gros-grags-pa.

9. [तारैकविंशतिकाङ्गसूत्रे संक्षेपः,[1] Tārā-ekaviṃśatikāṅga-sūtre saṃkṣepaḥ], Tibetan: སྒྲོལ་མ་ཉི་ཤུ་རྩ་གཅིག་པའི་ཡན་ལག་དང་བཅས་པ་མདོར་བསྡུས་པ—A summary of the discourse on the twenty-one aspects of Tārā.

[1] The Sanskrit title of No. 9 is not given in the original Tibetan book. It is restored here from the Tibetan title.

It extends over leaves 11*b*—26*b* of the Tangyur, Ṛgyud, La, and begins with an invocation to the mistress noble Tārā. It is divided into twenty-one chapters and is the work of the Kāśmīrian teacher Ravi-gupta (ཁ་ཆེའི་སློབ་དཔོན་ཉི་མ་སྦས་པ་ཞེས་བྱ་བས)། It was translated into Tibetan by the Indian teacher Mañju-śrī and the Tibetan interpreter Mal-gyo-ḅlo-groṣ-grags-pa in the very great vihāra of Vikramaśila.

10. भगवती-तारादेवी-एकविंशति-स्तोत्र-साधनोपायिक,[1] Bhagavatī - Tārā - devī - ekaviṃśati - stotra - sādhanopāyika, Tibetan: བཅོམ་ལྡན་འདས་མ་སྒྲོལ་མ་ལ་བསྟོད་པ་ཉི་ཤུ་རྩ་གཅིག་པའི་སྒྲུབ་ཐབས—The way of propitiating the blessed goddess Tārā by the twentyone-fold hymn.

It extends over leaves 26*b*—35*b* of the Tangyur, Ṛgyud, La, and begins with a salutation to the feet of the Noble Tārā. This book, which is divided into 21 chapters, was translated into Tibetan by the great Kāśmīrian Paṇḍita Śākya-śrī-bhadra and the Tibetan interpreter Byams-paḥi-ḍpal in the great vihāra of Central Tibet in the plains of Sol-nag-thaṅ-po.

11. आर्य - तारादेवी - स्तोत्र - विशुद्ध - चूडामणि - नाम,[2] Ārya-Tārā devī - stotra - viśuddha - cūḍāmaṇi - nāma, Tibetan འཕགས་མ་ལྷ་མོ་སྒྲོལ་མ་ལ་བསྟོད་པ་རྣམ་དག་གཙུག་གི་ནོར་བུ་ཞེས་བྱ་བ - A pure crest-gem of the hymn to the noble goddess Tārā.

It extends over leaves 35*b*—39*b* of the Tangyur, Ṛgyud, La and begins with an invocation to the great merciful lord Avalokiteśvara (སྤྱན་རས་གཟིགས་དབང་ཕྱུག)།

---

[1] The original Tibetan book has गोयिक [?] which is, as I am informed by Mr. Thomas, a frequent mistake for साधनोपायिक।

[2] The Sanskrit title in the original Tibetan book runs as follows:—
आर्यदेवितारे एकविंशत् स्तोत्र विशुद्ध चूडामणि नाम। I have modified in conformity with the Tibetan title.

This work came out from the mouth of the great teacher Ravi-gupta (ཉི་མ་སྦས་པ) resident of the great land (ས་ཆེན་པོ་ Kāśmīra).

12. आर्य-तारा-स्तोत्रम्, Ārya-Tārā-stotram, Tibetan: འཕགས་མ་སྒྲོལ་མ་ལ་བསྟོད་པ—A hymn to the noble Tārā.

It extends over leaves 39*b*—40*b* of the Tangyur, Ṛgyud, La, and begins with an invocation to Bhagavān Mañjughoṣa (འཇམ་པའི་དབྱངས) |

The author of this work is the Kāśmīrian teacher Ravi-gupta (ཉི་མ་སྦས་པ). It was translated into Tibetan by the Indian Paṇḍita Sādhukīrti and the Tibetan interpreter Ḫdan-ma Tshul-khrims-seṅge, and afterwards revised in the Saṣkya monastery.

13. स्रग्धरा-स्तोत्रम्, Sragdharā-stotram, Tibetan: ཕྲེང་བ་འཛིན་པའི་བསྟོད་པ—A hymn in Sragdharā metre.

It extends over leaves 40*b*—44*b* of the Tangyur, Ṛgyud, La, and begins with an invocation to Ārya-Tārā. The author of this work is the pious monk Paṇḍita Sarvajña-mitra (ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པའི་བཤེས་གཉེན) |

14. स्रग्धरा-स्तोत्रम्, Sragdharā-stotram, Tibetan: མེ་ཏོག་ཕྲེང་འཛིན་གྱི་བསྟོད་པ—A hymn in Sragdharā metre.

It extends over leaves 44*b*—48*b* of the Tangyur, Ṛgyud, La, and begins with an invocation to the Blessed Ārya-Tārā. The author of this work is the pious monk Paṇḍita Sarvajña mitra (ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པའི་བཤེས་གཉེན). It was translated into Tibetan by the Indian teacher Kanaka-varma and the Tibetan interpreter Tshab-ñi-ma-grags, and afterwards revised by the great Paṇḍita Maṇika-Śrījñāna.

15. आर्य-तारा-स्रग्धरा-स्तोत्रम्, Ārya-Tārā-Sragdharā-stotram, Tibetan: འཕགས་མ་སྒྲོལ་མའི་མེ་ཏོག་ཕྲེང་བ་འཛིན་པའི་བསྟོད་པ—A hymn to Ārya-Tārā in Sragdharā metre.

It extends over leaves 49*a*—52*b* of the Tangyur, Rgyud, La, and is the work of the teacher Sarvajña-mitra (ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པའི་བཤེས་གཉེན). It was translated into Tibetan by Paṇḍita Candra-Kumāra (ཟླ་བ་གཞོན་ནུ) ।

16. तारादेवी-कार्पण्य-देशन-नाम-स्तोत्रम्,[1] Tārā-devi-kārpaṇya-deśana-nāma-stotram, Tibetan: ལྷ་མོ་སྒྲོལ་མ་ལ་སྨྲེ་སྔགས་ཀྱི་གསོལ་བ་འདེབས་པ་ཞེས་བྱ་བའི་བསྟོད་པ – A hymn named the bewailing prayer to goddess Tārā.

It extends over leaves 53*a*—54*a* of the Tangyur, Rgyud, La, and begins with an invocation to the Blessed Ārya-Tārā. It was translated into Tibetan by Paṇḍita Śākya-śrī and the Tibetan interpreter Byams-pa.

17. [तारा-त्रिरत्न-स्तोत्रम्, Tārā-triratna-stotram],[2] Tibetan: སྒྲོལ་མ་དཀོན་མཆོག་གསུམ་ལ་བསྟོད་པ—A hymn to Tārā of three gems.

It consists of the leaf 54*a* of the Tangyur, Rgyud, La, and came out from the mouth of the Indian teacher Dipaṅkara-śrī-jñāna. It was translated into Tibetan by the Tibetan interpreter Nag-tsho-tshul-khrims-rgyal-wa in the monastery of Vikramaśila.

---

[1] The Sanskrit title of No. 16 in the original Tibetan book runs thus:— देवी तारकरुण देशनाम स्तोत्रम् ।

Mr. Thomas's emendation, as communicated to me by himself, is तारा-देवी कार्पण्य देशन नाम स्तोत्रम् ।

[2] The Sanskrit title of No. 17 has been supplied by me in conformity with the Tibetan title.

[In the 16th volume of the Kloṅ-rdol-gsuṅ-ḥbum it is stated that the Tibetan interpreter Nag-tshul-khrims-rgyal-wa, better known as Nag-tsho-lo-tsā-va, was a Tibetan scholar and traveller who twice visited Magadha and resided for three years at the monastery of Vikramaśila for the purpose of taking Śrijñāna-Atiśa to Tibet. While a professor in the monastery of Vikramaśila in Magadha, Atiśa visited Tibet in the company of Nag-tsho in 1038 A.D.]

18. **स्रग्धरा-साधनम्,** Sragdharā-sādhanam. Tibetan: མེ་ཏོག་ཕྲེང་འཛིན་གྱི་སྒྲུབ་པའི་ཐབས—Propitiation of Tārā in the Sragdharā metre.

It extends over leaves 54*a*—57*a* of the Tangyur, Rgyud. La, and begins with an invocation to Blessed Tārā. The author of this work was the great Paṇḍita Tathāgata-rakṣita.

19. **शून्यता-भावना,** Śūnyatā-bhāvanā, Tibetan: སྟོང་པ་ཉིད་བསྒོམ་པ—Contemplation on nothingness (vacuity).

It consists of the leaf 57*a*—57*b* of the Tangyur, Rgyud, La and begins with an invocation to Tārā, the holder of flower-garlands.

20. **कुदृष्टि-दूषण-निर्हार,**[1] Ku-dṛṣṭi-dūṣaṇa-nirhāra, Tibetan: ལོག་པར་བལྟ་བ་སུན་དབྱུང་བ—Removal of wrong views.

It extends over leaves 57*b*—58*a* of the Tangyur, Rgyud, La, and begins with an invocation to Bhṛkuṭi-Tārā (ཁྲོ་གཉེར་ཅན་གྱི་སྒྲོལ་མ)།

21. **चोरबन्ध,** Cora-bandha, Tibetan: ཆོམ་རྐུན་བཅིངས་པ—Fetters of a thief.

[1] The word **निर्हार** to No. 20 has been added by me in conformity with the Tibetan title which has དབྱུང་བ (= **निर्हार**, expulsion) in it.

It consists of the leaf 58*a*—58*b* of the Tangyur, Rgyud, La, and begins with an invocation to Aśoka-Tārā (མྱ་ངན་མེད་པའི་སྒྲོལ་མ) |

22. विद्यावर्द्धनी, Vidyā-vardhani, Tibetan: རིག་པ་བསྐྱེད་པ--

Generator of sciences.

It extends over leaves 58*b*—59*b* of the Tangyur, Rgyud, La, and begins with an invocation to Vidyā-kari Tārā (Veda Tārā ? རིག་བྱེད་སྒྲོལ་མ) |

23. मृत्यु-कितव,[1] Mṛtyu-kitava, Tibetan: འཆི་བ་བསླུ་བ—
A deceiver of death.

It extends over leaves 59*b*—60*a* of the Tangyur, Rgyud, La, and begins with an invocation to Śri-Mahā-Tārā (དཔལ་སྒྲོལ་མ་ཆེན་མོ) |

The author of this work was the great Paṇḍita Tathāgata-rakṣita. It was translated into Tibetan by the Tibetan interpreter Mya-ṅan-med-paḥi-dpal.

24. आर्य-तारादेवी-स्तोत्र-सर्वार्थसाधन-नाम-स्तोत्रराज, Ārya-Tārā-devi-stotra-sarva-artha-sādhana-nāma-stotra-rāja, Tibetan: འཕགས་མ་ལྷ་མོ་སྒྲོལ་མའི་བསྟོད་པ། དོན་ཐམས་ཅད་གྲུབ་པ་ཞེས་བྱ་བ་བསྟོད་པའི་རྒྱལ་པོ

A hymn to goddess Ārya-Tārā—the king of hymns accomplishing all objects.

It extends over leaves 60*a*—62*b* of the Tangyur, Rgyud, La, and begins with an invocation to the great Lord Avalokiteśvara (སྤྱན་རས་གཟིགས) |

The author of the work was the teacher Mātṛ-cetas.

[1] The original Tibetan book has माक्षिक. I have substituted कितव for it in conformity with the Tibetan title which has བསླུ་བ |

25. आर्य-मायाजाल-क्रमेणभट्टारिका-तारा-साधनम्,[1] Ārya-māyājāla - kramena - bhaṭṭārikā - Tārā - sādhanam, Tibetan : འཕགས་པ་སྒྱུ་འཕྲུལ་དྲ་བའི་རིམ་པས་རྗེ་བཙུན་སྒྲོལ་མའི་སྒྲུབ་ཐབས — Propitiation of mistress Tārā the remover of the net of illusions.

It extends over leaves 62*b*—64*a* of the Tangyur, Rgyud, La, and begins with an invocation to the mistress Tārā. It was translated into Tibetan by the Indian teacher Mahājana and the Tibetan interpreter Gshon-nu-ḥod.

26. आर्य-तारा-मण्डलविधि-नाम-साधना, Ārya-Tārā-maṇḍala-vidhi-nāma-sādhanā, Tibetan : འཕགས་མ་སྒྲོལ་མའི་དཀྱིལ་འཁོར་གྱི་སྒྲུབ་ཐབས་ཆོ་ག་ཞེས་བྱ་བ — The method of constructing the magic circle of Ārya-Tārā.

It extends over leaves 64*a*—65*b* of the Tangyur, Rgyud, La, and begins with an invocation to He-vajra (དགྱེས་པའི་རྡོ་རྗེ). It is the work of the great teacher Lhan-cig-skyes-paḥi-rol-pa, and was translated into Tibetan by Hbrog-mi-lo-tsā-va.

27. आर्य-विधीश्वरी-साधना-नाम,[2] Ārya-vidhiśvari-sādhanā-nāma, Tibetan : འཕགས་མ་གནས་ཀྱི་དབང་ཕྱུག་མའི་སྒྲུབ་པའི་ཐབས་ཞེས་བྱ་བ — Propitiation of noble Vidhiśvari.

It extends over leaves 65*b*—69*b* of the Tangyur, Rgyud, La, and begins with an invocation to noble Vidhiśvari (གནས་ཀྱི་དབང་ཕྱུགས)।

It was extracted from the Guhya-Vajra-tantra (རྡོ་རྗེ་གསང་བའི་རྒྱུད) by Mkhaḥ-ḥgro-ma-rdo-rje-ldan-ma, and translated

[1] The original book reads : क्रमाणे for भट्टारिका तारा।

[2] Is it for पीठीश्वरी piṭhiśvari ?.

into Tibetan by a disciple of Vinitabhadra named Saṅgama-śrī-bhadra [1] and a Tibetan interpreter named H̱jam-ḏpal-sgeg-paẖi-ṟdo-rje.

28. श्री-ओड्डियन-तारा-क्रम-अभिसमय-नाम, S'ri - Oḍiyana-Tārā-krama-abhisamaya-nāma, Tibetan : དཔལ་ཨོ་རྒྱན་གྱི་སྒྲོལ་མའི་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་རིམས་པ་ཞེས་བྱ་བ—The process of clear comprehension of the blessed Tārā of Oḍiyana.[2]

It extends over leaves 69b—71b of the Tangyur, Ṟgyud, La, and begins with an invocation to noble Tārā. It was translated into Tibetan by Siddha-Vinita-bhadra's pupil named Saṅgama-śri-bhadra and the Tibetan interpreter named H̱jam-ḏpal-sgeg-paẖi-ṟdo-rje.

29. ओड्डियन-तारा-क्रम, Oḍiyana - Tārā-krama, Tibetan : ཨོ་རྒྱན་གྱི་སྒྲོལ་མའི་རིམ་པ - The process of worship of Tārā in Oḍiyana.

It consists of the leaf 71b of the Tangyur, Ṟgyud, La, and begins with an invocation to Tārā. It was translated into Tibetan by Paṇḍita Saṅgama-śri and the Tibetan interpreter H̱jam-ḏpal-sgeg-paẖi-ṟdo-rje.

30. मण्डल-अभिषेक-विधि, Maṇḍala-abhiṣeka-vidhi, Tibetan : དཀྱིལ་འཁོར་དུ་དབང་བསྐུར་བའི་ཆོ་ག - The method of consecration of the magic circle.

[1] The original reads : Saṅghama.. Is it for Saṅgha or Saṅgama?

[2] "U-rgyan," also written "Oḍiyana," is described as a fabulous country in the north-west of India and frequently represented as a kind of paradise. Some identify it with "Ujain" in Rajputana, while others maintain that it is identical with Sanskrit *Udyāna*, the ancient name of Ghaznee in Cabul.

Mr. F. W. Thomas in a letter to me observes: "Oḍiyana or Oḍḍiyāna is certainly *Udyāna* : it is often named as the country from which came *Padma-sambhava*. On its ancient name *Urdi* see my note in the Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland for April 1906, p. 461."

[illegible]tends over leaves 72a—73a of the Tangyur, Rgyud, La, and begins with an invocation to Tārā and Amitābha (འོད་དཔག་མེད). It was compiled by Paṇḍita Parahita, and translated into Tibetan by the Kāśmīrian Paṇḍita Saṅgama-śrī-bhadra and the Tibetan interpreter Hjam-dpal-sgeg-pahi-rdo-rje.

31. एकवीर-योगिनी-साधनम्,[1] Ekavira-yogini-sādhanam, Tibetan: དཔའ་བོ་གཅིག་པའི་རྣལ་འབྱོར་མའི་སྒྲུབ་པའི་ཐབས་ཞེས་བྱ་བ—Propitiation of the unique heroine-ascetic.

It extends over leaves 73b—74b of the Tangyur, Rgyud, La, and begins with an invocation to mistress Tārā of the great seat (ཞིང་ཆེན). It was translated into Tibetan by Paṇḍita Parahita and the Tibetan interpreter Gelong Śes-rab-rgyal-mtshan.

32. ओड्यानक्रम-तारादेवी-साधनी-नाम, Oḍyana-krama-Tāra-devi-sādhanī-nāma, Tibetan ཨོ་རྒྱན་གྱི་རིམ་པའི་ལྷ་མོ་སྒྲོལ་མའི་སྒྲུབ་ཐབས་ཞེས་བྱ་བ – Propitiation of goddess Tārā by the steps prevailing in Oḍyana.[2]

It extends over leaves 74b—77b of the Tangyur, Rgyud, La, and begins with an invocation to Bhagavati-Tāra-devi, the presiding goddess of sacred places (གནས་ཆེན་གྱི་དབང་ཕྱུག་མ). It was preached by the Ḍākinī (མཁའ་འགྲོ་མ) named Rdo-rje-ldan-ma, and was translated into Tibetan by Paṇḍita Parahita (a pupil of Mahā-ācārya-Ratna-śrī) and the Tibetan interpreter Nag-tsho-dge-slon-śes-rab-rgyal-mtshan.

33. बलि-अल्प-विधि, Bali-alpa-vidhi, Tibetan: གཏོར་མའི་ཆོ་ག་ཉུང་ངུ—The concise formula of offering an oblation.

[1] Original योगी for योगिनी।

[2] Oḍyana = Oḍiyana.

It extends over leaves 77*b*—78*a* of the Tangyur, Rgyud, La, and begins with an invocation to the presiding goddess of sacred places (གནས་ཆེན་གྱི་དབང་ཕྱུག་མ) ।

34. पीठेश्वरी-पूजाक्रम, Pīṭhiśvarī-pūjā-krama, Tibetan: ཞིང་གི་དབང་ཕྱུག་མའི་མཆོད་པའི་རིམ་པ—The process of worship of the presiding goddess of the sacred seat.

It extends over leaves 78*a*—80*b* of the Tangyur, Rgyud, La, and begins with an invocation to Bhagavatī-Ārya-Tārā. It was translated into Tibetan by Paṇḍita Parahita and the Tibetan interpreter Gelong Śes-rab-rgyal-mtshan.

35. तत्त्वकारिका, Tattva-kārikā, Tibetan: དེ་ཁོ་ན་ཉིད་ཀྱི་ཚིག་ལེའུར་བྱས་པ—Memorial verses on the true principle.

It extends over leaves 80*b*—82*a* of the Tangyur, Rgyud, La, and begins with an invocation to Vajrasattva (རྡོ་རྗེ་སེམས་དཔའ). It was translated into Tibetan by Paṇḍita Parahita and the Tibetan interpreter Nag-tsho-tshul-khrims-rgyal-mtshan.

36. तत्त्वकारिका-उपदेश-वृत्ति-नाम, Tattva-kārikā-upadeśa-vṛtti-nāma, Tibetan: དེ་ཁོ་ན་ཉིད་ཀྱི་ཚིག་ལེའུར་བྱས་པའི་མན་ངག་གི་འགྲེལ་པ་ཞེས་བྱ་བ—Explanatory commentary on the Tattva-kārikā-upadeśa.

It extends over leaves 82*a*—87*b* of the Tangyur, Rgyud, La, and begins with an invocation to Vajrasattva. It is the work of the teacher Sujaya-śrī-bhadra and was translated into Tibetan by Paṇḍita Parahita (who touched the feet of the sage Ratna-śrī, རིན་ཆེན་དཔལ) and the Tibetan interpreter Nag-tsho-dge-sloṅ-śes-rab-rgyal-mtshan.

37. पीठीक्रम-तारादेवी-स्तोत्रम्, Piṭhi-krama-Tārā-devi-stotram, Tibetan: གནས་ཆེན་གྱི་རིམ་པའི་ལྷ་མོ་སྒྲོལ་མའི་

བསྟོད་པ—A hymn to goddess Tārā ... ... of sacred seats.

It consists of leaves 87b—88a of the Tangyur, Rgyud, La, and begins with an invocation to Bhagavatī Tārā-devī. It was translated into Tibetan by Paṇḍita Parahita and the Tibetan interpreter Tshul-khrims-rgyal-mtshan.

38. पीठीश्वरी-स्तोत्रम्,[1] Pīṭhiśvarī-stotram, Tibetan: ཞིང་གི་དབང་ཕྱུག་མའི་བསྟོད་པ—A hymn to Pīṭhiśvarī or the goddess of the sacred seat.

It consists of leaves 88a—90b of the Tangyur, Rgyud, La, and begins with an invocation to Bhagavatī Pīṭhiśvarī (ཞིང་གི་དབང་ཕྱུག་མ). The author of it was a Paṇḍita of the very delightful family of the minister. It was translated into Tibetan by Paṇḍita Ye-śes-rdo-rje (Jñāna-vajra) and the Tibetan interpreter Nag-tsho-chen-po.

39. वज्रघण्टालक्षण-नाम, Vajraghaṇṭā-lakṣaṇa-nāma, Tibetan: རྡོ་རྗེ་དྲིལ་བུའི་མཚན་ཉིད་ཅེས་བྱ་བ—The characteristic of a precious bell.

It consists of leaves 90b—92a of the Tangyur, Rgyud, La, and begins with an invocation to Buddha (སངས་རྒྱས). It was translated into Tibetan by Paṇḍita Parahita and the Tibetan interpreter Nag-tsho-lge-sloṅ-śes-rab-rgyal-mtshan.

40. कपालपूजाविधि-नाम, Kapāla-pūjā-vidhi-nāma, Tibetan: ཐོད་པ་མཆོད་པའི་ཆོ་ག་ཞེས་བྱ་བ—The method of worship of the skull.

[1] Original पिठेश्वर which has been changed into पिठेश्वरी according to the Tibetan title.

It consists of the leaf 92*a*—92*b* of the Tangyur, Rgyud, La, and begins with an invocation to the Yoginī of the great seat (ཞིང་ཆེན་གྱི་རྣལ་འབྱོར་མ)।

41. स्वप्नतारणोपिक, Svapna-tāraṇopika, Tibetan: རྨི་ལམ་སྒྲོལ་མའི་སྒྲུབ་ཐབས—Propitiation of Dream-Tārā.

It extends over leaves 92*b*—94*a* of the Tangyur, Rgyud, La, and begins with an invocation to Dream-Tārā. The author of the work is Soma-mitra (ཟླ་བའི་བཤེས་གཉེན). It was translated into Tibetan by the Indian Paṇḍita Sugata-śrī and the Tibetan interpreter Byams-pahi-dpal.

42. [मुमूर्षुकारिका, Mumūrṣu-kārikā][1] Tibetan · འཆི་ཀ་མའི་ཉམས་ལེན—A memorial verse for the dying man.

It consists of the leaf 94*a*—94*b* of the Tangyur, Rgyud, La, and begins with an invocation to Tārā. It was translated into Tibetan by the Kāśmirian sage S'ākya-śrī-bhadra and the Tibetan interpreter Byams-pahi-dpal.

43. आर्य-तारा-साधनं-नाम, Ārya - Tārā - sādhanaṃ - nāma, Tibetan: འཕགས་མ་སྒྲོལ་མའི་སྒྲུབ་ཐབས་ཞེས་བྱ་བ—Propitiation of the blessed Tārā.

It consists of the leaves 94*b*—95*a* of the Tangyur, Rgyud, La, and begins with an invocation to blessed Tārā. The author of the work is the great teacher Sarvajña-mitra (ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པའི་བཤེས་གཉེན)।

44. आर्य-तारा-साधना, Ārya-Tārā-sādhanā, Tibetan: འཕགས་མ་སྒྲོལ་མའི་སྒྲུབ་ཐབས—Propitiation of Ārya-Tārā.

[1] In the original book the Sanskrit title is not given. I have supplied it in accordance with the Tibetan title.

It consists of the leaves 95*a*—96*a* of the Tangyur, Rgyud, La, and begins with an invocation to Ārya-Tārā. The author of the work was the great Kāśmirian Paṇḍita S'ākya-śri-bhadra.

45. **वज्रवाराही-तारा-स्तोत्रम्**, Vajra-vārāhi-Tārā-stotram, Tibetan: རྡོ་རྗེ་ཕག་མོ་སྒྲོལ་མ་ལ་བསྟོད་པ—A hymn to Vajra-vārāhi-Tārā.

It consists of the leaf 96*a*—96*b* of the Tangyur, Rgyud, La, and begins with an invocation to the blessed Tārā.

The hymn was composed by Paṇḍita Candra-kirtti (ཟླ་བ་གྲགས་པ)।

46. **उत्तारा-स्तोत्र-नाम**, Uttārā-stotra-nāma, Tibetan: སྒྲོལ་མ་ཁྲོ་མོ་ལ་རྩ་བའི་སྔགས་ཀྱིས་བསྟོད་པ — Praising the angry Tārā by the fundamental incantation.

It consists of the leaf 96*b* of the Tangyur, Rgyud, La, and begins with an invocation to Jo-mo-byin-rlabs-can (the blessed goddess).

47. **उग्रतारादेवी-साधनम्**, Ugra-Tārā-devi-sādhanam, Tibetan: ལྷ་མོ་ཨུ་གྲ་ཏཱ་རའི་སྒྲུབ་ཐབས—Propitiation of goddess Ugra-Tārā.

It consists of the leaves 96*b*—98*a* of the Tangyur, Rgyud, La, and begins with an invocation to Ugra-Tārā.

The book was composed by the great Paṇḍita of Eastern India named S'ri-vana-ratna. It was translated into Tibetan by the very same Paṇḍita, and the Lotsava Hjam-dpal-ye-śes in Dpal-hkhor-bde-chen.

48. **आर्य-उग्र-तारा-साधनं-नाम**, Ārya-Ugra-Tārā-sādhanam-nāma, Tibetan: འཕགས་མ་སྒྲོལ་མ་དྲག་མོའི་སྒྲུབ་ཐབས་ཞེས་བྱ་བ—Propitiation of Ārya-Ugra-Tārā.

It consists of the leaves *98a—99a* of the Tangyur, Rgyud, La, and begins with an invocation to goddess Tārā. The book was composed by the teacher Rtag-pahi-rdo-rje (Nitya-vajra). It was subsequently translated into Tibetan by the Lotsava Mañjuśrī in the presence of the great Paṇḍita Vanaratna of Eastern India.

49. एकजटी-साधनम्, Eka-jaṭi-sādhanam, Tibetan: རལ་གཅིག་མའི་སྒྲུབ་ཐབས—Propitiation of Ekajaṭī (the single clotted-haired goddess).

It consists of the leaves *99b—100b* of the Tangyur, Rgyud, La, and begins with an invocation to Eka-jaṭī.

The work was translated without mistakes from the divine language (Sanskrit) into the symbols of Tibet (the Tibetan language) by the great Paṇḍita of Eastern India named Dāna-śila at the town of Hou-hdahi-sku [Kāmarūpa ?]

At the end it is stated that the worship of Tārā originated from China, but it is not clear whether this refers to Ekajaṭi-Tārā alone or to Tārā of all classes.[1]

50. [क्रोधन-तारा-गोरोचना-वलि, Krodhana-Tārā-gorocanā-vali, Tibetan: སྒྲོལ་མ་ཁྲོས་པའི་བ་ལིང་གི་གཏོར་མ]²—The offering of a yellow pigment to Angry Tārā.

It consists of the leaf *100b* of the Tangyur, Rgyud, La, and begins with a salutation to the single clotted-haired goddess (ལྷ་མོ་རལ་གཅིག་མ)।

¹ མཁས་པ་ཆེན་པོ་པ་ཎྜི་ཏས ||
འདི་ལ་ཤིན་ཏུ་བསྔོད་པར་འོས ||
རྒྱ་ནག་ལས་ནི་བྱུང་བ་ཡི ||
སྒྲོལ་མའི་སྒྲུབ་ཐབས་ཡོངས་སུ་རྫོགས ||
རྒྱ་གར་ཤར་ཕྱོགས་ཀྱི་པ་ཎྜི་ཏ་ཆེན་པོ་དཱ་ན་ཤཱི་ལས་ཧོན་འདའི་སྐུ་སྒོང་
རྩེ་ལྷའི་སྐད་ལས་བོད་ཀྱི་བརྡའ་ལ་འཁྲུལ་པ་མེད་པར་བསྒྱུར་པའོ ||
(Tangyur, Rgyud, La, 100b).

² The title is ascertained from the colophon.

It was translated into Tibetan by Paṇḍita Dānaśila himself (of Eastern India).

51. Another work on Tārā extending over leaves 101*b*—102*a* of the Tangyur, Rgyud, La, and composed by Rtag-pa-rdo-rje (who was well versed in the Śāstra of Nāgārjuna) and the great Paṇḍita Dānaśila (of Eastern India).

52. शुक्ल-एकजटी-साधनम्, S'ukla-Ekajaṭī-Sādhanam, Tibetan: རལ་གཅིག་མ་དཀར་མོ་འི་སྒྲུབ་ཐབས།—Propitiation of white Ekajaṭī (Tārā).

It consists of the leaves 102*a*—103*b* of the Tangyur, Rgyud, La, and opens with an invocation to Ekajaṭī. The author of the work was the teacher Lalita-Gupta (རོལ་པའི་སྦས་པ) sprung from S'rī-advaya-vajra (དཔལ་གཉིས་མེད་རྡོ་རྗེ). It was translated into Tibetan by the great Paṇḍita Dānaśila of Jigatāla in Varendra (Eastern India).

53. रक्त-एकजटी-साधनम्, Rakta-Ekajaṭī-sādhanam, Tibetan རལ་པ་གཅིག་མ་དམར་མོ་འི་སྒྲུབ་པའི་ཐབས—Propitiation of red Ekajaṭī.

It consists of the leaves 103*b*—104*a* of the Tangyur, Rgyud, La, and begins with an invocation to Bhagavatī-Rakta-Ekajaṭī.

54. एकजटी-अधिष्ठान-विधि, Ekajaṭī-adhiṣṭhāna-vidhi, Tibetan: རལ་པ་གཅིག་མ་དམར་མའི་བྱིན་བརླབས་ཀྱི་ཆོ་ག—The method of blessings bestowed by Rakta Ekajaṭī.

It consists of the leaves 104*a*—105*a* of the Tangyur, Rgyud, La, and begins with an invocation to Rakta-bhagavatī. The work was composed by Kṛṣṇa-carya (ནག་པོ་སྤྱོད་པ) and translated into Tibetan by Paṇḍita Narendrabhadra (མི་དབང་བཟང་པོ) and the Tibetan interpreter Gshon-nu-śes-rab.

55. **अग्रतारा-एकजटी-उपदेश-साधनम्,** Agra - Tārā - Ekajaṭi-upadeśa - sādhanam, Tibetan: མཆོག་གི་སྒྲོལ་མ་རལ་པ་གཅིག་པའི་མན་ངག་གི་བསྒྲུབ་ཐབས།—Achievement of the instruction of the excellent Tārā Ekajaṭi.

It consists of the leaves 105*a*—107*a* of the Tangyur, Ṛgyud, La, and begins with salutation to holy Lamas. It was translated into Tibetan from the Andhra-Sanskrit language (འོན་དྲ་སང་སྐྲི་ཏའི་སྐད་ལས།) by the great Paṇḍita Dānaśila of Eastern India and the Sākya Gelong Rig-pa-ḥdsin-pa-khu-ṛnal-ḥbyor-pa.

56. **तारादेवी-पञ्च-साधनम्,** Tārā-devī-pañca-sādhanam, Tibetan: སྒྲོལ་མ་ལྷ་ལྔའི་སྒྲུབ་ཐབས།—Five-fold propitiation of the goddess Tārā.

It consists of the leaves 107*a*—108*b* of the Tangyur, Ṛgyud, La, was composed by the teacher Nitya-vajra (རྟག་པའི་རྡོ་རྗེ) and translated into Tibetan by the Indian Paṇḍita Ratna-dhṛti and the Tibetan interpreter Ṛma-ban-chos-ḥbar.

57. **करुणतारा-साधनम्,** Karuṇa - Tārā - sādhanam, Tibetan ཐུགས་རྗེ་སྒྲོལ་མའི་སྒྲུབ་ཐབས།—Propitiation of the merciful Tārā.

It consists of the leaves 109*b*—111*a* of the Tangyur, Ṛgyud, La, and was composed by the teacher Nitya-vajra. It was translated into Tibetan by the Indian Paṇḍita Amogha-vajra (དོན་ཡོད་རྡོ་རྗེ) and the Tibetan interpreter Mkhas-pa-ba-ri, who were invited to Tibet and completed the translation in the Golden House of Bsdug-raṅ (བསྡུག་རང་གི་གསེར་ཁང) ।

58. **आर्य-तारा-अन्तर्बलि-विधि,** Ārya - Tārā - antarbali - vidhi, Tibetan: རྗེ་བཙུན་སྒྲོལ་མའི་ནང་གི་གཏོར་མའི་ཆོ་ག—

The method of (giving) mystic offerings to noble Tārā.

It consists of the leaf 111*a*—111*b* of the Tangyur, Ṛgyud, La, and begins with an invocation to Blessed Tārā. Candra-gomin was the author of the work which was translated into Tibetan in the Jong (ཛོང་) of Nepal (ཡུལ་བལ་པོ་)།

59. तिल-सति-चक्र, Tilasati-cakra [अवति-चक्र ? तिरस्यति-चक्र ?] Tibetan: ཕྱིར་བཟློག་པའི་འཁོར་ལོ་ – The circle for expelling (evil spirits).

It consists of the leaves 111*b*—112*a* of the Tangyur, Ṛgyud, La, and begins with an invocation to Noble Tārā. It was composed by the teacher Nityavajra (རྟག་པའི་རྡོ་རྗེ) and translated into Tibetan by the great sage Ṛma-ban-chos-ḥbar.

60. तारा-गुह्य-साधनम्, Tārā - guhya - sādhanam, Tibetan: སྒྲོལ་མའི་གསང་བའི་སྒྲུབ་ཐབས—Mystic propitiation of Tārā.

It consists of the leaf 112*a*—112*b* of the Tangyur, Ṛgyud, La, and begins with an invocation to Lord Avalokiteśvara.

It was composed by Śri-Nitya-vajra (རྟག་པའི་རྡོ་རྗེ) and translated into Tibetan by the Indian sage Ratna-dhara and the interpreter Ṛma.

61. करुण-साधनं कर्मविश्व (?), Karuṇa - sādhanam karma-viśva, Tibetan: ཐུགས་རྗེ་སྒྲོལ་མ་ལས་སྣ་ཚོགས་པའི་སྒྲུབ་ཐབས—Effectuation of diverse things from the Merciful Tārā.

It consists of the leaves 112*b*—113*b* of the Tangyur, Ṛgyud, La, and begins with an invocation to noble Tārā.

It was composed by the teacher Nitya-vajra and translated into Tibetan by the great sage Ba-ri-lo-tsa-va.

62 [आर्य-तारा-उपदेश-निर्मल-दर्पण,] Ārya-Tārā-upadeśa-nirmala-darpaṇa,[1] Tibetan: རྗེ་བཙུན་མ་སྒྲོལ་མའི་མན་ངག་མེ་ལོང་དྭངས་པ—A clear mirror of instructions of Ārya-Tārā.

It extends over leaves 114*a*—117*a* of the Tangyur, Rgyud La.

——o——

A list of Sanskrit works on Tārā.

63. उग्र-तारा-पञ्चाङ्गम्, Ugra-Tārā-pañcāṅgam—A five-limbed hymn to Ugra-Tārā.

It is included in the Government collection of MSS. in the A.S.B. No. 5830, and is written in Devanāgari character. It consists of 21 leaves and begins with an invocation to Gaṇeśa and Ugra-Tārā.

Pañcāṅga is thus defined in the book:—

तस्याः पञ्चाङ्गमतुलं पटलं पद्धतिं तथा ।
वर्म नाम्नां सहस्रन्तु स्तोत्रं पञ्चाङ्गमुच्यते ॥

64. तारा-कल्पः, Tārā-kalpaḥ—The ritual of Tārā.

It consists of 12 leaves, and is noticed in Bühler's Catalogue of Sanskrit MSS. from Gujrat, Fasc. iv., p. 256. A work named Tārā-kalpaḥ is also mentioned in the Bengal Asiatic Society's Notices of Sanskrit MSS., Second Series, Vol. III.

65. तारा-कल्पलता, Tārā-kalpalatā—A wish-yielding creeper of Tārā.

The author of the work is Nārāyaṇa Bhaṭṭa. It consists of 211 leaves and is written in Devanāgari character. An old copy, very rare and incomplete, is noticed in the Catalogue of Sanskrit MSS. in N.W.P., part v., p. 24.

66. तारा-कवचम्, Tārā-kavacam—An amulet of Tārā.

---

[1] The Sanskrit title is added by me in conformity with the Tibetan title.

Noticed in the Catalogue of Sanskrit MSS. belonging to Pandit Radha Krishna of Lahore, p. 45.

67. ताराक्षोभ्य-संवादः, Tárākṣobhya-saṃvādaḥ—Colloquy between Tārā and Akṣobhya.

A Tāntric compilation on the adoration of Tārā and anecdotes regarding her.

It consists of 14 leaves written in Bengali character, noticed in Rajendra Lal Mitra's Notices of Sanskrit MSS., Vol. i., p. 204.

68. तारा-तत्त्वम्, Tārā-tattvam—Truth about Tārā.

Śiva is the author of the work. It consists of 50 leaves written in Devanāgarī character, and describes the *Prayoga*, worship and *Yantra* of Tārā-devī also called *Dvitīyā* or second of the ten Mahāvidyā. This book is rare and the copy seen is old and apparently correct. It is noticed in the Catalogue of Sanskrit MSS. in N.W.P., part i., p. 184.

69. तारा-तन्त्रम्, Tārā-tantram—A mystic treatise on Tārā.

Ritual for the worship of Tārā. It consists of 201 leaves written in Devanāgarī character, noticed in the Bikanir Catalogue, p. 619.

70. तारा-पज्झटिका, Tārā-pajjhaṭikā—A small bell of Tārā.

The author of the work is Śaṅkarācārya. It is quoted in Tantrasāra.

71. तारा-पञ्चाङ्गम्, Tārā-pañcāṅgam—A five-limbed hymn to Tārā.

Another copy of उग्रतारापञ्चाङ्गम् (No. 63) in Devanāgarī character. Government collection of Sanskrit MSS. in A.S.B. No. 5882.

72. तारा-पटलम्, Tārā-paṭalam—A veil of Tārā.

It consists of nine leaves in Devanāgarī character. Copy old, complete and rare, noticed in the Catalogue of Sanskrit MSS. in N.W.P. part x., p. 40.

73. तारा-पद्धतिः, Tārā-paddhatiḥ—A ceremonial-manual of Tārā.

The author of the work is Nārāyaṇa Bhaṭṭa. It consists of 38 leaves, written in Devanāgarī character, on the worship of a form of the goddess Durgā called Ugra-Tārā. Noticed in the Bikanir Catalogue, p. 622.

A work of the same name, consisting of 49 leaves written in Devanāgarī character, is included in the Government collection of Sanskrit MSS. in A.S B., No. 5886. It begins with an invocation to Gaṇeśa, Sarasvatī and Gurus.

74. तारा-पाराजिका, Tārā-pārājikā—Confession of deadly sins to Tārā.

Mentioned in the Bengal Asiatic Society's Notices of Sanskrit MSS., Second Series, Vol. III.

75. तारा-पूजन-वल्लरी, Tārā-pūjana-vallarī—A creeper of Tārā-worship.

Noticed in the Catalogue of Sanskrit MSS. belonging to Pandit Radha Krishṇa of Lahore, p. 26.

76. तारा-पूजा-न्यास-विधिः, Tārā-pūjā-nyāsa-vidhiḥ—The method of dedicating parts of the body to Tārā at the time of worship.

Noticed in the Catalogue of Sanskrit MSS. belonging to Pandit Radha Krishna of Lahore, p. 45.

77. तारा-पूजा-प्रयोगः, Tārā-pūjā-prayogaḥ—The ceremonial form of Tārā-worship.

It consists of four leaves, incomplete and extremely damaged, written in Bengali character, and begins with an invocation to Paradevatā.

It is included in the Government collection of Sanskrit MSS. in A.S.B., No. 3399.

78. तारा-पूजा-रसायनम्, Tārā-pūjā-rasāyanam—An elixir of the worship of Tārā.

The author of the work is Kāśi-nātha Bhaṭṭa, son of Jayarāma Bhaṭṭa of Puṇyagrāma. It begins with an invocation to Gaṇeśa and Gurus and is included in the Government collection of Sanskrit MSS. in A.S.B., No. 6540.

It consists of 13 leaves written in Devanāgari character.

79. तारा-प्रदीपः, Tārā-pradipaḥ—A lamp of Tārā.

It consists of 70 leaves in Bengali character divided into five paṭalas or chapters. The author's name is Lakṣaṇa-deśikendra. It is included in the Government collection of Sanskrit MSS. in A.S.B., No. 3373.

80. तारा-भक्ति-तरङ्गिणी-नाटकम्, Tārā-bhakti-taraṅgiṇi-nāṭakam—A drama named the river of devotion to Tārā.

The author of the work is Kāśī-nātha-kavi. It consists of 86 palm leaves written in Bengali character and dated saṃvat 1737. It is an essay on salvation through the medium of worship to Tārādevi. The work was composed under the auspices of Rājā Krishna Chandra of Nadia, whose genealogy and life are briefly given in the first chapter. It is included in the Government collection of Sanskrit MSS. in A.S.B., No. 815.

81. तारा-भक्ति-सुधार्णवः, Tārā - bhakti - sudhārṇavaḥ — The ocean of nectar of the devotion to Tārā.

The author of the work is Narasiṃha Ṭhākura, a disciple of Gadādhara. It consists of 45 leaves apparently old, written in Bengali character, and divided in five *taraṅgas* or chapters. It was copied in śaka 1697 and is included in the Government collection of Sanskrit MSS. in A.S.B., No. 4187. It begins with an invocation to Sarasvatī.

82. तारा-मूलबोधः, Tārā-mūlabodhaḥ—The fundamental knowledge of Tārā.

Mentioned in the Bengal Asiatic Society's Notices of Sanskrit MSS., Second Series, Vol. III.

83. तारा-रहस्यम्, Tārā-rahasyam—The mystery of Tāra.

The author of the work is Brahmānanda Giri. It consists of four *paṭalas* or chapters and is included in the collection of the Oriental Library A.S.B., No. II., F. 27. It has been printed in Calcutta under the editorship of Rasik Mohan Chaṭṭopādhyāya.

84. तारा-रहस्य-वृत्तिका, Tārā-rahasya-vṛttikā —A commentary on Tārā-rahasyam, No. 19.

The author of the work is Gauḍa S'aṅkarācāryya. It consists of 121 leaves written in Bengali character and dealing with the directions for the adoration of Tārā. It is included in the Government collection of Sanskrit MSS. in A.S.B., No. 221.

85. तारार्चन-चन्द्रिका, Tārārcana-candrikā—The moon-shine (elucidation) of the worship of Tārā.

The author of the work is Jagannātha Bhaṭṭācāryya. It consists of 26 leaves written in Devanāgari character and begins with an invocation to Gaṇeśa. It deals with the directions for the adoration of Tārā and is included in the Government collection of Sanskrit MSS. in A.S.B., No. 6537.

86. तारार्चन-तरङ्गिणी, Tārārcana-taraṅgiṇī—The river of worship of Tārā.

The author of the work is S'rī Rāma. It consists of 59 palm leaves written in Uriya character, and is included in the Government collection of Sanskrit MSS. in A.S.B., No. 4267.

87. तारार्णवः, Tārārṇavaḥ—The ocean of Tārā.

This work is quoted by Narasiṃha in Tārā-bhakti-sudhārṇava (*vide* India Office Catalogue, p. 497).

88. तारा-विलासः, Tārā-vilāsaḥ—The pastime of Tārā.

It consists of 24 leaves written in Bengali character and divided in eight chapters called *paṭalas*. The name of the author is Vāsudeva Kavikaṅkaṇa Cakravartti. It begins with an invocation to Tārā and is included in the Government collection of Sanskrit MSS. in A.S.B., No. 3455.

89. तारा-विलासोदयः, Tārā-vilāsodayaḥ—The origin of the pastime of Tārā.

The author of the work is Vāsudeva Kavicakravartti. It consists of 45 leaves written in Bengali character and divided into ten chapters called *ullāsas*. An incomplete work copied in S'aka 1620 is included in the Government collection of Sanskrit MSS. in A.S.B., No. 790.

90. तारा-षट्पदी, Tārā-ṣaṭpadī—Six stanzas on Tārā.

This work is quoted by Gauḍa S'aṅkarācāryya in Tārā-rahasya-vṛttikā (*vide* India Office Catalogue, p. 903).

91. तारा‌ष्टोत्तर-शतनाम-स्तोत्रम्, Tārāṣṭottara-śatanāma-stotram—One hundred and eight names in the form of a hymn to Tārā.

It consists of one hundred and eight epithets strung together in the form of a hymn to Ekajaṭā Ārya Tārā, or simply Tārā. The hymn is alleged to have been imparted by Avalokita Bodhisattva to Vajrapāṇi Bodhisattva, and is intended to be worn as an amulet to avert evils proceeding from thieves, war, fire, lions, water, elephants, tigers, noxious animals generally and other causes to which Bhikṣus were exposed in their peregrinations.

It consists of 70 verses, mostly incorrect, written in Newari character, and is included in the Nepalese-Buddhist MSS. in the Oriental Library of A.S.B., No. B 33. There is another work of the same name in धारणीसंग्रह, No. B 65, in the Oriental Library of A.S.B.

92. तारा-सहस्र-नाम, Tārā-sahasra-nāma—One thousand names of Tárā.

An incomplete manuscript consisting of six leaves, written in Bengali character, is included in the Government collection of Sanskrit MSS. in A.S.B., No. 2831.

93. तारा-सूक्तम्, Tārā-sūktam—A hymn to Tārā.

A copy of this work consisting of 15 leaves, written in Devanāgari character, is noticed in the Bikanir Catalogue, p. 619.

तारा-स्तोत्रम्, Tārā-stotram—A hymn to Tārā. Same as स्रग्धरा-स्तोत्र।

तारा-स्तोत्र-टीका, Tārā-stotra-ṭīkā—A commentary on No. 30. Same as स्रग्धरा-स्तोत्र-टीका।

94. तारिणी-पारिजातम्, Tāriṇī-pārijātam—The celestial *pārijāta* flower of Tārā.

Mentioned in the Bengal Asiatic Society's Notices of Sanskrit MSS., Second Series, Vol. III.

बालार्क-टीका, Bālārka-ṭīkā—Same as स्रग्धरा-स्तोत्र-टीका।

95. स्रग्धरा-स्तोत्रम्, Sragdharā-stotram—A hymn (to Tārā) in the *sragdharā* metre.

The name of the author is Sarvajña-mitra, who was a Buddhist monk of Kāśmīra. The work consists of 37 verses written in Newari character. . A copy dated *saṃvat* 1881 is contained in the Oriental Library of A.S.B., No. B 63.

96. स्रग्धरा-स्तोत्र-टीका, Sragdharā-stotra-ṭikā—A commentary on Sragdharā-stotra, No. 32.

The author of this work is Jina-rakṣita, who was a Bhikṣu of the Mahāvihāra of Vikrama-śila. A copy dated *saṃvat* 1881, written in Newari character, is contained in the Oriental Library of A.S.B., No. B. 64. The work is also called पाशार्कं-टीका।

——o——

The author of the Sragdharā-stotra.

In the Sragdharā-stotra-ṭikā, Jinarakṣita states that Sarvajña-mitra, the author of Sragdharā-stotra, was a devout monk of Kāśmira and was renowned for his unbounded charity. Having given away everything he possessed, he left the country and wandered abroad as a mendicant. Once, while he was proceeding to the kingdom of Vajramukuṭa, he met on the way a poor old Brāhmaṇa, who was in a very pressing need of money for the marriage of his daughter. The Brāhmaṇa, who was going to the place of Sarvajña-mitra himself for help, having learnt that the latter had nothing left except the beggar's bowl and robe, fell into great despair and shed tears. Sarvajña-mitra, however, consoled him saying: "Be not sad, I shall give you what you ask for." At that time king Vajramukuṭa was told by a certain person that all his desires would be fulfilled if he could wash himself sitting on 100 skulls freshly severed from the trunks. The king who had already secured 99 persons completed the number 100 by purchasing Sarvajña-mitra, who sold his person for its weight in gold, which was given to the poor Brāhmaṇa. The 100 victims were, in a morning, led into the executioner's tank by officers of the king. Sarvajña-mitra, finding no other means of escape, composed and chanted 37 stanzas in praise of Ārya-Tārā, whereupon all the victims were miraculously saved and taken to their respective

homes. Heaps of gold equal to the weight of the victims remained deposited on the edge of the tank. The king, surprised at the miraculous power of the monk, became a disciple of his.

The same story is given in Dr. R. Mitra's "Nepalese Buddhist Literature," p. 288.

A similar story about Sarvajña-mitra is narrated in the Tibetan work called Pagsam-jon-zang. According to this work Sarvajña-mitra, though born in Kāśmira, was a student of the monastery at Nālanda in Magadha where he became a great master of sciences. The king to whom he sold his person is called Vajra-mukuṭa in the Sanskrit Sragdharā-stotraṭīkā, while he is called Saraṇa in the Tibetan Pāgsam-jon-zang.[1] The story contained in the Pagsam-jon-zang runs thus:—

"A little bastard child of the king of Kāśmira was carried away by a vulture from the roof of the palace and dropped on the top of the Gandhola (the great central temple) of Nālanda in Magadha. The Pandits of the Vihāra, taking mercy on him, nursed him. As he grew up the child acquired great knowledge and became a scholar. He propitiated the goddess Ārya-Tārā and thereby acquired great wealth. He gave away all his riches in charity, and, when there was nothing left, he started on a journey to the South. Meeting on the way an old blind Brāhmaṇa, who was being led by his son, he inquired where he was going. Being told that the blind Brāhmaṇa, who was very poor, had started on his distant journey to beg help from Sarvajña-mitra of Nālanda, he was overpowered with pity and determined to sell his own body to give gold to the helpless beggar. At this time he learnt that king Saraṇa, who, at the advice of his wicked spiritual guide, had undertaken the performance of a Yajña, in which 108 human sacrifices were necessary, was in search of one more victim which was wanting to complete the full number. The king was convinced that if he successfully performed the Yajña he would attain the longevity equal to the sum of the longevity of 108 souls that would be sacrificed in it. Sarvajña-mitra sold himself to the king and paid the gold that he obtained therefrom to the blind Brāhmaṇa. While waiting one night for

[1] Edited by Rai Sarat Chandra Das, Bahadur, C.I.E., Bengal Secretariat Book Depot, Calcutta, p. 102).

death in a dark dungeon, he invoked the goddess Tārā with the utmost concentration of his mind. When fire blazed up from the piled firewood, and all the 108 men were led in chains to the pyre, a heavy shower of rain fell which extinguished the fire within a short time and converted the whole plain where the sacrifice was being performed into a large sheet of water resembling a lake. The king and his ministers hearing that this was due to the mercy of the goddess Tārā, who was invoked by the victim who had sold himself to save others, now acquired faith in the religion of Buddha and, having released all the 108 victims of the unholy sacrifice, sent them to their respective homes loaded with presents. Sarvajña-mitra, before whom the goddess had miraculously appeared, held fast a corner of her celestial robe and was carried to the land of his birth."

The same story is related in Lama Tārānātha's history of Buddhism (*vide* A. Schiefner, p. 168 *ff.*).

The date of the Sragdharā-stotra.

Neither in the Sragdharāstotra nor in its commentary is there any mention of the date of either of the two works. The Rājataraṅgiṇī, the well-known chronicle of Kāśmīra, supplies us however, with some data to determine the age of Sarvajña-mitra, the author of Sragdharā-stotra. In book IV., verse 210 of the Rājataraṅgiṇī, we find that Bhikṣu Sarvajña-mitra, who appeared as another Jina, resided in Kayyavihāra, which had been built by king Kayya. This Kayya is stated to have been a king of Lāṭa or Central and Southern Guzerat, and was subordinate to king Muktāpīḍa-Lalitāditya of Kāśmīra. As Lalitāditya is generally held to have lived early in the 8th century A.D., Sarvajña-mitra who resided in Kayyavihāra could not have flourished before that time. As the monastery of Nālanda was destroyed in the 9th century A.D., Sarvajña-mitra, who was educated there, could not have lived after that time. This leads me to suppose that Sarvajña-mitra lived in the middle of the 8th century A.D.

King Vajramukuṭa or Saraṇa has not yet been identified. Vajramukuṭa is perhaps identical with Vajrāditya, son of Lalitāditya, King of Kāśmīra in the 8th century A.D.

Calcutta
The 30th January 1907. } SATIS CHANDRA VIDYABHUSANA.

बौद्धस्तोत्रसंग्रहः ।

स्रग्धरा-स्तोत्रम् ।

ॐ नमो भगवत्यै आर्य्यतारायै ॥

बालार्कालोकताम्रप्रवरसुरशिरश्चारुचूडामणिश्री-
सम्पत्सम्पर्करागानतिचिररचितालक्तकव्यक्त[1]भक्ती ।
भक्त्या पादौ तवार्य्ये करपुटमुकुटाटोपभुग्नो[2]त्तमाङ्ग-
स्तारिण्यापच्छरण्ये[3] नवनुतिकुसुमस्रग्भिरभ्यर्चयामि ॥१॥

स्रग्धरा-स्तोत्र-टीका ।

ॐ नमस्तारायै ॥

नत्वार्य्यतारां जगदर्थसारां
धर्माकराध्येषणया समासात् ।
बालार्कमाद्यस्य करोमि टीकां
स्फुटामहं श्रीजिनरक्षितः कृती ॥१॥

१ B. व्यक्ति । २ B. भग्न॰ । ३ A. शरण्ये ।

प्रभूतविद्वेषकृताग्रनान्तः-
स्फुरच्छिखादग्धमुखेन हन्त ।
खलु त्वया यत्सुखदा ममेयं
टीका न दूष्या त्वयि मेऽञ्जलिः स्या[1] ॥२॥

तत्र कृतौ[2] उपोद्घातम् आदौ प्रस्तूयते । इह काश्मीरविषये बोधिसत्त्वदेशीयो मुनीन्द्रप्रवचन[3]कृपापारावारीणपान्थो[4] महा-करुणाप्रगुणीकृतहृदयात्मा सर्व्वज्ञमित्रो नाम भिक्षुरभवत् । स चिन्तामणिरिवार्थिनां यथाभिलषितार्थसंपादनाह्लादेन जगति विख्यातः स्वयमेव स्वमर्थजातमर्थिभ्यो विसृज्य चीवरपात्रविभवो देशान्तरं व्रजन् वज्रमुकुटस्य राज्ञो विषयमगमत् । तत्र जरा-जर्जरीकृतं परित्यक्तपरिजनं द्विजमेकम् अध्वन्यपश्यत् । स कथा-प्रसङ्गेन एवंविधवार्द्धकेऽपि क्व गन्तव्यं त्वयेति कृपयाकृष्टः सन्नाह "[5]स्वसुतापरिणयनार्थमर्थमभ्यर्थयितुम्, अपि च सर्व्वज्ञमित्रस्य भिक्षो-रन्तिकम् । अयं स्वविभवजातमर्थिभ्यो विभज्य स भिक्षुर्देशा-न्तरं[6] गत इति किं न श्रुतम् ? इत्युक्तो वार्द्धकमुनिः सुचिर-मभिनिःश्वस्य निश्चेष्ट इव मुहूर्त्तमवातिष्ठत । ततस्तमेवंविधं सकरुणमनुशोचन्तमेव सर्व्वज्ञमित्र इति समाश्वासयन्नुवाच । मैव-मधीरो भव अहं ते सर्व्वमभिमतं सम्पादयिष्यामीत्युक्त्वा तमा-

१ Orig. चेषे ।
२ Orig. वृतौ ।
३ Orig. प्रवचना ।
४ Orig. पान्थो ।
५ Orig. स्वसुता ।
६ Orig. भिक्षुर्णोर्देशान्तरं ।

दाय वस्त्रकुटस्य नृपतेरन्तिकं सुवर्णेन समीकृत्य स्वशरीरं विक्रीय तन्मूल्यं तस्मै प्रदायानुनीय प्रणम्य राज्ञः पुरतोऽवस्थितः । तस्मिंश्च समये तस्य राज्ञो यथोक्तविधिवध्यत्वोपेतपुरुषैकशतकर्त्तित-मस्तकोपरि स्नानादभिमतं सेत्स्यतीत्युपदिष्टं केनापि । तदाकर्ण्य महता कालेन यत्नतोऽन्विष्य सुवर्णसमतुल्यैकोनशतं पुरुषाणां क्रीतमास्ते ऽनेनैकेन शतं परिपूर्णमतः कर्त्तितमस्तकोपरि स्नानं करिष्या-मीत्यभिधाय एनं तन्मध्यं नय इत्यादिशति स्म । तदादिष्टभृत्येन तथैव सम्पादितम् । पश्चात्तमेकमवलोक्य सर्व्व एव ते वध्यपुरुषाः प्रातर्हता वयमिति उच्चैराक्रन्दन्तः साक्षान्मृत्युरयमुपस्थितो मुग्ध इत्यारटन्तो[1] बोधिसत्त्वेनाभिहिताः कस्मादेवमधीरता पूर्व्वमेवं ज्ञात्वैव किमात्मा विक्रीत इति । तत एतानतिकातरान् समाश्वास्य महाकरुणार्द्रया दृशा चावलोक्य मातरं विहाय नास्ति कश्चि-देषामन्यो निस्तारोपाय इति निश्चित्य संयतीभूय स सर्व्वज्ञमित्रो भगवतीमार्य्यतारां स्तोतुमारब्धवान् । तच्च श्लोककतिपयानन्तरं भगवती स्वयमागत्य यथाकर्त्तव्यमादिश्यानुचिन्तिता चाधितिष्ठ-न्त्यन्तर्हिता । ततः स सत्त्ववरः सर्व्वज्ञमित्रः युष्माभिः सर्व्वैः प्रात-र्युगपदेव स्नातव्यमित्यादिष्टवान् । प्रातरागत्य राजपुरुषैस्ते वध्याः[2] सरस्तीरे नीताः स्नातुमभिहितवन्तः । सर्व्वैरस्माभिरेकदैव स्नातव्यं किं बहुविलम्बेन इत्युक्त्वा सरसि निमग्ना भगवतीप्रभा-वात् स्वं स्वं देशमुपजग्मुः । पश्चात्सुवर्त्तितयानन्तरं यत्नतो-

---

१ Orig. चारटतो ।   Orig. वध्यः सरस्तीरे ।

ऽभिहिताः सन्तस्तेनोपलब्धाः[1]। तन्मूल्यसुवर्णं च यथास्थं राज्ञीदत्तं सरस्तीरे परमालोकितम्। ततस्ते राजपुरुषा भयविस्मयाकुलित-मनसो राजनि तद्विज्ञापयामासुः। तच्छ्रुत्वा स राजा विस्मया-वर्जितमनास्तस्यैवैकस्य विक्रीतस्य भिक्षोरयं प्रभाव इत्यभिधाय सञ्जाताधिकतरप्रसादस्तमभिध्यानीय तच्छिष्यतामुपगत इत्यादि कथा प्रसिद्धैव ज्ञेया।

श्रीदेव्यै नमः।

॥ १ ॥ बालार्केत्यादि—

आर्य्ये तारिणि आपच्छरण्ये तव पादौ भक्त्या अभ्यर्चयामि इति सम्बन्धः। आरात् पापकेभ्यः कर्मभ्यः दूरं गतेत्यार्य्या। त्रिभवगताशेषदुःखार्णवाद् महाकरुणया सत्त्वांस्तारयतीति तारिणी। किंभूता? आपच्छरण्या, आपत्सु अष्टमहाभयादिसकलतीव्रविप-त्तिषु शरणार्हत्वाद् आपच्छरण्या, तस्याः सम्बोधनं हे आर्य्ये तारिणि आपच्छरण्ये, तव भवत्याः पादौ चरणौ अभ्यर्चयामि कायवाङ्मनःप्रसादेन पूजयामि। अहं करपुटमुकुटाटोपभुग्नो[2]-त्तमाङ्गः सन्, करपुटं करद्वयसङ्घाञ्जलिः स एव मुकुट इव मुकुट-स्तस्याटोपो हर्षवेगस्तेन भुग्नं नम्रीभूतम् उत्तमाङ्गं शिरो यस्य स तथा। काभिः? नवनुतिकुसुमस्रग्भिः, नवाः स्वयोऽभिनिर्म्मिता या नुतयस्ता एव कुसुमानि पुष्पाणि तेषां स्रग्भिर्मालाभिः।

१ Orig. नौ नोपलब्धाः। २ Orig. भग्न।

किंविशिष्टौ ? बालार्कालोकताम्रप्रवरसुरशिरश्चारुचूडामणिश्रीसम्पर्करागानतिचिररचिताक्तकच्छभक्तौ, बालोऽभिनवोदितो योऽर्कः सूर्य्यस्तस्यालोकोऽवभासस्तद्वत्ताम्रा चारवः प्रवराणां सुराणामिन्द्रादिदेवानां शिरःसु मस्तकेषु ये चारवोऽतिरुचिराश्चूडामणयः शिखाविन्यस्तरत्नानि तेषां श्रीरुपमा शोभातदतिस्तस्याः सम्पर्कौ मिलनं तेन यो रागो लौहित्यं तेन अनतिचिरम् अत्यल्पकालं रचिता निर्मिता अलक्तकस्य यावकस्य भङ्गा अतिस्फुटा भक्तिः विचित्रयोजना ययोस्तौ। अनेन एतदुक्तं भवति हे मातस्त्वमेव आपच्छरण्या[1] तारिणी च अतो मां आपत्पतितमुद्धर्त्तु[3]मर्हसीति कवेरभिप्रायः।

कथमहमापत्पतित इत्याह

दुर्लङ्घ्ये दुःखवह्नौ विनिपतिततनुर्दुर्भगः कान्दिशीकः
किं किं मूढः करोमीत्यसकृदपि कृतारम्भवैयर्थ्यखिन्नः।
श्रुत्वा भूयः परेभ्यः क्षतनयन इव व्योम्नि चन्द्रार्कलक्ष्मीम्
आलोकाशानिबद्धः परगतिगमनस्त्वां श्रये पापहन्त्रीम्॥
२॥

॥ २ ॥ दुर्लङ्घ्ये[4] त्यादि—

क्षतनयन इव चक्षुर्विहीन इव हे मातस्त्वां भगवतीं श्रये

---

१ Orig. चारवो ऽतिरुचिरा। २ Orig. आपच्छरण्ये।
३ Orig. मर्हसीति। ४ Orig. दुर्लङ्घे।

संश्रयामि[1] । किं विशिष्टाम्? पापघ्नीं पापानि दुरितानि हन्ति स्फुटयतीति । किम्भूतः? परगतिगमनः परेषां रागादि-क्लेशानाम् अधीना या देवादिषड्गतयस्तासु गमनं यस्य सोऽहम् । इत्थं गतोऽपि आलोकाशानिबद्धः । कथम्? श्रुत्वा भूयः परेभ्यो व्योम्नि चन्द्रार्कलक्ष्मीम्[2], अहमप्येवंभूतोऽनेन कथमालोकयामीति कृत्वा अथ आलोकाय निभालनाय आशा अभिलाषस्तया निबद्धो नियन्त्रितात्मा यः स तथा । परेभ्यस्तद्गुणोद्गारिभ्यः श्रुत्वा भूयो वारं-वारं समाकर्ण्य आकाशे चन्द्रार्कयोरिव लक्ष्मीं त्वद्गुणसम्पदम् । अन्धोऽपि किं न सुखी स्यादित्याह दुर्गे दुःखपङ्के विनि-पतिततनुः, दुःखमेव अतिदुःसहत्वादग्निः अनलः दुःखेन अतिकष्टेन लङ्घयितुमतिक्रमितुं शक्यते इति दुर्लङ्घ्यस्तत्र विनिपतिता निमग्ना तनुः शरीरं यस्य स तथा दुष्टो भगो ज्ञानं यस्य स दुर्भगो दुर्बुद्धिर्भाग्यरहित इत्यर्थः किं किं कर्त्तुमिच्छामीति कां कां दिशं गच्छामीति कृत्वा कान्दिशीको भयद्रुतः । पुनः कीदृशः? किं किं मूढः करोमीत्यपवदपि कृतारम्भवैयर्थ्यखिन्नः, मूढः कार्याकार्येऽनभिज्ञः सन् किं किं करोमीति किं किमाचरामीत्यनेनाकारेणापवदपि मुहुरपि कृतो विहितो य आरम्भ उद्योगस्तस्य वैयर्थ्येन नैष्फल्येन खिन्नः क्लिष्टः उद्विग्न इत्यर्थः हतनयनेऽपि एतद्विशेषणं यथासम्भवं योजनीयम् । इत्थं गतोऽपि अहं कथं नानुकम्प्य इति भावः ।

---

१ Orig. संश्रयमामि ।

२ Orig. चन्द्रार्कलक्ष्मः ।

कृपायाःसर्व्वारम्भाभावात् कथमनुकम्पयतीत्याशङ्क्याह

सर्वस्मिन् सत्त्वमार्गे ननु तव करुणा निर्विशेषं प्रवृत्ता
तन्मध्ये तद्वदेव ग्रहणमुपगतं मादृशस्याप्यवश्यम्।
सामर्थ्यं चाद्वितीयं सकलजगदघध्वान्ततिग्मांशु[1] विम्बं
दुःख्येवाहं तथापि प्रतपति धिगहो दुष्कृतं[2] दुर्विदग्धम्॥
२॥

॥ २ ॥ सर्व्वस्मिन्निति—

ननु हे भगवति तव तावत् करुणा कृपा निर्विशेषम् अरि-मित्रोदासीनसाधारणं यथा स्यात् तथा सर्व्वस्मिन् सत्त्वमार्गे अखिललोकवर्त्मनि[3] प्रवृत्ता सन्तारणैकनिष्ठा। अतस्तन्मध्ये सत्त्व-वर्त्माभ्यन्तरे तद्वदेव तेषां सत्त्वानां संग्रहेण मादृशस्यापि ग्रहण-मवश्यं नियमेनोपगतमायातम्। न केवलं सकलजगत्साधारणैक-करुणैव तव किन्तु सामर्थ्यं चाद्वितीयं[4] शक्तिरप्येकैव[5] अनन्य-गामिनी। कीदृशम्? सकलजगदघध्वान्ततिग्मांशु[6]विम्बं, सकलस्य अखिलस्य जगतस्त्रिभवस्य यदघं कलुषं तदेव ध्वान्तं गाढं[7] तम-स्तन्निग्मांशुविम्बसदृशमिव। अतोऽनन्यसाधारणयोः करुणासाम-र्थ्ययोर्विद्यमानयोरपि दुःख्येवाहं तथापीति न तवायम् अपराधः

---

[1] B. तीग्मांशु। [2] B. दुष्कृतं।
[3] Orig. लोक वर्त्मनि। [4] Orig. चाद्वितीय।
[5] Orig. प्येकैव। [6] Orig. तीग्मांशु।
[7] Orig. वाढं।

किन्तु प्रतपति धिगस्तो दुष्कृतं[1] दुर्विदग्धं, ममैव पूर्व्वार्जितदुष्कृत मनुचितं दुर्विदग्धं दुष्परिपाकं[2] पीडयति सन्तापयतीति धिगस्तो कष्टमाश्चर्य्यं। अनेनात्मनो मन्दभाग्यमावेदितमिति भावः।

पुनरपि सोत्कर्षगर्भामात्मनो निन्दामावेदयन्नाह

धिग् धिग् मां मन्दभाग्यं दिवसकररुचाप्यप्रणुन्नान्धकारं
तृष्यन्तं कूलकच्छे हिमशकलशिलाशीतले हैमवत्याः।
रत्नद्वीपप्रतोल्या विपुलमणिगृहागेहगर्भे दरिद्रं
नाथीकृत्याप्यनाथं भगवति भवतीं सर्वलोकैकधात्रीम् ॥
४ ॥

॥४॥ धिग्धिगित्यादि—

हे भगवति भवतीं सर्व्वलोकैकधात्रीं सर्व्वे अपर्य्यन्तलोकधातुस्थिता ये लोका जनास्तेषामद्वितीयामेकां धात्रीं परिपालिकां त्वां नाथीकृत्यापि शरणीकृत्यापि ऐश्वर्य्येण आश्रित्यापि अनाथमशरणमिति कृत्वा मन्दभाग्यमल्पपुण्यं मां धिग्धिगिति निन्दाभिधानम्। न केवलम् एवं दिवसकरस्य रवेः रुक् दीप्तिस्तयाप्यपरिमितजगद्व्याप्ततमोध्वंसिकया[3] अप्रणुन्नोऽनपगतोऽन्धकारो यस्य तं दिवसकरस्येव रुक् कान्तिर्यस्याः सा तया एवंभूतयापि त्वया अमेयकिरणया "अज्ञानतमिस्रोत्सारिकयापि"[4] अविनष्टाज्ञानान्धकारं, किञ्च हैमवत्याः सुरसरितः कूलकच्छे तीरप्रान्ते। कीदृशे?

---

१ Orig. दुःकृतं। २ Orig. दुःपरिपाकं।
३ Orig. जगद्व्यं तमोध्वंसिकया। ४ Orig. तमिस्रौत्सारिकया।

हिमस्य तुषारस्य या प्रकाशशिला खण्डशिला तद्वच्छीतले सर्व्व-क्लेशापहारिणि। तत्र निवसन्नपि तृष्यन् पिपासाकुलम् उपगत-पिपासं तृषार्त्तमित्यर्थः। अथवा हैमवत्यास्तव अभयायाः सकल-सत्त्वाशेषभयविनाशिकायाः कूलकच्छे अनुकूल[1]भूम्येकदेशे निवस-न्नपि रागादिदोषाक्रान्तम्। कूलमनुकूलमुच्यते एकदेशे समुदायो[2] गम्यते इति न्यायात् यथा सत्यभामा इति। पुनः कीदृशम्? रत्नानां द्वीपे अत्यान्तर्मणिमयस्थलभूभागे या प्रतोली रथ्या तस्या विपुलमणिगुहैव गृहं वेश्म तद्गर्भे स्थितमपि दरिद्रम् अर्थ-हीनम्। अथवा बुद्धादिरत्नानां यत् स्थलं स द्वीपो भवशमथो-रन्तर्वर्त्तित्वात्तत्र या प्रतोली मोक्षद्वारं तस्या विपुलमणिगुहा महत्सुखस्थानं तदेव गेहं तद्गर्भे तदन्तर्वर्त्तिनि स्थाने[3]। एतत्स्थान-रत्नशून्यो महाकरुणासम्पन्नाया अपि भाग्यापराधात्तवाहं विषय इति भावः।

स्वदोषोद्भावनव्याजेन कथं मां परिभावये इत्याशङ्क्याह

मातापि स्तन्यहेतोर्विरुवति बहुशः खेदमायाति पुत्रे
क्रोधं धत्ते पितापि प्रतिदिवसमसत्प्रार्थनासु प्रयुक्तः।
त्वं तु त्रैलोक्यवाञ्छाविपुलफलमहाकल्पवृक्षाग्रवल्ली
सर्व्वेभ्योऽभ्यर्थितार्थान् वितरसि न च ते विक्रिया[4] जातु काचित् ॥ ५ ॥

---

१ Orig. अनुकूत। २ Orig. समुदाया।
३ Orig. मंदरि। ४ A. विक्रमा।

॥५॥ मातापीत्यादि—

हे परमकारुणिकस्वभावे पितोरपि अधिकतरा त्वम्। कथम्? मातापि पुत्रे तनये स्तन्यहेतोर्दुग्धनिमित्तं बहुधा अतिरुदति आक्रन्दति सति खेदमायाति विषादमुपैति। जनकोऽपि असत्पार्थनासु असत्यः असत्प्रार्थितेभ्यः[१] या वस्तुनो वाञ्छास्तासु प्रयुक्तः प्रतिदिवसं प्रतिप्रेरितः सन् क्रोधं धत्ते कोपमुद्वहति। त्वं तु भगवती पुनः, अतिखेदवती, सर्वेभ्योऽपरिमितजनेभ्योऽभ्यर्थिता सती अर्थान् यथाभिलषितवस्तूनि विसृजसि परित्यजसि। कथं विसृजसि इत्याशङ्क्य आह। त्रैलोक्यानां त्रैधातुकान्तर्वर्त्तिनां सत्त्वानां वाञ्छाया विपुलं महत्फलं यस्याः सा चासौ, महाकल्पवृक्षस्य उत्तमवाञ्छातरोरेषणी च या सा तथा प्रधानमञ्जरीव त्वमित्यर्थः। अतस्त्वं भववदान्याया महाकरुणार्द्रीकृतहृदयायाः अत्यल्पमपि अन्यथात्वं विकारभावो न च नैव जातु कदाचिदपि। एतेन आर्त्तानां पश्चाभिधानेऽपि भवती न परिखिद्यते इति भावः।

किञ्च पूर्वकृतप्रतिज्ञामपि भगवत्याः स्मारयन्नाह

यो यः क्लेशौघ[२]वह्निज्वलिततनुरहं तारयो तस्य तस्येत्यात्मोपज्ञं[३] प्रतिज्ञां कुरु मयि सफलां दुःखपातालमग्ने।
वर्धन्ते यावदन्ते पहषपरिभवाः प्राणिनां दुःखवेगाः
सम्यक्संबुद्धयाने प्रणिधिकृतधियां[४] तावदेवानुकम्पा[५] ॥६॥

---

१ Orig. असंतो संभवनितोषी वस्तुनोयं वाञ्छासु।

२ A. क्लेशोघ। ३ A. आत्मोपज्ञां।

४ A. कृतिधियां। ५ A. अनुकम्पा।

॥६॥ यो य इत्यादि—

हे सत्यवत्सले त्वया पूर्व्वमात्मौपम्यं कृता या[1] प्रतिज्ञा अवश्य-पाल[2]नीया । आत्मनः स्वस्या उपमा अनुरूपं यथा स्यादिति क्रियाया विशेषणम् । तां मयि अपि दुःखपातालमग्ने दुःखमेव अतिगाधत्वात् पातालमिव तत्र मग्ने निःशेषेण तलं गते सफलां संपूर्णां कुरु निष्पादय । कां नाम ? यो य. इति वीप्सायाम् । क्लेशानां रागादीनाम् ओघो निवहः स एव अतिदाहकत्वाद् वह्निर्ज्वलात्मनः तेन प्रज्वलिता प्रदीप्ता तनुः कायो यस्य तथाहं तारिणी निस्तारिकेत्येव । अर्थान्तरन्यासव्याजेन भगवतीमेव उत्क-र्षयन्नाह वर्त्तन्ते इति । प्राणिनामेते पुरोवर्त्तिनो दुःखवेगानां प्रवाहाः । किम्भूताः ? परुषपरिभवाः परुषोऽतिनिष्ठुरः परिभवस्तिर-स्कारो येषु ते तथा । वर्त्तन्ते वृद्धिमुपयान्ति यावत्तावदेतत्-पर्य्यन्तमेव अनुकम्पा महाकरुणा । येषां सम्यक्सम्बुद्धयाने सुगत-महावर्त्मनि[3] प्रणिधिर्बोधिचित्तम् उत्पाद्य निखिलत्रिजगदुद्धरणाय उद्योगः प्रस्थानचित्तं तत्र धृता निहिता बुद्धिः प्रज्ञा यैस्तेषाम् । एतेन एतदुक्तं यावद्यावद् भवदुःखवृद्धिस्तावद्भवद्विधानां परार्थ-परायणानां महाकरुणापि वर्द्धते । अतो[4] न मामुपेक्षितु-मर्हसीति भावः ।

देव्याः स्वदुःखमावेद्यापि कदाचिदुर्वृत्तं मामावेदितवस्तुकं च मामेव उपेक्षते इत्यालोच्य पुनः फुत्कारयन्नाह

---

१ Orig. कृतया ।   २ Orig. पाल ।
३ Orig. महावत्मनि   ४ Orig. अतो ।

इत्युच्चैरूर्द्धबाहौ नदति नुतिपदव्याजमाक्रन्दनादं
नार्हत्यन्योऽप्युपेक्षां[1] जननि जनयितुं किम्पुनर्याद्दशी
त्वम् ।
त्वत्तः पश्यन् परेषामभिमतविभवप्रार्थनां प्राप्तुकामो
दह्येऽसह्येन भूयस्तरमरतिभुवा सन्ततान्तर्ज्वरेण ॥ ७ ॥

॥७॥ इत्युच्चैरूर्द्धबाहाविति—

हे जननि अन्योऽपि अदयालुः प्रार्थ्यते, अपि इत्यनेन प्राप्तका-भिलाषप्रकारेण उच्चैरधिकतरम् ऊर्द्धबाहौ नदति ऊर्द्धम् उपरि बाहू भुजौ यस्य तस्मिन् उत्क्षिप्तभुजे विरुवति जने आक्रन्दनादं यथा भवति इति क्रियाविशेषणम् । आ उच्चैः क्रन्देन भयविक्लव-प्रलापेन नादोऽत्युच्चध्वनिर्यत्र नदने तमेव पुष्णाति । नुतिपदव्याजं नुतेः पदं शब्दः[2] वाक्यं वा तच्छिद्रं । उपेक्षाम् अवज्ञाम् अवहेलां जनयितुम् उत्पादयितुं नार्हति नोचितकारी भवति । किं पुनः इत्या-श्चर्याभिधानमतिशयेनेत्यर्थः । दशदिग्लोकधात्ववस्थितनिखिल-जनातिदुःखदुःखानलपरित्राणकारणाध्येषणपरायणा तन्निवारणाय करुणागुणरमणीयान्तःकरणा त्वमीदृशी माता । किञ्च त्वत्तः पश्यन् परेषां त्वत्तो भवत्याः सकाशात् परेषां तच्छरणपरायणानाम् अन्येषा-मभिमतविभवप्रार्थनां प्राप्तुकामः पश्यन् अवलोकयन् भूयस्तरम् अतिशयेन अहं दह्ये प्रज्वलितो भवामि । अभिमता अभिलषिता ये विभवा लौकिकलोकोत्तराः श्रियस्तेषां प्रार्थना याञ्चा[3]ताम् ।

---

१ नार्हत्यं न्योप्युपेक्षां । २ Orig. omit: ।

३ Orig. यांचा ।

यदा प्राप्तः स्थितः काम इच्छा यस्य । केन ? सन्ततान्तर्ज्वरेण सन्ततं निरन्तरं योऽन्तर्मनसि ज्वरो दुःसहतापस्तेन । अरतिभुवा अरतेरसुखाद् भवति उत्पद्यते यस्तेन असह्येन अतिदुःसहेन । सकलजनमनोऽभिलाषसम्पादिका त्वमम्ब त्वयपि मयि न तुष्यसीति धिग् दैवमित्यभिप्रायः ।

अधार्म्मिकं[1] नाम आकलयसि इत्याशङ्क्य आह

पापी यद्यस्मि कस्मात् त्वयि मम महती वर्द्धते भक्तिरेषा
श्रुत्या[2] स्मृत्या च नाम्नाप्यपहरसि हठात् पापमेका
त्वमेव ।
त्यक्तव्यापारभारा तदसि मयि कथं कथ्यतां तथ्यकथ्ये
पथ्यं म्लाने मरिष्यत्यपि विपुलकृपः किं भिषग् रोह-
धीति ॥ ८ ॥

॥ ८ ॥ पापीत्यादि—

पापी यद्यस्मि भवामि, कस्मात् किमर्थं त्वयि अनिर्व्वचनीयमाहात्म्यायां मम पापकारिणो भक्तिः श्रद्धैषा पुरःपरिवर्त्तिनी स्तुत्यादिरूपा महती सातिरेका सती[3] वर्द्धते वृद्धिमुपैति । नहि उपचितकुशलमूलस्य त्वच्चरणेऽभिप्रसादोऽतोऽनुमीयते नाहमपुण्यवान् । अपरञ्च[4] त्वमेव परम् एका अद्वितीया कलुषेन्धनदहनात्मिका पापमपहरसि स्फोटयसि हठात् बलात् । कथा ? श्रुत्या

---

१ Orig. अधर्म्मिकं ।   २ A. श्रुत्वा ।
३ Orig. सता ।   ४ Orig. अपरथा ।

अनुपदमाकर्णनेन, स्मृत्या पुनःपुनर्मनसि भावनयापि नाम्नापि तारेति संज्ञाघोषणेनापि। सकलजनानाम्, अखिलतीव्रकलुषमैत्राग्रनिम्न-मग्नमपि नातिमन्दपुण्य इत्यर्थः। मयि त्यक्तव्यापारभारा, तदपि मयि कथं त्यक्त उज्झितो व्यापारस्य भवदुःखोद्धरणलक्षणस्य भारो गुरुत्वं यया सा, तथा त्वच्चरणशरणेऽपि मयि कस्माद्धेतोरपि तदपि तत् कथ्यतां तथ्यकथ्ये सत्यवादिनि, तच्छब्दोऽव्ययस्तस्मादर्थे तस्मा-दभिधीयता[1]मिति, तथ्यमवितथं कथ्यं वचनं यस्याः सा। एत-मपि अर्थम् अर्थान्तरन्यासेन द्योतयन्नाह। पथ्यं स्थाने मरिष्य-त्यपि म्रियमाणेऽपि रोगिणि पथ्यमौषधं विपुलकृपो महादया-र्द्रमना भिषक् वैद्यः किं रोदधीति किं निवारयति नैवेत्यर्थः। एतेनैतदुक्तं रागादिरोगसङ्कुले दुश्चिकित्सितत्वा[2]दम्लतलक्षणं पथ्यं दातुमर्हसीति भावः॥

अत्यन्तनतया भगवतीपदं कमलाराधनावकाशं[3] प्रकाशयन् प्रागुक्तं कार्पण्याभिधानावैयर्थ्यं च विज्ञापयन्नाह

मायामात्सर्य्यमानप्रभृतिभिरधमैस्तुल्यकालं क्रमाच्च
स्वैर्दोषैर्बाध्यमानो मठकरभ[4] इवानेकसाधारणांशः[5]।
युष्मत्पादाब्जपूजां क्षणमपि न लभे यत्तदर्थं विशेषाद्
एषा कार्पण्यदीनाक्षरपदरचना स्यान्ममावन्ध्यकामा॥८॥

---

१ Orig. अभिधायताम्। २ Orig. दुश्चिकित्सितत्वाम्लत।

३ Orig. °कमलाराधनानुवकाशं।

४ B. कर। ५ B. साधारणांशः।

॥९॥ मायेत्यादि—

युष्मत्पादाब्जपूजां तव चरणसरोजसपर्य्यां क्षणमपि न लभे मनागपि न साधयामि। कुतः? खेदैर्वैकुञ्ज्यकालं क्रमाच्च बाध्यमानः, वैरात्मीयैर्देविरपराधैः समकालं यथा येन युध्यमानः। कीदृशोऽहम्? अनेकसाधारणांशः अनेकेषां बहूनां साधारणस्तुल्यः अंशः भागः यस्य सः। तथा क इव? मठकरभ इव विहारोष्ट्र इव। किं स्वरूपैः? माया अविद्या, मत्सकाशात् परस्तु इति मत्सरस्तस्य भावो मात्सर्यं, माया तु कामनालक्षणा तृष्णा, मानश्चित्तसमुन्नतिः स च सप्तविधः। त एव प्रभृतयः प्रकारा येषां तैः। अधमैर्वराकैः प्रशाद्दृष्टिमाचमावर्त्तयन्। यत्तदर्थे यद् यस्मादित्यर्थः। अहं[1] परप्रेष्योऽतो विशेषादेषा कार्पण्यदीनाक्षरपदरचना एषा [2]स्वदुःखाविष्करणरूपा। कृपणस्य वराकस्य अतिदुर्गतस्य भावः कार्पण्यं तस्माद्दीनमतिकातरं पदम् अक्षरं येषु तेषां पदानां मन्त्राणां रचना ग्रथना। समावन्ध्यकामा स्वात्तदर्थविशेषात् पुनःपुनर्विज्ञापया भीति वाक्यशेषः। अवन्ध्योऽनिष्फलः[3] कामोऽभिलाषो यस्य सा तथा। विशेषादतिशयेन फलवती यथा स्यादिति वा योज्या। मायामात्सर्य्यमानक्लेशादिसं[4] निर्जित्य त्वत्पदारविन्दाराधनैकपरो यथा स्यां तद्विधेहीत्याशयः।

दुःखमावेद्य इदानीं प्रभावातिशयद्वारेण भगवतीं स्तुवन् आदौ अष्टमहाभयापहरणशक्तिम् अष्टश्लोकेनाह

---

[1] Orig. मद्दं?

[2] Orig. स्वदुःखाविःकरणरूपा।

[3] Orig. अनिःफलः।

[4] Orig. क्लेशारिसं।

कल्पान्तोद्भ्रान्त[1]वातभ्रमितजलचलल्लोलकल्लोलहेला-
संक्षोभोत्[2]क्षिप्तवेलातटविकटचटत्[3]स्फोटमोद्दाट्टहासा-
त् ।
मज्जद्भि[4]र्भिन्ननौकैः सकरुणरुदिताक्रन्दनिस्पन्दमन्दैः[5]
स्वच्छन्दं देवि सद्यस्त्वदभिनुतिपरैस्तीरमुत्तीर्य्यते ऽब्धेः[6] ॥
१० ॥

॥ १० ॥ कल्पान्तेत्यादि—

हे देवि त्वदभिनुतिपरैरुत्तीर्य्यते अब्धेस्तीरं महासमुद्रात् पारमासाद्यते । सद्यस्तत्क्षणादेव । स्वच्छन्दमपराधीनं यथा स्यात् तत्राभितः सर्व्वतो नुतिरेव परा प्रधाना येषां तैः । भिन्ना विदीर्णा नौका तरिर्येषां तैः । मज्जद्भिस्तलं प्रविशद्भिः । कीदृशैः ? सकरुणेन हृदयद्राविणा अतिदीनेन यद् रुदितं तेन य आक्रन्दनाद स्तुमुलध्वनिस्तेन ये निस्पन्दाश्चेष्टाशून्या इव मन्दा मृता वयं सर्व्वे इत्यनुत्साहा ये तैः । किम्भूतात् ? कल्पान्तः प्रलयः तत्र उद्भ्रान्तः समुत्थित इव यो वातः समीरणस्तेन भ्रमितानि आवर्त्तीकृतानि यानि जलानि तेषां ये चलन्तः समुद्गच्छन्तो लोलाः कम्पमानाः[7] कल्लोलास्तरङ्गास्तेषां हेलया विलासेन यः संक्षोभो विक्षलता तस्माद् उत्क्षिप्त उल्लङ्घितो वेलातटो मर्य्यादाभूमिस्तत्र

१ कल्पान्तोत्भ्रान्त । २ A. संक्षोभोत्क्षिप्त ।
३ A. चटास्फोटमुक्ताट्टहासात् । ४ A. मज्जत्भि ।
५ A. रुदितैः क्रन्दनिष्पन्नमन्दैः ।° ६ A. ते ऽब्धे ।
७ Orig. adds. उत्तमा धनामीभूता ।

यो विकटघटत्स्फोटो भीमनादः स एव मोहः प्रौढोऽट्टहासो विहतोच्चैःशब्देन प्रहसनमिव यस्य तस्मात्। घटदित्यनुकरणध्वनिः।

जलमभिधाय अग्निमाह

धूमभ्रान्ताभ्रगर्भोद्भवगमनगृहोत्सङ्गलिङ्गत्[1]स्फुलिङ्ग-
स्फूर्जज्ज्वाला[2]करालज्वलनजवविशद्वेश्म[3]विस्रान्तशय्याः।
त्वय्याबद्धप्रणामाञ्जलिपुटमुकुटा गद्गदोद्गीतयाच्ञाः[4]
प्रोद्यद्विद्युद्विलासोज्ज्वलजलदजवैराव्रियन्ते[5] क्षणेन॥११॥

॥११॥ धूमेत्यादि—

हे परपरित्राणपरायणे त्वयि आबद्धप्रणामाञ्जलिपुटमुकुटा आव्रियन्ते क्षणेन सम्यगाच्छाद्यन्ते त्वया परित्रायन्ते इति यावत्। कैः? प्रोद्यतीनां प्रकर्षेण उद्भवन्तीनां विद्युतां यो विलासः क्रीडा तेन उज्ज्वलाः[6] अवभासयन्तो ये मेघा जलमुचः तेषां जवैरतिवेगैः। त्वयि मातः यो बद्धः प्रणामाञ्जलिपुटमेव मुकुटः किरीटो यैस्ते। गद्गदेन अव्यक्ताक्षरेण उद्गीता अभिहिता याच्ञा[7] मां निस्तारयेति प्रार्थना यैस्ते। पुनः किम्भूताः? धूमानां भ्रान्तं भ्रमणं यत्तदेव अभ्राणि जलदास्तेषां गर्भः सन्धिः सञ्चरणं तस्मादुद्भवः प्रादुर्भावो यस्य तदेव गगनं नभस्तदेव गृहं[8] तस्योत्सङ्गे क्रोडे लिङ्गन्तः[9]स्तर-

---

१ A. रङ्ग। २ A. स्फूर्जज्ज्वाला। ३ A. विशद्वेश्म।
४ Orig. यांचाः। ५ Orig. ह्रयन्ते।
६ Orig. उज्वलाः। ७ Orig. यांचा। ८ Orig. प्रादुर्भावो गगनं नभस्तस्य यस्य गृहस्य। ९ Orig. रिंगतः।

च्छन्तो ये स्फुलिङ्गाः अग्नेः कणास्तैः[1] स्फुरन्त्य इतस्ततो लहलहायन्त्यो या ज्वालाः शिखास्ताभिः करालोऽतिभीषणो यो ज्वलनोऽनलस्तेन जवेन विशन्तः अभ्यन्तरं[2] परिभ्रमन्तः वेश्मनि[3] शय्यायां विश्रान्ताः सुखासीना ये ते तथा। इहतु क्तान्तस्य पूर्व्वनिपातः गतयामो भृत्यो यथा।

करिणं निगदितुमाह

दानाम्भःपूर्य्यमाणो[4]भयकटकटकालम्बिलोलम्ब[5]माला
झङ्कारा[6]हूयमानप्रतिगजजनितद्वेषवह्ने[7]र्द्विपस्य।
दन्तान्तोत्तुङ्गदोलातलतुलित[8]तनुस्त्वामनुस्मृत्य मृत्युं
प्रत्याचष्टे प्रहृष्टः पृथुशिखर[9]शिरःकोटिकोट्टोपविष्टः[10]
॥ १२ ॥

॥ १२ ॥ दानाम्भ इत्यादि—

हे दुर्गोत्तारिणि त्वाम् अनुस्मृत्य मृत्युं प्रत्याचष्टे भवती हृदि विभाव्य मरणं प्रतिक्षिपति। दन्तान्तो दशनाग्रं स एव उत्तुङ्गम् उन्नतं[11] दोलातलं प्रेङ्खस्वरूपं हिन्दोलेति प्रसिद्धं तत्र तुलिता[12] तुलीकृता तनुः शरीरं यस्य स तथा।' कीदृशः? पृथुशिखरो[13]

१ Orig. omits : ।
२ Orig. omits ' ।
३ Orig. यत्र वेश्मनि तत्र ।
४ A, B. पूर्य्यमाणो ।
५ A. रोलम्ब ।
६ A. ठङ्कार ।
७ A. द्वेषवह्नेः द्विपस्य
८ A. कुलित ।
९ B. शिषर ।
१० A. कोटोपविष्ट ।
११ Orig. omits ' ।
१२ Orig. तुलिमालीकृता ।
१३ Orig. शिषरो ।

विपुलाचलमस्तक इव शिरोऽर्थात् तस्यैव दन्तिनः कुम्भस्थलं तस्य कोटिरग्रं सैव कोट्टाकुस्थानमिव तत्र उपविष्टो निषण्णो यः स तथा। प्रहृष्टोऽत्यानन्दितः सन्। कस्य? द्विपस्य करिणः। किम्भूतस्य? दानाम्भो मदजलं तेन पूर्य्यमाणः सम्भूयमानः उभयकटः सव्येतर-गण्डस्थलं स एव कटका गिरेरधोभूरिव अतिविस्तीर्णत्वात् तत्र आलम्बिनां लोलम्बानां भ्रमराणां या माला पंक्तिस्तस्या झङ्कारो मञ्जुगुञ्जध्वनिस्तेन आह्वयमानाः सम्मुखीक्रियमाणा ये प्रतिगजा विपक्षदन्तिनः तैर्जनित उत्पादितो द्वेष एव वह्निः अनलो यस्य तस्य॥

चौरानभिधातुमाह

प्रौढप्रासप्रहारप्रहतनरशिरःशूलवल्गुत्सवायां[1]
शून्याटव्यां कराग्र[2]ग्रहविलसदसिस्फोटक[3]स्फीतदर्पान्।
दस्यून् दास्ये नियुङ्क्ते[4] सभृकुटिकुटिलभ्रूकटाक्षेक्षिताक्षां
श्चिन्तालेखन्यखिन्नस्फुटलिखितपदं नाम धाम श्रियान्ते
॥ १३ ॥

॥ १३ ॥ प्रौढेत्यादि—

हे अभयप्रदे ते तव नाम तारे प्रतारेत्यभिधानम्। दस्यून् दास्ये नियुङ्क्ते चौरान् भृत्यत्वे नियोजयति। कीदृशम्? श्रियां धाम निखिल[5]सम्पदामालयः। पुनः कीदृशम्? चिन्ता मद्भक्त्यः

---

१ A. शूलल्युत्सवायां। २ B. omits one ग्र.। ३ B. स्फोट।
४ A. नियन्ते। ५ Orig. निखि।

सेव लेखनी चारित्र्यकाष्ठौ तथा चखिन्नेन अनायासेन स्फुटम् अतिव्यक्तं लिखितं विन्यस्तं पदं यत्र तत् तथा। किं विशिष्टाम्? भ्रुकुटिः परभीषणो य उच्चैर्ललाटसङ्कोचस्तया सह वर्त्तते कुटिले भङ्गुरे ये भ्रुवौ ताभ्यां कटाक्षेण ईक्षितं तिर्य्यग्वलितेन आलोकितं ययोस्ते तथा तादृशे अक्षे चक्षुषी येषां तान्। कीदृशान्? करायग्रहेण मुष्टिनिष्पीड़नेन विलसन्तः सकम्पजलजलायमाना ये असिस्फोटकाः खड्गाग्रधारास्तैः स्फीतोऽतिप्रौढ़ो दर्पोऽहङ्कारो येषां तान्। कस्याम्? शून्याटव्याम् शून्या निर्जना या अटवी कान्तारं तस्याम्। किम्भूतायाम्? प्रौढ़ो यः प्रासप्रहारोऽतिनिष्ठुरकुन्ताघातस्तेन प्रहता ये नरास्तेषां शिरःसु कपालेषु याः शूलयष्टयः शूलयष्टयः ताभिः तासां वा उत्सवो मङ्गलं हर्षो वा यस्या यत्र वा तस्याम्।

सिंहं कथयितुमाह

वज्राङ्कूरप्रहारप्रखरनख[१]मुखोत्खातमत्तेभकुम्भ-
श्चोतत्सान्द्रासधौतस्फुटविकटसटासङ्कटस्कन्धसन्धिः[२]।
क्षुध्यन्ना[३]पितसुराराद्दुपरिमृगरिपुस्तीक्ष्णदंष्ट्रोत्कटास्य-
स्त्रस्यन्नाहत्य याति त्वदुचितरचितस्तोचदिग्धार्थ-
वाचः[४] ॥ १४ ॥

---

१ A. ‍ाख। २ A. सन्धिः।
३ A. क्षुध्येन्ना। ४ A. स्तोत्रदृग्धार्थवाचः।

॥ १४ वज्रेत्यादि—

हे सकलजनवत्सले मृगरिपुस्त्वत्स्मरणात्त्रस्य याति । मृगाः करिणः पशवो वा तेषां रिपुः सिंहस्त्वत्स्मरणात् भयमावहन् आहृत्य व्यापाराद् दूरं पलायते । कुतः ? त्वय्येव उचितम् अनुरूपं रचितं निध्यादितं यत् स्तोत्रं तेन दिग्धो विलिप्तोऽर्थो यस्याः एवंविधाया वाचो वचनादर्थात् पुरुषस्येति । कीदृशः ? तीक्ष्णदंष्ट्रया उत्कटं भीषणम् आस्यं मुखं यस्य सः । तथा उपयुक्ते कुप्यन् रोषं कुर्व्वन्, आपित्सुः आपतितुमिच्छुः । किम्भूतः ? वज्रवत् क्रूरप्रहाराणि प्रखराणि तीक्ष्णानि नखानां मुखानि अग्रभागास्तैरुत्खाताः उत्कीर्णा मत्ता-नाम् इभानां कुम्भिनां ये कुम्भाः शिरोदेशास्तेषु स्रोतन्ति स्रवन्ति सान्द्राणि घनानि यानि असृञ्जि रुधिराणि तैर्धौताः प्रक्षालिताः स्फुटविकटा अत्यन्तभीषणा याः सटाः केशरास्ताभिः सङ्कटः स्कन्धस्य धमनैः सन्धिरन्तरालं यस्य स तथा ।

फणिनं वक्तुमाह

धूमावर्त्तान्धकाराकृतिविकृतफणिस्फारफुत्कारपूर-
व्यापारव्याप्तवक्त्रस्फुरदुरुरमनारज्जुकीनाशपाशैः ।
पापात् सम्भूय भूयस्तव गुणगणनातत्परस्त्वत्परात्मा
धत्ते मत्तालिमालावलयकुवलयस्रग्विभूषां विभूतिम् ॥
१५ ॥

॥ १५ ॥ धूमेत्यादि—

हे विपद्गतजनोद्धीरणपरे तत्परात्मा भूयः पुनर्विभूतिं सम्पदं

धत्ते विभर्त्तीति सम्बन्धः । त्वमेव परं केवलम् आत्मा यस्य स तथा । कीदृशः ? तत्र गुणानामणिमलघिमादीनां गणना संख्या तत्र तत्परस्तन्निष्ठः । कीदृशीम् ? मत्तालीनां षट्पदद्विरेफाणां[1] या माला तस्या वलयो वेष्टनं यस्याः कुवलयस्रजः नीलोत्पलमालायाः सैव विभूषा अलङ्कारो यस्यास्ताम्[2] । भगवतीप्रभावात् स एव उरगस्तथाविधो जात इति भावः । पापाद् अधर्मात् सम्भूय आसाद्य । कैः ? धूमानामावर्त्तः परिमण्डलं यथान्धकारे तथाकृति-राकारो यस्य तस्य विकृतस्य भयानकस्य फणिनः सर्पस्य स्फारोऽति-महान् फुत्कारपूरस्फूत्कृतिसमूहस्तस्य यो व्यापारः क्रिया तेन व्याप्तं यद्वक्त्रं आस्यं तत्र स्फुरन्त्यौ लेलिह्यमाने गुर्व्यौ गुरुतरे ये रसने जिह्वे त एव रज्जवो वरत्रास्तन्मया एव कीनाशस्य कृतान्तस्य पाशा इव पाशास्तैः ।

बन्धनमभिधातुमाह

भर्त्तृभ्रूभेदभीतोद्भट[3] कटकभटाकृष्टदुःश्लिष्टकेश-
श्मश्रुद्धा[4]चाटचेटोत्कटरटितकटु[5]ग्रन्थिपाशोपगूढः ।
क्षुत्तृट्क्षामोष्ठकण्ठस्त्यजति स सपदि व्यापदं तां दुरन्तां
यो यायादार्य्यताराचरणशरणतां स्निग्धबन्धूज्झितोऽपि ॥
१६ ॥

---

१ Orig. द्विरेफानां ।

२ Orig. adds एवंविधा स्रगेव विभूषा तस्य विभूषा शोभा तामिति समस्तं वा पदम् ।

३ A. भीतोत्भट ।

४ A. चचुद ।

५ A. पटु ।

॥ १६ ॥ भर्त्तृभ्रू इत्यादि—

हे अशेषबन्धविध्वंसिनि, यः पुमान् यायात् गच्छेत् आर्य्यतारायाः चरणमेव शरणं त्राणं तस्य भावस्त्राणताम् । स्निग्धबन्धूज्झितोऽपि स्निग्धाः प्रेमार्द्रीकृतमनसो ये बन्धवो मित्राणि तैः उज्झितोऽपि सन्त्यक्त एव सन् । ताम् अनुभूतां व्यापदं विपत्तिं दुरन्तां दुःसहोऽन्तोऽवसानं यस्यास्तां सद्यस्तत्क्षणादेव त्यजति प्रतिक्षिपति दूरीकरोतीत्यर्थः । कीदृशः ? भर्त्तुः प्रभोः भ्रूभेदो भ्रुकुटिः[1] भ्रुवो भङ्गुरता तस्माद् भीतास्त्रस्ता उद्भटाः प्रसिद्धाः कटके ये भटाः राजधान्यां प्रेष्यवीरास्तैराकृष्टाः उच्चैर्निष्पीड्या[2] दुःश्लिष्टा[3] इतस्ततीकृताः केशा यस्य स तथा । किम्भूतः ? चञ्चन्तः इतस्ततः परिभ्रमन्तो वाचाटाः वावदूका बहुवल्गिनो ये चेटा दासास्तेषां यदुत्कटं रटितम् असह्यं प्रलपितं तेन कटुग्रन्थिस्तीव्रबन्धो येषु पाशेषु तैरुपगूढः सुबद्धः स तथा । क्षुद्[4] बुभुक्षा तृट् पिपासा ताभ्यां क्षामः शुष्क ओष्ठाभ्यां सह कण्ठो यस्य स तथा ।

रक्षोऽभिधातुमाह

मायानिर्माणकर्म्मक्रमकृतविकृतानेकनेपथ्यमिथ्या-
रूपारम्भानुरूपप्रहरणकिरणाडम्बरोड्डामराणि[5] ।

१ Orig. omits : ।
२ Orig. निःपीड्या ।
३ Orig. adds नीता before it.
४ Orig. क्षत् ।
५ A. डामरो डामराणि ।

त्वत्तन्त्रोद्वार्य्यमन्त्रस्मृतिहृतदुरितस्यावहन्त्यप्रधृष्यां
प्रेतप्रोतान्त्रतन्त्रीनिचयविरचितस्रञ्जि रक्षांसि रक्षाम्[1] ॥
१७ ॥

॥ १७ ॥ मायेत्यादि—

हे महाप्रभावे रक्षांसि राक्षसाः अप्रधृष्यां प्रभुभिरनभिगम्यां रक्षाम् आवहन्ति विदधति । कस्य ? तव तारार्णवादीनि तन्त्राणि तेषु उद्धार्य्या उत्तोलनीया ये मन्त्रास्तेषां स्मृत्या स्मरणेन हृतानि दुरितानि पापानि यस्य तस्य । कीदृशानि ? प्रेतानां शवानां प्रोत उत्खातः अन्त्रतन्त्रीनिचयः अन्त्रगुणनिवहस्तेन विरचिता निर्म्मिता स्रग् माला येषानि । मायया छद्मना निर्म्मितानामनुपमवीरवीभत्सादिरूपादीनां कर्म्मक्रमः करणस्य परिपाटिस्तेन हतं निष्पादितं त्रिशतम् अतिरौद्रम अनेकरङ्गविषयं नेपथ्यं प्रसाधनं तदेव मिथ्यारूपं तेषु अलीकाकारेषु य आरम्भो दर्पस्तस्यानुरूपाणि उचितानि यानि प्रहरणानि शस्त्राणि तेषां किरणाडम्बरेण प्रभावातिशयेन उद्भामराणि अतिभीषणानि यानि तानि तथा ।

अष्टमहाभयापहारानन्तरं संग्रामविजयसामर्थ्यं वर्णमाह

गर्ज[2]ज्जीमूतमूर्त्ति-विमदमदनदीबद्धधारान्धकारे
विद्युद्योतायमानप्रहरणकिरणे निष्पतद्बा[3]णवर्षे ।

१ A. भंजि रक्षांसि रक्षां । २ A. गर्जत् ।
३ B. निपतद् ।

स्वङ्गः संग्रामकाले प्रबलभुजबलैर्विद्विषद्भिर्द्विषद्भि[1]-
स्त्वद्दत्तोत्साहपुष्टिः प्रसभमरिमहीमेकवीरः पिनष्टि[2] ॥
१८ ॥

॥ १८ ॥ [3]गर्जदित्यादि—

हे संग्रामोत्तारिणि त्वद्दत्तोत्साहपुष्टिः सन् एकवीरः पिनष्टि। एकोऽसहायः यो वीरः सः। त्वया दत्तार्पिता उत्साहस्य[4] वीर्य्यस्य पुष्टिः पोषणं वृद्धिर्यस्य स तथा। प्रसभं हठात् अरिमहीं रिपोर्भूमिं संचूर्णयति। कीदृशः? रुद्धः सर्व्वतो वेष्टितः। कैः? द्विषद्भिः शत्रुभिः विद्विषद्भिः विद्वेषमावहद्भिः। किम्भूतैः? प्रबलानि अत्युद्रिक्तानि भुजानां बलानि शक्तयो येषां तैः। क? संग्रामकाले। संग्राममेव प्रावृषा निरूपयति। गर्जन्तो नदन्तो ये जीमूता मेघास्तेषामिव मूर्त्तय[5] आकारा येषां चिमदानां चिगण्डगलित-द्विपानां तेषां या मदनद्यो दाननिर्झरिण्यस्तासु बद्धाः संलग्ना या धारास्ताभिः अन्धकारो दुरालोको यत्र तस्मिन्। किम्भूते? विद्युदिव द्योतायमानः प्रकाशयन् प्रहरणानाम् अस्त्राणां किरणो यत्र तस्मिन् निष्पतन्तो बाणानां वर्षा वृष्टयो यत्र तत्र। एतेन एतदुक्तं संग्रामासुगमञ्जुता अपि त्वत्प्रसादात् निस्तरन्तीति भावः।

महाव्याधिग्रातनग्रक्तिमाह

---

१ A. द्विषत्भि २ B. पिनष्मि।

३ Orig. omits गर्जदित्यादि।

४ Orig. adds उद्यमस्यार्थस्य after उत्साहस्य।

५ Orig. मूर्त्तयो।

पापाचारानुबन्धोद्धतगदविगलत्पूतिपूयास्रविस्र-
त्वङ्मांसा[1]सक्तनाडीमुखकुहरचलज्जन्तु[2]जग्धक्षताङ्गाः।
युष्मत्पादोपसेवागदवरगुटिकाभ्यासभक्तिप्रसक्ता
जायन्ते जातरूपप्रतिनिधिवपुषः पुण्डरीका[3]यताक्षाः॥
१९ ॥

॥ १९ ॥ पापेत्यादि --

हे बाह्याभ्यन्तरव्याधिव्यथितहृदयानां महौषधे युष्मत्पादोपसेवा तत्र पदकमलसम्पर्य्युपास्तिः सैव अगदवरगुटिका न विद्यते गदो रोगो यतो वरगुटिकायाः सा तथा सर्व्वरोगापहरि रसायनमित्यर्थः। तत्र योऽभ्यासो नैरन्तर्य्येण सेवनं तत्र भक्त्या श्रद्धया एवमेतस्मात्य-र्येत्यात्मना प्रसक्ताः संलग्ना ये ते तथा जायन्ते नवीनतनवः प्रादु-र्भवन्ति। कीदृशः ? जातरूपम् अक्षयकाञ्चनं तत्प्रतिनिधि तत्सदृशं वपुर्येषां ते। पुण्डरीकम् अम्भोजं तद्वदायतमक्षि चक्षुर्येषां ते। पूर्व्वं कीदृशाः ? पापानामाचरणम् आचारस्तत्र योऽनुबन्धः अनुगमः नैरन्तर्य्येण सक्तिः तेन उद्धताः प्रकुपिता ये गदा महाव्याधयस्तेभ्यो विगलद् निष्पतद् यत् पूतिपूयास्रं दुर्गन्धपक्वशोणिताक्तरुधिरं तेन विस्राणि अस्रगन्धीनि यानि त्वङ्मांसानि तेषु आसक्ता निबद्धा या नाड्यः शिरा नाडीव्रणानि वा तासां मुखकुहरेषु वदनविवरेषु चलन्तः स्यन्दन्तो जन्तवस्तदुद्भवाः कृमयस्तैर्जग्धानि खादितानि क्षतानि च

१ A. मांसा। २ A. गलज्जन्तु। ३ A. पुण्डरीका।

निष्कुषितानि[१] अङ्गानि येषां ते तथा। एवंविधमहाव्याधियस्ता अपि त्वत्पादाराधनमहौषधाद् दिव्यकान्तयो भवन्तीत्यद्भुतम्[२]।

सर्व्वशास्त्रकलाभिज्ञाज्ञानप्रवाहमाह

विश्रान्तं श्रोत्र[३]पात्रे गुरुभि[४]रुपहृतं यस्य नाम्नायभैक्ष्यं
विद्वद्गोष्ठीषु[५] यस्य[६] श्रुतधनविरहान्मूकता[७]मभ्युपैति[८]।
सर्व्वालङ्कारभूषाविभवसमुदितं प्राप्य वागीश्वरत्वं
सोऽपि त्वद्भक्ति[९]शक्त्या हरति नृपसभे वादिसिंहास-
नानि ॥ २० ॥

॥ २० ॥ विश्रान्तेत्यादि—

हे अप्रतिहतप्रभावविभवे त्वद्भक्तिशक्त्या सोऽपि स एव पुरुषो वादिनां विपक्षाणामन्यतीर्थानाम् सिंहासनानि हरति आच्छिद्य गृह्णाति। त्वयि एव या भक्तिरभिप्रसादस्तस्याः शक्त्या सामर्थ्येन उक्तनृपसभे राजसदसि नृपाणां सभा नृपसभमिति राजादित्वाद् अदन्तता। किं कृत्वा? वागीश्वरत्वं प्राप्य वाचामैश्वर्य्यमासाद्य। कीदृशम्? सर्व्वे एव अलङ्कारा अशेषा रूपकोपमादयस्तेषां विभवेन शोभासम्पदा समुदितं सम्यगुच्छ्रितं यत् तथा। अथवा सर्व्वालङ्कारभूषया विभवेन च उत्तमसम्पदा समुज्ज्वलम्। पूर्व्वं

१ Orig. निःकुषितानि। २ Orig. त्वाद्भुतम्।
३ B. श्रोत्र। ४ A. गुरुभिरुपहृतं। ५ A. विद्वत्गोष्ठेषु।
६ B. यस्य। ७ A. विरहात् मूकता। ८ A. भुपैत।
९ A. त्वत्भक्ति।

यस्मात्तादृशम् श्रोत्रपात्रे न विश्रान्तम्। आम्नायो गुरुपारम्पर्येण उपदेशः। स एव भिक्षार्हत्वाद् भैक्ष्यम्[1]। गुरुभिरुपाध्यायप्रभृतिभिः उपहृतं उपढौकितम्। यस्य य एव मूकताम् अवचनीयताम् अभ्युपेतो गतः, अभ्युपैतीति वा पाठः। कुतः? श्रुतमेव धनं निधिरिव रक्षणीयत्वात् तेन विरहो विच्छेदस्तस्मात्। क? विदुषां पण्डितानां गोष्ठीषु सभासु। एतदुक्तं भवति अत्यन्तमूर्खा[2] अपि त्वदालोकनाद् महाविद्वांसो भवन्तीति मतिः।

अत्यन्तदुःखितजनसम्पत्तिदानशक्तिमाह

भूशय्या[3]धूलिधूम्रः स्फुटितकटितटीकर्पटोद्घाटिताङ्गो[4]
यूकायूंषि प्रपिंषन्[5] परपुरपुरतः कर्परे तर्पणार्थी।
त्वामाराध्याध्यवस्यन्[6] वरयुवतिवहच्चामरस्मेरचार्व्वीम्
उर्व्वीं धत्ते मदान्धद्विपदशन[7]घनामुद्धृतैकातपत्राम्॥
२१॥

॥ २१ ॥ भूशय्येति—

हे अशरणजनत्राणचूडामणे त्वाम् आराध्य उर्व्वीं धत्ते। अध्यवसन् उद्योगमावहन्। कीदृशीम्? वरयुवतिभिः उत्तमनायिकाभिः वहद् बिभ्रत् चामरं तेन स्मेरा ईषद्धसितवदना चार्व्वी

१ Orig. adds कर्णात् कांश्येन संक्षिप्तम्। २ Orig. मूर्खा।
३ A. भूसय्या। ४ कर्पटोत्घाटिताङ्गो। ५ यूकायुंषि प्रपिसन्
६ A, B. ध्यवसं। ७ A. दसन।

मनोज्ञा या ताम्। पुनः किम्भूताम्? द्विपानां मत्तकुञ्जराणां द्गगनैर्घनां दृढ़ां प्रचुभिरकम्प्यत्वात् सान्द्रावपाताम्। उद्धृतम् उद्दण्डीकृत्य आरोपितम् एकम् अद्वितीयम् आतपत्रं रत्नोज्ज्वल-विचित्रच्छत्रं यत्र ताम्। यः पूर्व्वमेवम् आसीत्। भूरेव शय्या तस्यां तस्या धूलिभिः सङ्कररेणुभि[१]र्धूसरोऽतिमलिनो यः स तथा। किम्भूतः? स्फुटितः अतिशीर्णत्वाद्[२] (द्वाविंशतितमेन [३]त्रुटिता साधारसम्पत्तिलाभः) खण्डीभूतः कटितटयां नितम्बदेशे यः कर्पटो जरद्वसनं तेन उद्घाटितम् व्यक्तीकृतम् अङ्गं देहावयवो यस्य स तथा। पुनः कीदृशः? यूकानां देहोद्भूतजलौकादीनाम् आयूंषि जीवितानि प्रपिंषन् विचूर्णयन्। क? परेषां पुरपुरतो गृहाग्रतः कर्परे भग्नभाण्डखण्डे तर्पणार्थी तर्पणम् आत्मनः प्राणधारणार्थं यापना अत्यल्पग्रासमात्रं तदेवार्थः प्रयोजनं यस्य असौति स तथा। इत्थम्भूता अपि राजानो भवन्ति भवत्प्रपयेति भावः।

परम्हत्यानधिकृत्याह—

सेवाकर्म्मान्तशिल्पप्रणयविनिमयोपायपर्य्यायखिन्नाः
प्राग्जन्मोपात्त[४]पुण्योपचितशुभफलं वित्तमप्राप्नुवन्तः।
दैवातिक्रामणीं त्वां कृपण[५]जनजनन्यर्थमभ्यर्थ्य भूयो
भूमेर्निर्यान्तचामीकरनिकरनिधीन्निर्धनाः[६] प्राप्नुवन्ति ॥
२२ ॥

---

१ Orig. omits र। २ Orig. त्। ३ Orig. त्रुटिता। ४ A. जन्मोपात्त। ५ A. कृपन। ६ A. निधीन्निर्धनाः।

॥ २१ ॥ सेवाकर्मेति—

हे कृपणजनजननि त्वामर्थमभ्यर्थ्य धननिमित्तं त्वामाराध्य निर्द्धनाः सम्पद्विकलाः भूयः पुनः प्राप्नुवन्ति। कान्? भूमेः पृथिव्याः सकाशाद् निर्वान्ता उद्गीर्णाश्चामीकराणां सुवर्णानां निकराः समूहा यैर्निधिभिस्तान् आसादयन्ति। कीदृशीम्? दैवं नियतवेदनीयं कर्म्म शुभम् अशुभं च तदप्यतिक्रामति उल्लङ्घयति या ताम्। पूर्व्वं कीदृशः? वित्तं धनम् अप्राप्नुवन्तोऽलभमानाः। किम्भूतम्? प्राग्जन्मनि[1] उपात्तम् उपार्ज्जितं यत् पुण्यं कुशलं तस्मादुपचितम् अतिशयीभूतम् इह जन्मनि यच्छुभं तन्निष्यन्दीभूतं स्वचरितं तस्य फलं प्रसवो यत्र तत् तथा। किंविशिष्टाः? सेवा प्रेष्यीभूय पराराधनं, कर्म्मान्तः कृषिकर्म्म, शिल्पं चित्रादिविद्या, प्रणयो याञ्चा, विनिमयः परिवर्त्तनं[2] क्रयविक्रयलक्षणम्,[3] उपाय उपागतिः परानुगमः, अमीषां पर्य्यायाः प्रकारास्तैः खिन्ना आयासिता ये ते तथा। भाग्यहीना अपि परमसम्पदं भजन्ते तव पदसरसिजसेवया इत्याशयः।

अगतिकानामपि ऐश्वर्य्यप्रदानप्रभावमभिधत्ते

वृत्तिच्छेदे विलक्षः क्षतनिवसनया[4] भार्य्यया भर्त्स्यमानो[5]
दूरादात्मम्भरित्वात्[6] स्वजनसुतसुहृद्बन्धुभिर्वर्ज्यमानः।

---

१ Orig. प्राजन्मनि। २ Orig. परिवर्त्तनः। ३ Orig. लक्षणः।
४ A. निवसनयाः। ५ A, B. भत्स्यमानो। ६ A. omits त्।

त्वय्यावेद्य स्वदुःखं तुरगखुरमुखोत्खातसीम्नां गृहाणा-
मीष्टे स्वान्तःपुरस्त्रीवलयरणरणाजातनिद्राप्रबोधः ॥
२३ ॥

॥ २३ ॥ वृत्तिच्छेद इति—

हे दीनानुकम्पिनि त्वयि आवेद्य स्वदुःखं गृहाणामीष्टे । त्वयि परदुःखासहिष्णौ स्वीयं यद्दुःखम् असुखं तद् आवेद्य विज्ञाप्य[1] गृहाणां महाप्रासादेषु ईष्टे रमते परमेश्वरो भवतीत्यर्थः । षष्ठी-सप्तम्योरर्थं प्रत्यभेदात्[2] षष्ठ्या निर्द्देशः । कीदृशानाम् ? तुरगाणाम्[3] अश्वानां खुरमुखानि नखाग्रभागास्तैरुत्खाताः क्षुण्णाः सीमानो मर्य्यादाभूमयो येषु तेषाम् । कीदृशः सन् ? स्वस्य आत्मनोऽन्तः-पुरेषु कोष्ठकवेश्मसु यः स्त्रीवलयाः [4]स्त्रियो योषितस्तासां ये वलयाः कङ्कणास्तेषां रणरणारवेण जात उत्पन्नो निद्रायाः स्वापात् प्रबोधो ज्ञानं यस्य स तथा । रणरणेति शब्दानुकरणम् । प्रागासीत् कीदृशः ? वृत्तिर्वर्त्तनम् आजीविका तस्याश्छेदः खण्डनं तस्मिन् सति विलक्षः विगतं लक्षणमिव लक्ष्यं गम्यस्थानं यस्य सः अप्रति-पत्तिमान् [5]वैलक्ष्ययुक्त इत्यर्थः । किम्भूतः ? च्युतम् अत्यन्तस्फुटितं निवसनम् आवरणवस्त्रं यस्यास्तया भार्य्यया पत्न्या [6]भर्त्स्यमानः विगर्ह्यमाणः । किं विशिष्टः ? दूरादेव उद्वीक्ष्य वर्ज्यमानो निषिध्य-

---

१ Orig. विज्ञप्य ।
२ Orig. अर्थंप्रत्यभेदात् ।
३ Orig. तुरगाना ।
४ Orig. omits यो ।
५ Orig. वैलक्ष्यु ।
६ Orig. भत्स्यमानः ।

मानः। कुतः? आत्मानमेव केवलं विभर्त्तीत्यात्मम्भरिस्तस्य भावस्तत्त्वं तस्मात्। स्वजनाः पूर्व्वोपकृतसेवकाः सुताः पुत्राः सुहृदो विश्वासिनः प्रिया बान्धवो मित्राणि तैः। एवं दुर्गतिरपि[1] महदैश्वर्य्यमुपार्ज्जयति त्वच्चरणमणिकिरणाङ्कितसरोरुहचिन्तयेति।

तत्र चक्रवर्त्तित्वमपि नातिदुर्लभं त्वद्भक्तेषु इति दर्शयन्नाह

चक्रं दिक्चक्रचुम्बि[2] स्फुरदुरुकिरणा लक्षणालङ्कृता स्त्री
षड्[3]दन्तो दन्तिमुख्यः[4] शिखिगलरुचिरश्यामरोमा[5] वराश्वः।
भास्वद्[6] भास्वन्मयूखो मणिरमलगुणः कोषभृत् पूर्णकोषः
सेनानीर्वीरसैन्यो भवति भगवति[7] त्वत्प्रसादांशलेशात् ॥२४॥

॥२४॥ चक्रेत्यादि—

हे भगवति तव यः प्रसादो वलं तस्य अंशलेशोऽत्यल्पीयान् भागस्तस्माद् भवति एतत्सर्व्वमिहोच्यते। चक्रं दिशां चक्रं समूहस्तच्चुम्बितुमास्पृष्टुं शीलं यस्य तत्। स्फुरन्तो जाज्वल्यमाना उरवो महान्तः किरणा दीप्तयो यस्याः सा तथा। स्त्रीरत्नलक्षणैश्चिह्नैः अलङ्कृता भूषिता या सा। दन्तिमुख्यो दन्तिनां नागानाम् अग्रणीः।

१ Orig. दुर्गतेऽपि। २ A. चंवि। ३ A. षट्। ४ A. omits : । ५ A. गलकरुचिश्यामरोभा। ६ A. भास्वत्। ७ B. भगवती।

षट् दन्ता विषाणा विद्यन्ते यस्य सः। वराश्वः उत्तमतुरङ्गः। शिखिनां मयूराणां ये गलरुचकाः कण्ठचन्द्रकास्तद्वत् श्यामानि रोमाणि यस्य सः स्फुरदिन्द्रनीलनिभ इत्यर्थः। शिखिगलरुचिरेति पाठे शिखिकण्ठवद् रुचिराणि मनोहराणीति योज्यम्, शिखिगलरुचिरिव श्यामानीति वा। मणिः भास्वन्तो देदीप्यमानाः भास्वतो रवेरिव मयूखा कान्तयो यस्य स तथा। अमला विषाद्यपहरणां गुणा यस्य सः। कोषम्तत् भाण्डागाराध्यक्षः पूर्णकोषोऽक्षया निधयो यस्य सः। सेनानीः सेनायाः समूहः सैन्यं वीराणां सैन्यं यस्य सः। एतदुक्तं स्यात् अपरिमितजन्मोपचितोत्तमसुचरितशतसाध्यमपि चतुर्द्वीपाधिपत्यं त्वदाराधनान्तरांशेन उपजायते नृणामिति भावः।

अष्टमहासिद्धिदानसामर्थ्यमाह

स्वच्छन्दं चन्दनाम्भः[1]सुरभिमणिशिलादत्तसङ्केतकान्तः
कान्ताक्रीडानुरागादभिनवरचितातिथ्यतथ्योपचारः।
त्वद्विद्यालब्धसिद्धिर्मलयमधुवनं याति विद्याधरेन्द्रः
खड्गांशु[2]श्यामपीनोन्नतभुजपरिघ[3]प्रोल्लसत्पारिहार्यः[4]॥ २५॥

॥ २५॥ स्वच्छन्दमिति—

हे सुगतमातः त्वद्विद्या तव विद्या धारणीमन्त्रादिस्तया लब्धा

१ A. स्वच्छन्दस्वच्छनांभः। २ A. खंगांशु।
३ A. puts : after परिघ। ४ A. omits : after पारिहार्य।

विद्यया तेन स पुमान् विद्याधराणाम् इन्द्रः अधिपतिः सन् याति। मलयस्य चन्दनाद्रेर्मध्ये वसन्तसमये यद् वनं क्रीडास्थानं ततो व्रजति वशीकरोतीत्यर्थः। स्वच्छन्दम् अप्रतिहतप्रभावं यथा स्यात्। कीदृशः? रत्नांशुभिः कृपाणमरीचिभिः श्यामः स्फुरद्दीप्तिभिर्नीलः पीनो[१] मांसलः उन्नतः प्रलम्बो यो भुजः स एव परिघः परिघ इव वा बाहुदण्डस्तस्य प्रोल्लसत् प्रस्फुर्जत्[२] पारिहार्य्यं[३] यस्य सः। किम्भूतः? चन्दनाम्भोभिः सुरभिः सुगन्धिर्या मर्माभिख्यस्य[४] स्थिता तत्र दृप्तः सङ्केतः कान्ताभिर्यस्य सः। तत्र गन्तव्यं त्वयेत्यादि वचनम् अनुक्त्वैव चक्षुर्भ्रूकरादिसंज्ञया तदर्थावबोधः संज्ञानं स सङ्केत इत्युच्यते। अभिनवं नवीनम् अपूर्व्वं रचितम् उत्पादितं यद् आतिथ्यम् आतिथेयं अतिथेरर्हत्वात् तेन तथ्येन अकपटेन उपचरणमुपचारः परिचर्य्या यस्य स तथा। अथवा अभिनवरचितम्[५] आतिथ्यस्य अतिथिचित्तस्कारस्य तथ्यः यथार्थ उपचारो यस्य स इति। कुतः? कान्तस्य स्वामिन आ समन्ततो या क्रीडा केलिस्तस्य अनुरागः अभिषङ्गो यस्मात्। कान्तानां कान्ताभि[६]र्थः क्रीडायामनुरागस्तस्मादिति पाठम्। दिव्यसम्पत्तेरपि नातिदूरता लक्ष्मण-पङ्कजपरागधूसरीकृतोत्तमाङ्गानामिति भावः।

धनविहारमभिधाय मर्म्मज्ञसौभाग्यं प्रकाशयन्नाह

---

१ Orig. पीतो। २ Orig. omits त्।
३ Orig. परिहार्य्यं। ४ Orig. माभिख्यस्य।
५ Orig. omits म्। ६ Orig. adds र्तां।

हाराक्रान्तस्तनान्ताः श्रवणकुवलयस्पर्द्धमानायताक्ष्यो
मन्दारोदारवेणीतरुणपरिमलामोदमाद्यद्[1]द्विरेफाः।
काञ्चीनादानुबन्धोद्धत[2]तरचरणोदारमञ्जीरतूर्य्या-
स्त्वन्नाथान् प्रार्थयन्ते स्मरमदमुदिताः सादरा देव-
कन्याः[3] ॥ २६ ॥

॥ २६ ॥ हारेत्यादि—

हे अनवद्याङ्गि त्वन्नाथान् प्रार्थयन्ते त्वमेव नाथा स्वामिनी येषां तान्, सादराःससम्भ्रमाः सत्यः अभ्यर्थयन्ते, देवाङ्गनाभिरुपेत्य अभ्यर्थ्यन्ते[4] उत्पत्य परिभुज्यन्ते[5] इत्यर्थः। काः? देवकन्याः स्वर्गाङ्गनाः, स्मरमदेन मन्मथदर्पेण मुदिता अतिहर्षेण उच्छृङ्खलीकृता यास्ताः। हारेण आक्रान्तः उच्छ्रूनः स्तनयोरन्तः अन्तरालं यासां ताः। श्रवणयोर्यत् कुवलयम् इन्दीवरं तत्स्पर्द्धमाने अभिमानजन्यमाने आयते विशाले अक्षिणी चक्षुषी यासां ताः। किम्भूताः? मन्दारेण पारिजातेन उदारा महती वेणी आयतकेशविन्यासस्तस्याः तरुणः अतिपुष्टः परिमलोऽतिसुरभिगन्धस्तस्य आमोदेन[6] आघ्राणेन माद्यन्तो हृष्यन्तो द्विरेफा भृङ्गा यासां ताः। पुनः किम्भूताः? काञ्चीनादस्य रसनाध्वनेः अनुबन्धः अनुगमो यस्तेन उद्धततरौ अधीरौ चरणयोरुदारौ विपुलौ मञ्जीरौ नूपुरौ तावेव तूर्य्यौ

1 A. मोघमाद्य।
2 A. बद्धाद्धत।
3 A. omits :।
4 Orig. अभ्यर्थते।
5 Orig. परिभजते।
6 Orig. आमदेन।

मुरजौ यासां ताः उद्भुततरयोरत्यन्तचपलयोश्चरणयोरिति वा व्याख्या । त्वत्पदाधिष्ठितानां सकलमेव सत्यं वश्यमिति भावः ।

वनविहारं पुनराह

रत्नच्छन्नान्तवापीकनककमलिनीवज्रकिञ्जल्कमाला-
'मुन्मज्जत्पारिजातद्रुममधुपवधूद्भूतधूलीवितानाम्[1] ।
वीणावेणुप्रवीणामरपुररमणीदत्तमाधुर्य्यतूर्य्यां[3]
कृत्वा युष्मत्सपर्य्यामनुभवति चिरं नन्दनोद्यानयात्राम्
॥ २७ ॥

॥ २७ ॥ रत्नेति—

हे निर्मलीकृतस्वान्तसन्तते युष्मत्सपर्य्यां कृत्वा तव पदस्य पूजां विधाय अनुभवति चिरम् अनल्पकल्पं नन्दनाभिधानस्य उद्यानस्य यात्राम् उत्सवम् उपभुङ्क्ते । कीदृशीम् ? रत्नैर्वैदूर्य्यादिभिश्छन्नो व्याप्तोऽन्तः परिसरो यासां तासु वापीषु क्रीड़ापुष्करिणीषु याः[4] कनककमलिन्यः काञ्चननलिन्यस्तासां वज्राणां हीराणां ये किञ्जल्काः केशरास्तेषां माला यत्र ताम् । उन्मज्जन्त ईषद्विकसन्तो मञ्जरिता ये पारिजातद्रुमा मन्दारतरवस्तेषु मधुपवधूभिः भृङ्गाङ्गनाभिः[5] धूताः समुत्तोलिता ऊर्द्ध्वं नीता या धूल्यः परागास्ता एव वितानानि चन्द्रातपा यस्यां ताम् । मधुरमधूद्भूतेतिपाठे उन्मज्जत्पारिजातद्रुमाणां मधुरेण मनोहरेण मधुना वसन्तेन

१ A. मुन्मत्जत् । २ .A. मधुरमधूद्भूतधूलीवितानाम् ।
३ B. तूर्य्या ४ Orig. omits: । ५ Orig. omits:

उद्भूतधूलीवितानां मधुरं मन्दं कान्तं वा क्वणेति वा व्याख्या। मधुरमन्दमन्दाकिनीक्रीड़ार्थात् पतद्भिरेव मधुभिर्मकरन्दबिन्दुभि-रुद्भूतधूलीवितानामिति नीरसा व्याख्या। किम्भूताम्? वीणा-वेणुषु वंशकीवकेषु प्रवीणा:[1] अमरपुरमण्ड्य:, सुरनगरसुन्दर्य-स्ताभिर्दत्ता: प्रदत्ता माधुर्य्येण मनोज्ञतया तूर्य्या मुरजा यस्यां ताम्। दत्तमिति दोऽवखण्डने इति धातो: प्रयोग:[2]। तत्प्रणता: सुरपुङ्गवा भवन्तीति भाव:।

जलक्रीड़ाविहारमाह

कर्पूरैलालवङ्गत्वगगुरुनरद[3]क्षोदगन्धोदकायां
कान्ताकन्दर्पदर्पोत्कटकुचकुहरावर्त्तविश्रान्तवीच्याम्।
मन्दाकिन्याममन्दच्छट[4]सलिल[5]सरित्क्रीड़या सुन्दरीभि:
क्रीड़न्ति त्वन्नतान्त:[6]करणपरिणतोत्तमपुण्यप्रभावा:॥
२८॥

॥ २८॥ कर्पूरेत्यादि—

हे अद्वैततत्त्वावबोधदायिनि त्वय्येव गतं यदन्त:करणम् अन्त-

---

१ Orig. सुरवीणाया:।

२ दोऽवखण्डने इति धातोर्दत्त इति पदं कथमपि भवितुं नार्हति यत: "द्योमास्थां ज्ञिघ्नतौ"-इत्यनेन दितएव भवति। अतएवात्र दोऽवखण्डने धातो: प्रयोग इति प्रामादिक: पाठ:। वस्तुतस्तु दाञ् दाने-इति धातो 'र्दद्दोऽध:'-इत्यनेन ददादेशात् दत्त इति पदं जातम् इति निष्कर्ष:।　　३ A. नवद।

४ A. मन्दाच्छट।　५ A. प्रलिल।　६ A. त्वन्नताना।

रात्मा मानसेन्द्रियं वा तस्मात् परिणताः स्थिरीभूताः उत्तप्ताः प्रदीप्ताः पुण्यानां प्रभावाः शक्तयो[1] येषां ते क्रीडन्ति रमन्ते। अमन्दा अधीरा छटा जलपातध्वनिर्येषु सलिलेषु ते यां सरित्-क्रीडा जलकेलिस्तया। अथवामन्दच्छटा सलिलानां सरतीति सरित् प्रसार इतस्ततो गमनं यस्यां तथा। अथवा सरित्क्रीडेत्येतावान् संज्ञाशब्दो जलक्रीडेत्यस्मिन्नर्थे वाच्यः। काभिः? सुरसुन्दरीभिः दिव्याङ्गनाभिः। कस्याम्? मन्दाकिन्याम् सुरदीर्घिकायाम्। कर्पूर एलालवङ्गस्त्वक् अगुरुर्नलदो मांसी। अमीषां योदृगन्धाश्चूर्णवासास्तन्मिश्राणि तद्वासितानि वा उदकानि यत्र तस्याम्। किम्भूतायाम्? कान्तानां रमणीनां कन्दर्पदर्पेण मदनमदेन उत्कटाः प्रव्यक्ता ये कुचाः पयोधरास्तेषां कुहरेषु आवर्त्तेन[2] अम्भसां भ्रमेण विश्रान्ता मुहूर्त्तं विलम्बिता वीचयस्तरङ्गा यत्र तस्याम्। त्वत्पादाब्जपूतानां न किञ्चिदप्यतिदुर्लभमिति भावः।

परमैश्वर्य्यमपि त्वदवलोकनमात्रया साध्यमित्युपदर्शयन् आह

गीर्व्वाणग्रामणीभिर्विनयभरनमन्मौ[3]लिभिर्वन्दिताङ्घ्रिः
स्वर्गोत्सङ्गेऽधिरूढः सुरकरिणि रण[4]द्भूषणोङ्का[5]सिताङ्गे।
शच्या[6]दोर्दामदोलाविरलवलयितोद्दाम[7]रोमाञ्चमूर्त्तिः
पूतस्त्वदृष्टि[8]पातैरवति सुरमहीं हीरभिन्नप्रकोष्ठः॥
२९॥

---

१ Orig. adds प्रकलत्वलाभौ। २ Orig. आवर्त्तेन।
३ A. नमन्मौ। ४ A. रणत्। ५ A. भूषणोद्।
६ A. शच्या। ७ A. वलयतोद्दाम। ८ A. त्वत्दृष्टि।

॥ २९ ॥ गीर्वाणेत्यादि—

हे अपरिमितोत्तमपदवरदे त्वद्दृष्टिपातैः पूतः तव दृष्टेः पाता अव[1]लोकनानि तैः पवित्रीकृतः सुराणां देवानां भर्त्ता वज्रधराम् अवति परिपालयति। कीदृशः? हीरैः वज्रमणिभिः भिन्नः प्रस्फुटीकृतः प्रकोष्ठः कफोणिस्कन्धयोरन्तरालं यस्य सः। किम्भूतः? वन्दिता शिरसि कृता आज्ञा शासनं यस्य सः। कैः? गीर्वाणानां ग्रामणीभिः सुराणां प्रधानैः विनयभरेण भक्तिभारेण नमन्तो नम्रीभवन्तो मौलयः किरीटा येषां तैः। क्व? स्वर्गस्य त्रिदशालयस्य उत्सङ्गे अभ्यन्तरे। पुनः किम्भूतः? अधिरूढोऽतिवाह्य स्थितः। क्व? सुरकरिणि ऐरावतस्कन्धे। इन्द्रभूषणैः रणरणायमानालङ्कारैर्भूषितं प्रसाधनीकृतम् अङ्गं यस्य तस्मिन्। अथवा इन्द्राण्या दोर्भ्यां भुजयोर्दामलीला पाशलता तावेव वा दामलीला तया अविरतं निरन्तरं वलयितं परिवेष्टितमालिङ्गितमित्यर्थः यत् तेनोद्दामरोमाञ्चाः प्रव्यक्तीभूतोत्फुल्लतनुरुहा मूर्त्तौ यस्य सः। देवाधिपत्यमपि त्वदवलोकनमात्रलभ्यं किमन्यत्पदमिति भावः।

लौकिकसम्पद्दानशक्तिमभिधाय इदानीं लोकोत्तरानुत्तरसुखदायिनं मूर्त्तिभेदं श्लोकचतुष्टयेन उद्भावयन्नाह

चूडारत्नावतंसा[2]सनगतसुगतव्योमलक्ष्मीवितानं
प्रोद्यद्बालार्ककोटीपटुतरकिरणापूर्य्यमाण[3] त्रिलोकम्।

---

१ Orig. repeats त्वदृष्टेरव।

२ A, B. वृंसा। ३ A. पूर्य्यमाण।

प्रौढालीढैकपादक्रमभरविनमद्ब्रह्मरुद्रेन्द्रविष्णु
त्वद्रूपं भाव्यमानं भवति भवभयोच्छित्तये जन्मभाजाम्
॥ ३० ॥

॥ ३०॥ चूडारत्नेति—

हे मायाजालाभिसम्बोधिजाभिनि त्वद्रूपं भाव्यमानं तव मूर्त्तिर्वि[१]चिन्त्यमाना जन्मिनां लोकानां भवभयानि संसारसन्त्रासास्तेषाम् उच्छित्तये समुन्मूलनाय[२] भवति सम्पद्यते। किम्भूतम्? चूडारत्नानां शिखास्थितमाणिक्यानाम् अवतंसाः शेखरास्त एव आसनानि विष्टराः तेषु गता अवस्थिता ये सुगता अक्षोभ्यादयस्तेषां व्योम्नि नभस्तले या लक्ष्मीः शोभा सैव वितानं यत्र तत्। अथवा त एव व्योम्न आकाशस्य लक्ष्म्यः श्रिय इव वितानानि यत्र तदिति। प्रोद्यन्त उद्गच्छन्तो ये बालार्का उदयगिरिशिरःस्थिता दिनमणयस्तेषां कोव्यो[३] लक्षशतानि तेषां पटुतराः अत्युष्ण[४]तराः किरणास्तेर्जांसि तैरापूर्य्यमाणं आ समन्तात् व्याप्यमानं त्रिलोकं भुवनत्रयं येन तत्। प्रौढः साटोपो य आलीढेन वामसङ्कोचनेनैकपादक्रमः पदविन्यासः पदशक्तिर्वा तस्य भरेण आक्रमणेन निष्पीडनेन विनमन्त आनम्रीभवन्तो ब्रह्मरुद्रेन्द्रविष्णवो यत्र तत्। अनेन निर्माणकायः कथित इति भावः।

पुनर्मूर्त्तिप्रकारमाह

---

१ Orig. omits ि। २ Orig. समन्मूलनाय।
३ Orig. कोव्यौ। ४ Orig. omits ष in अत्युष्ण।

पश्यन्त्येके सकोपं[1] प्रहरणकिरणोद्गूर्ण[2]दोर्दण्डखण्ड[3]-
व्याप्तव्योमान्तरालं वलयफणिफणादारुणाहार्य्यचर्य्यम् ।
द्विष्टव्युत्[4]त्रासिहासोड्डमरडमरुको[5]ड्डामरास्फालवेला
[6]वेतालोत्तालतालप्रमदमदमहाकेलिकोल्लाहलो[7]ग्रम् ॥
३१ ॥

॥ ३१ ॥ पश्यन्त्येकेति—

पश्यन्ति एके योगिनः तद्रूपं व्यवलोकयन्तीति पूर्व्वेण सम्बन्धः । कीदृशम् ? सकोपं सक्रोधम् । प्रहरणकिरणैः आयुधमयूखैः उद्गूर्णाः प्रभास्वराः सन्त ऊर्द्ध्वम् उल्लासिता ये दोर्दण्डखण्डा बाहुदण्ड-कटकास्तैर्व्याप्तं छन्नं व्योम्नोऽन्तरालम् अभ्यन्तरं येन तत् । वलयी-भूता ये फणिनस्तक्षकाद्या नागाधिपतयस्तेषां फणा[8]स्ताभिः दारुणा अतिरौद्रा अहार्य्या अस्थिरा चर्य्या चरितं यस्य तत् । द्विष्टानां[9] चतुर्मारादिरिपूणां व्युत्त्रासिनोऽतिभयङ्करा ये हासा विकटोच्चप्रहसनानि तैः उड्डमरा अत्युत्कटा ये डमरुकाः कपोटा-स्तेषाम् उड्डामरोऽनाकुलो य आस्फालो वतनादो यस्तस्य या वेला समयस्तत्र ये वेतालाः प्रेतविशेषास्तेषाम् उत्ताला अत्युच्च-तरा ये तालाः करयोरास्फोटास्तैः प्रमदेन अतिहर्षेण यो

१ A. पश्यं ते केष्वकोपं । २ A. किरणोवृगर्ण ।
३ A. खण्ड । ४ A. omits त् । ५ A. हासो डमर डमरुको ।
६ A. omits वेता । ७ A. omits लो ।
८ Orig. फटा । ९ Orig. द्विषाणां

मदो दर्पस्तेन. या महाकेलयोऽत्युद्भटत्रिलासास्तेषां कोलाहलेन अतिकलकलेन उग्रम् अतिभीषणं यत् तत्। तत्र एवंविधं रूपं विभाविनो योगिनोऽचिरेणैव सिध्यन्तीति भावः।

पुनरपि मूर्त्तिभेदमाह

केचित् त्वेकैकरोमोद्गमगतगगनाभोगभूभूतलस्थ-
स्वस्थ[1]ब्रह्मेन्द्ररुद्रप्रभृतिनरमरुत्सिद्ध[2] गन्धर्व्वनागम्।
दिक्चक्राक्रामि[3]धामस्थितसुगतशतानन्तनिर्म्माणचित्रं
चित्रं त्रैलोक्यवन्द्यं स्थिरचर[4]रचिताशेषभावस्वभावम्॥
१२॥

॥१२॥ केचिदिति—

केचिद्भावुकास्त्वद्रूपं ध्यायन्ति। किम्भूतम्? त्रैलोक्यानां काम-रूपारूप्यधातूनां वन्द्यं नमस्यम्। स्थिराः पृथिव्यादयो भाजन-रूपा लोकाश्चरा देवादयः मर्त्त्यलोकाश्च एतत्प्रभृतीनां रचितो निष्पादितोऽशेषाणाम् अपर्य्यन्तानां भावः स्वभावो येन तत्। एतेन उत्पादस्थितिप्रलयकारिणी त्वं संवृत्तेति भावः। अथवा स्थिर-चररचिता अशेषा ये भावास्त एव स्वभावः सर्व्वशून्यता प्रभास्वरं त्वद्रूपं परमार्थत इति वा व्याख्या। एतेन धर्म्मकायोऽभिहितः। चित्रम् अनुपमं पृथग्[5]जनश्रावकाद्यवेद्यं महाबोधिसत्त्वानामेव परं गम्यमनेन सम्भोगकायः प्रतिपादितः। विशेषणद्वयेन निर्म्माण-

---

१ स्वस्थ would harmonise with the Tibetan version.

२ B. सिद्ध। ३ A. क्राम। ४ Orig. तर.। ५ Orig. पृथक'

कायमाह। एकैकरोमणां प्रतितनूरुहाणाम् उद्गमे जन्मस्थाने गतेषु अवस्थितेषु गगनमिव आभोगः परिणाहो विस्तारो यस्याद्भूम्यां स्थानम् अवकाशो येषु भूतलेषु तदवस्थाः स्वस्था निरुपद्रुता ब्रह्मेन्द्रोपेन्द्ररुद्रप्रभृतय एवमाद्या नरमरुत्सिद्धगन्धर्व्वनागा यस्य तत्। प्रतिरोमकूपं चातुर्द्वीपकं निर्म्मितमिति भावः। दिक्चक्राक्रामिषु दशदिश्यादिलोकधातुसमुद्रव्यापिषु धामसु तेजःसु स्थितसुगतानां निषणानेकतथागतसङ्घानामनन्तं संख्यातिक्रान्तं यन्निर्म्माणं सत्त्वाधिमुक्तिभेदेन अनेकं रूपं .तेन चित्रं मनोरमं यत् तत्।

मतभेदेन पुनर्निर्म्माणकायप्रकारमाह

लाक्षासिन्दूररागारुणतरकिरणादित्यलौहित्य[१]मेके
श्रीमत्सान्द्रेन्द्र[२]नीलोपलदलित[३]दलक्षोदनीलं तथान्ये।
क्षीराब्धिक्षुब्धदुग्धाधिकतर[४]धवलं काञ्चनाभं च केचित्
त्वद्रूपं विश्वरूपं स्फटिकवदुपधायुक्तिभेदाद्विभिन्नम्॥
३३॥

॥३३॥ लाक्षेति—

एके पुनर्योगिनः त्वद्रूपम् आकलयन्ति। लाक्षासिन्दूरयोर्यो रागस्तद्वदरुणतरकिरणोऽत्यन्तरक्तरश्मिर्य आदित्यस्तद्वत् लौहित्यं यस्य तत्। किम्भूतम्? श्रीमत् श्रीर्मौक्तिकलोकोत्तरा सम्पत् सा विद्यते यस्मिन् यस्य वा तत्। सान्द्रो निविडो नीलोत्पलस्य इन्द्र-

१ A. लोहित २ B. सान्द्रक। ३ A. दलदलित ४ A. चिक।

नीलमणेर्दलितः पृथक् पृथक् कृतो यो दलः खण्डस्तस्य चोदः तद्-नीलं यत् तत्। स्फुरदिन्द्रनीलचूर्णप्रभमित्यर्थः। क्षीराब्धेः क्षुब्धम् आवर्त्तनतया फेनिलं यत्[१] दुग्धं ततोऽपि अधिकतरं सातिरेकतमं धवलम् अतिशुभ्रं तदेवंविधम् अपरे साधका जानन्ति। काञ्च-नाभं च उत्तप्तचामीकरप्रभम्। केचिद् भावुकाः। अतो मात-स्तावकं रूपं विश्वम् एकं रूपम् आकारो यत्र तत्। किंवत्? स्फटिकवदतिविमलालोकोपलं इव एकमपि भिन्नम् अनन्तप्रकारम्। कुतः? उपधाभक्तिभेदात् उपधा नीलरक्ताद्युपाधिविशेषस्तस्या भक्तिर्भजनं युक्तिर्वा योजनं तस्या भेदो नानात्वं तस्मात्। परमा-र्थतः त्वमद्वयरूपापि अपरिमेयजनमनोविकल्पप्रभावाद् अपरि-मिताकारा प्रतिभाससे[२] इति भावः।

भवसमासमसुखसम्पद्दानसामर्थ्यदृष्टान्तमुदीर्य्य इदानीं स्वमौ-ढ्यमाश्चर्य्यं च परिहरन्नाह

सार्व्वज्ञ्य[३]ज्ञानदीपप्रकटितसकल[४]ज्ञेय तत्त्वै[५]कसाक्षी
साक्षाद्वेत्ति[६]त्वदीयां गुणगणगणनां सर्व्ववित् तत्सुतो वा।
यत्तु व्यादाय वक्त्रं बलिभुजरटितं मादृशो रारटीति
व्याप[७]त्सा तीव्रदुःख[८]ज्वरजनितरुजश्चेतसो हास्य[९]हेतुः॥
३४॥

---

१ Orig. फेनिलयं। २ Orig. प्रतिभासते। ३ B. सार्वज्ञ्य।
४ A. सकले। ५ A. तत्त्वैक। ६ A. वेत्ति।
७ A. व्याप्त। ८ A. दुःखं। ९ A. हास्य।

॥ ३४ ॥ सार्व्वज्ञेति—

हे अमेयानुपमरत्नाकरे त्वदीयां भवत्सम्बन्धिनौं गुणाश्चैः अभ्युदयो निःश्रेयोऽर्थिभिरिति गुणा अणिमादयो दानादयश्च तेषां गणगणानां निवहस्य परिमितिं[1] साक्षात् प्रत्यक्षतः[2] परं वेत्ति जानाति सर्व्ववित् सर्व्वज्ञः तत्सुतो वा तस्य सुत आर्य्यावलोकितेश्वरवागीश्वरप्रभृतिः। किम्भूतः? सर्व्वज्ञस्य इदं ज्ञानं सार्व्वज्ञज्ञानं तदेव दीपोऽशेषक्लेश ज्ञेयावरणार्थतमोविध्वंसकत्वात् तेन प्रकटितानि प्रत्यक्षीकृतानि सकलानाम् अपरिमेयानां ज्ञेयानां ज्ञातव्यवस्तूनां तत्त्वानि स्वरूपाणि तेषाम् एकः केवलः साक्षी द्रष्टा प्रमाणं प्रमाणपुरुषो यः स तथा। इत्थं हरिहरहिरण्यगर्भश्रावकप्रत्येकबुद्धदशभूमीश्वरान्यतमबोधिसत्त्वानामगम्ये तव गुणमणिगणकणिकांशलेशेऽपि, यत्तु व्यादाय वक्त्रं यत् पुनरत्यैर्विकाश्य आस्यं मादृशो मद्विधो रारटीत्युच्चैर्विरौति किं तद्बलिभुजस्येव रटितम्। बलिभुज इत्येवं रूपम्। चेतसो व्यापद्विपत्तिरेव मा ह्यस्याय उपप्लवाय हेतुः कारणम्। कीदृशस्य तीव्रदुःखमेव ज्वरः सन्तापदनेन जनिता रुक् पीड़ा यस्य तस्य। एतद्दुःखितबाधितस्वभावोऽयहम् सरावं यत्प्रलपामि तदतिवेदनाविक्लवतयेति भावः।

दशदिग्लोकधातुनिवासिसत्त्वसार्थानां चित्तचरितं प्रतिक्षणं करकलितकुवलयदलवद्विमलमवलोकयन्त्या षड़भिज्ञतया कथं त्वं मम दुःखितोऽभिप्रायं नाकलयसि इत्याशङ्कां परिहरन्नाह

१ Orig. निरवशेषं। २ Orig. त। ३ Orig. इत्यवा।

यन्मे विज्ञप्स्यमानं प्रथमतरमदस्त्वं विशेषेण वेत्सि
तद्[1]व्याहारातिरेकश्रमविधिरबुधस्वान्तसन्तोषहेतुः।
किन्तु स्निग्धस्य बन्धोर्विषमिव[2] पुरतो दुःखमुद्गीर्य्य वाचा
ज्ञातार्थस्यापि दुःखी हृदयलघुतया स्वस्थतां विन्दतीव॥
३५॥

॥ ३५ ॥ यन्म इत्यादि—

हे सर्व्वदर्शिनि यन्मे विज्ञप्स्यमानम् अभिधास्यमानं[3] प्रथमतरमदः मद्विज्ञापनात् प्रागेव इदं विशेषेण अधिकतरं [illegible][4] वेत्सि भवती तस्मात् विदितवृत्तान्ता तस्य व्याहारेण अभिधानेन अतिरेकोऽधिकतरो यः श्रमविधिः आयासकरणं सोऽबुधस्य अज्ञानस्य यत् स्वान्तं मनः तस्य सन्तोषाय तुष्टये हेतुः कारणं यः स तथा। यद्येवं जानासि कथम् उन्मत्त इव प्रलपसीत्याशङ्काम् अर्थान्तरन्यासेन अपनयन् आह। किन्तु यद्यप्येवं तथापि स्निग्धस्य बन्धोः अतिप्रेमशालिनो मित्रस्य ज्ञातार्थस्यापि विदितकथस्यैव पुरतोऽग्रतो हृदयलघुतया अत्यल्पचित्ततया वाचा दुःखम् उद्गीर्य्य विषमिव उद्गस्य स दुःखी स्वस्थतां विन्दतीव कथ्यताम् आशा-दयद्देव। स्निग्धबन्धोरपि अतितरामकारणपरमवत्सलस्वभावा त्वमतः त्वदग्रतो वाक्दुःखो भवामीत्यभिप्रायः।

---

१ A. त्वत्। २ A. बन्धोर्विषमिव।
३ Orig. adds विज्ञप्स्यमानमिति पाठे असत्यम्।
४ Orig. illegible.

श्रीहृत्यं परिहृत्य भगवतीं दीनगिरा प्रार्थयन्नाह

कल्याणानन्दसिन्धुप्रकटशशिकले श्रीभरां देहि दृष्टिं
पुष्टिं ज्ञानोपदेशैः कुरु घनकरुणे ध्वंसय ध्वान्तमन्तः।
त्वत्स्तोत्राम्भःपवित्रीकृतमनसि मयि श्रेयसः स्थानमेकं
दृष्टं यस्मादमोघं जगति तव गुणस्तोत्रमात्रं[1] प्रजानाम्॥
३६॥

॥ ३६ ॥ कल्याणेति—

कल्याणेन मङ्गलेन य आनन्दो महाहर्षः स एव अतिमहत्त्वात् सिन्धुस्तस्मात् प्रकटा अतिस्फुटा शशिनः कला लेखेव या सा। अथवा कल्याणाय सम्यक्सम्बोधये ये आनन्दाः सहजाताः षोडश-लक्षणाः ते एव सिन्धवो महासमुद्रास्तेभ्यः प्रकटाः प्रत्यक्षीभूता ये शशिनो मुनिचन्द्रास्तेषां कलेव कला चन्द्रिकेत्यर्थः। एवंविधे हे तारिणि मयि श्रीभराम्[2] अतिस्निग्धमुग्धां[3] दृष्टिम् अवलोकं देहि सम्पादय। किम्भूते ? तव स्तोत्रमेव अम्भो जलं तेन पवित्रीकृतं परिशुद्धीभूतं मनः हृदयं यस्य तस्मिन्। हे घनकरुणे घना अति-विपुला करुणा यस्याः सा। पुष्टिं पोषणं ज्ञानोपदेशैः अद्वैततत्त्वप्रका-शनैः कुरु विधेहि। अन्तर्ध्वान्तं मनोऽविद्यान्धकारं ध्वंसय स्फोटय। यस्मात् प्रजानां लोकानां जगति संसारे श्रेयसो लौकिकलोको-त्तरायाः सम्पदः स्थानमालय एकम् अद्वितीयं दृष्टं मयावगतम्।

---

१ A. स्तवमात्रं। २ Orig. श्रीभरां।

३ Orig. omits

अमोघम् अनिष्फलम्[१] । किं तद्दृष्टं त्वयेत्याह—तव गुणानां स्तोत्रं प्रशंसा तदेव केवलं स्तोत्रमात्रं यत एवं तस्मादहम् अभ्यर्थये इति भावः ।

स्तुतिं[२] परिसमाप्य तज्जनितपुण्यं परिणामयन्नाह

संस्तुत्य त्वद्[३]गुणौघा[४]वयवमनियते[५]यत्नमात्रं मया यत्
पुण्यं पुण्यार्हवाञ्छाफलमधुररसास्वादमामुक्तिभोग्यम् ।
लोकस्तेनार्य्यलोकेश्व[६]रचरणतलस्वस्तिकस्वस्तिचिह्ना-
मह्नायायं प्रयायात् सुगतसुतमहीं तां सुखावत्युपाख्याम्
॥ ३७ ॥

इत्यार्य्यताराया:[७] स्रग्धरा[८]स्तोत्रं परि[९]समाप्तम् ॥
शुभम्[१०] ॥

कृतिरियं सर्व्वज्ञमित्रपादानां काश्मीरकाणां[११] तारा-चरणरेणुधूसराणाम्[१२] ॥

तारा मार-भयङ्करी सुरवरैः संपूजिता सर्व्वदा
लोकानां हितकारिणी जयति सा त्राता च या रक्षति ।

---

१ Orig. अनिःफलं ।
२ Orig. omits ' ।
३ A. त्वत् ।
४ A. गुणौघ ।
५ A. मनियते ।
६ A. लोकेश्वर ।
७ B. तारा भट्टारिकायः ।
८ B. अग्धरा ।
९ B. omits परि ।
१० B. omits शुभम् ।
११ B. काश्मीरिकानां ।
१२ B. ताराचरणाब्जधूसराणां ।

कारुण्येन समायुता बहुविधान् संसारभीरून् जनान्
त्राती भक्तिमतो विभाति जगतां नित्यं भयध्वंसिनी।

॥ ३७ ॥ संस्तुत्येति—

हे भद्रघटोपमे त्वद्गुणौघावयवं तव गुणौघानां गुणसमुदयानाम् अवयवम् एकदेशं संस्तुत्य संपूज्य यत्पुण्यं मया आप्तम् आसादितम्। अनियतेयत्तम् अनियता अनिर्द्धारिता इयत्ता परिमाणं[1] संख्या यस्य तत्। किम्भूतम्? पुण्यार्हवाञ्छा श्रेयोऽभिलाषः सैव फलं तस्य मधुररसास्वादो यत्र तत्। आमुक्तेः मुक्तिमवधीकृत्य भोग्यं भोक्तव्यम् अक्षयत्वात्। आमुक्ति मोक्षपर्य्यन्तं यथा स्यादित्यर्थः। अयं लोकः सकलमेव इदं विश्वं तेन पुण्येन[2] ताम् अनुपमां सुगतसुतमहीम् अह्नाय शीघ्रतरं यायात् व्रजतु। सुखावती उपाख्या नाम यस्याः ताम्। किम्भूताम्? आर्य्यावलोकेश्वरचरणतलस्वस्तिकचिह्नविशेषः स एव स्वस्ति मङ्गलं चिह्नं लाञ्छनं यत्र ताम्। स्तुतिसञ्जातेन मम पुण्येन अमी सर्व्वे एव लोकाः सुखावतीं लोकधातुम् आसाद्य सुचिरं त्वत्परायणा भवन्तु इत्यभिप्रायः।

इति आर्य्यताराभट्टारिकायाः स्रग्धरास्तोत्रं समाप्तम्॥

---

१ Orig. परिमानं। २ Orig. प्रसन्नं।

कृतिरियं सर्व्वज्ञमित्रपादानां काश्मीरिकाणां[1] ताराचरणाब्ज-धूसराणाम्।

विधाय टीकां यदवाप्ति शम्भो
गिरीशसङ्काशमशीमशोभम्।
शुभं मया तारिणि स्रग्धरायाः
स्तुते र्जगत्तेन तवास्तु बुद्धम्॥

श्रीमद्विक्रमशीलदेवमहाविहारीयराजगुरुपण्डितभिक्षु-
श्रीजिनरक्षितकृता बालार्कस्तुति-
टीका परिसमाप्ता।

व्याविभेभेन्दु (१८८१) कलिते चैत्रे श्यामेभमे[2] तिथौ।
मङ्गले दिवसेऽलेखत् स्रग्धरास्तुतिपुस्तकम्॥

---

१ Orig. न। २ Orig. श्यामेयमे।

A Tibetan Version of Sragdharastotra.

ཕྲེང་བ་འཛིན་པའི་[1]བསྟོད་པ།

རྒྱ་གར་སྐད་དུ། སྲག་དྷ་ར་[2]སྟོ་ཏྲ[3]། བོད་སྐད་དུ། ཕྲེང་བ་འཛིན་པའི་བསྟོད་པ། [4]འཕགས་མ་སྒྲོལ་མ་ལ་ཕྱག་འཚལ་ལོ།།

ཉི་མ་འཆར་ཀའི་སྣང་བ་ལྟར་དམར་ལྷ་མཆོག་རྣམས་ཀྱི་མགོ་ཡི་
གཙུག་གི་ནོར་བུའི་དཔལ་[5]།།
ཕྱུན་སུམ་ཚོགས་པར་དམར་བ་སྤྲུག་སྟེ་གསལ་བོ་དམར་བཀོད་ཤིན་
ཏུ་ལྡན་རིང་[6]མ་ལོར་འདུའི།།

---

[1] *D* reads: མ་ཧོ་ཕྲེང་འཛིན་ཆེ་བསྟོད་པ།

[2] Orig. ར།

[3] Orig. ཏ།

[4] *D* adds: རྗེ་བཙུན་ corresponding to the Sanskrit original भगवत्यै।

[5] The Tibetan equivalent for चारु is wanting.

[6] *C* reads: རིངས།

འཕགས་མ་ཁྱོད་[1] ཞབས་དག་ལ་ཐལ་སྦྱར་ཅོད་པན་གྱིས་མནན་ཡན་
ལག་མཆོག་བདུད་བདག་གིས་ནི།།
གུས་པས་སློབ་མ་པོངས་སྐབས་བསྟོད་པ་གསར་[2] གྱི་སེ་དོག་ཕྲེང་བ་
རྣམས་ཀྱིས་མཆོད་པར་བགྱིད།། ༡ །།

སྐལ་ངན་ཅུ་བའི་བཞིན་ཞན་[3] ཀྱོལ་བར་དཀའ་བའི་སྡུག་བསྔལ་རེ་ལ་
ལུས་དག་རྣམ་ལྡང་བ་[4] །།
རི་དང་རི་བྱ་ཞེས་རྨོངས་[5] ལན་ཅིག་མིན་པའི་ཚིམ་པ་བྱས་ཀྱང་འབྲས་
དང་བྲལ་བས་སྐྱོ་[6] །།

[1] Orig. ཁྱད which is inaccurate.

[2] *C* reads གསེར which signifies *gold*, whereas the meaning here is *new* or *fresh* which is correctly rendered by གསར in *D*.

[3] For ཞུ་བའི་བཞིན་ཞན ("of sorrowful countenance"), *D* reads: ཕྱོགས་གང་ཞིག་ལ་བརྟེན་སྐྱམ་པ which is an exact Tibetan equivalent for कान्दिशीकः "to what direction shall I adhere, to which region shall I fly or whither shall I turn?"

[4] *D* reads: ལྡང་བ།

[5] For རྨོངས་ (stultified), *D* reads བླུན་ཞིང་ (being foolish or stupid) which is perhaps a better equivalent for Sanskrit मूढ।

[6] For འབྲས་དང་བྲལ་བས་སྐྱོ, *D* reads དོན་མ་མཆིས་པས་ཙབ་པ both of which are equivalents for वैयर्थ्यखिन्न।

ཡཁར་ལ་ཉི་ཟླའི་དཔལ་[1]རི་གཞན་ལས་སང་དུ་གྲོས་ནས་བལྟ་བ་[2]རི་
བ་བཙམ་གྱུར་པའི།།

མིག་ཉམས་གཞན་གྱི་འགྲོ་བ་[3]ལྟ་བུར་བདག་ནི་མིག་འཛོམས་ཅིང་
ལ་བཀྲུས་པས་བརྟེར་པར་བགྱིད།། ༢།།

ཁྱེད་ཀྱི་ཐུགས་རྗེ་སེམས་ཅན་ལམ་[4]རྣམས་ཀུན་ལ་བྱེ་བྲག་མེད་པར་
འཇུག་པ་མ་[5]ལགས་སམ།།

དེ་དག་བཟུང་ནས་བདག་འདྲ་ཡང་ནི་དེ་དག་ནང་དུ་བཟུང་བར་
འགྱུར་ལ་གདོན་མི་ཟ།།

[1] དཔལ in C is an exact equivalent for लक्ष्मी (beauty). But D renders that word by འོད (light or brightness).

[2] आलोक is rendered in C by བལྟ་བ signifying "looking or sight" but in D by བསྣང་བ which signifies "light."

[3] For གཞན་གྱི་འགྲོ་བ་ (= परगमन) D reads: གཞན་གྱི་འགྲོས་ཀྱིས་འགྲོ་བ (= प॰गतिगमन)।

[4] C reads ལས and D ལམ।

[5] The text པ་མ་ in C is not quite legible. འཇུག་པ evidently stands for प्रवृत्ता, and མ་ལགས་སམ for ननु (used in interrogation). The readings in D seem better. There ननु is rendered by ངེས་པར meaning "certainly," and प्रवृत्ता by རབ་བཞུགས་ཤིང་।

མཐའ་དག་འགྲོ་བའི་སྨིག་པའི་རྒྱུན་པར་ཚ་ཟེར་ཅན་[1] གཟུགས་ནུས་
པ་[2] ལ་དོ་ཟླ་མེད།།

དེ་ལྟ་མོད་ཀྱི་[3] ཀྱི་མ་བདག་སྐད་ཉེས་དུས་ངན་པས་[4] བརྟེད་[5] ཅིང་སྨུག
བསྐུལ་ལྡན་པ་ཉིད།། ༣ །།

སྐལ་བ་ཞན་པ་བདག་སྐད་སྐད་པ་ཞིག་སྟེ་ཉིན་ཕྱེད་[6] འོད་ཟེར་གྱིས་
ཀྱང་སྲུན་མ་སེལ་[7] །།

གངས་ཅན་ལས་བྱུང་བརྟུག་ངོགས་རྒྱས་དཀྲིགས་ཁ་བའི་དུས་སུ་
འཁྲུགས་ཤིང་བརྡེ་ལ་བ་དག་དུ་སྐྱེམ།།

རིན་ཆེན་གླིང་གི་ལམ་སྨྲང་དང་ནི་ནོར་བུའི་ཕྱུག་ཡངས་ཁང་པ་དག་
གི་ནང་དུ་དབུལ།།

འཛིག་རྟེན་ཀུན་གྱི་ཡུམ་གཅིག་མ་ཁྱོད་མགོན་དུ་བྱས་ཀྱང་མགོན་མ་
མཆིས་སོ་བཙོམ་ལྡན་མ།། ༨ །།

---

[1] *D* reads ཉི་མ for ཚ་ཟེར་ཅན།

[2] *D* reads ཟླ་མཐུ།

[3] དེ་ལྟ་མོད་ཀྱི evidently stands as a literary expression for तथापि; *D* has as a colloquial equivalent དེ་ལྟར་ན་ཡང་།

[4] ངན་པས stands for दुर्विदग्धं which is better rendered in *D* by མཁས་ངན་པ།

[5] *D* reads more literally རབ་ཏུ་བརྟེད (प्रतपति)।

[6] दिवस is rendered in *C* by ཉིན་ཕྱེད signifying "mid-day" and in *D* by ཉི་མ meaning "the sun."

[7] अप्रमृष्ट is rendered in *C* by མ་སེལ (not removed) and in *D* by རབ་ཏུ་མི་གསལ (not completely cleared).

ནུ་མའི་རྒྱུ་ལས་ལན་མང་དག་ཏུ་རྣམ་པར་དྲུ་བའི་བུ་ལ་མ་ཡང་སྐྱོ་
ངར་འགྱུར།།

ཉི་མ་སོ་སོར་དམ་པ་མ་ཡིན་དོན་གཉེར་རྣམས་ལ་རབ་བསླུས་པ་
ཡང་ཁྲི་བ་འཛིན།།

འཇིག་རྟེན་གསུམ་གྱི་རེ་འདོད་[1]འབྲས་བུས་ཡངས་ལྡན་དཔག་བསམ་
ཤིང་ཆེན་འཕྲི་ཤིང་མཆོག་ནི་ཁྱོད།།

མངོན་པར་དོན་གཉེར་དོན་[2]རྣམས་ཀུན་ལ་སྨོན་གྱི་ནུས་ཡང་རྣམ་གྱུར་
དེ་དག་ཅི་ཡང་མེད།། ༡ ।।

གང་ལ་[4]ཉེར་སོང་ཚོགས་ཀྱིས་སེ་འབར་ལུས་ཅན་[5]དེ་དང་དེ་ཡི་
སྒྲོལ་ས་ང་ཉིད་ཅེས།།

བདག་ཉིད་ཞལ་བཞེས་དམ་ང་ཅས།[6]སྡུག་བསྔལ་འོག་ཏུ་བྱིང་བ་བདག་
ལ་འབྲས་བུ་ལྡན་པར་མཛོད།།

---

[1] त्रैलोक्यवाञ्छा is rendered in *C* by འཇིག་རྟེན་གསུམ་གྱི་རེ་འདོད་ but in *D* simply by འཇིག་རྟེན་གསུམ་འདོད།

[2] अभ्यर्थितार्थान्। *C* reads མངོན་པར་དོན་གཉེར་དོན་རྣམས, but *D* simply: མངོན་པར་འདོད་དོན།

[3] काचित् is rendered in *D* by འགའ་ཡང་ and in *C* by ཅི་ཡང་།

[4] येयः।*C* གང་ལ, *D* more literally གང་དང་གང་ཞིག།

[5] क्लेशौघवह्नि ज्वलिततनुः is rendered in *D* by སྡུག་བསྔལ་ཚོགས་མེས་ལུས་བསྲེགས།

[6] प्रतिज्ञा = དམ་བཅས། आत्मोपगं = བདག་ཉིད་ཞལ་བཞེས།

སྲོག་ཆགས་རྣམས་ཀྱི་སྡུག་བསྔལ་ཤུགས་ནི་རྒྱབ་རིང་བྲེལ་གཉེན་
འདི་དག་ཇི་སྙེད་འཕེལ་གྱུར་པ།།
ཡང་དག་རྫོགས་པའི་སངས་རྒྱས་ཐེག་པར་སྨོན་ལམ་བློ་མཛད་
རྣམས་ཀྱི་ བརྩེ་བའང་དེ་སྙེད་ཉིད།། ༦ ༎

དེ་ལྟར་བསྟོད་པའི་ཚིག་གི་ཟློལ་གྱིས་ཆོ་ངེའི་སྒྲ་དག་གསང་འགྲོན་
སྒྲོགས་རིང་ལག་བསྒྲིང་ལ།།
གཞན་དག་གིས་ཀྱང་བདང་སློབས་བྱ་བར་ཉེས་པ་མིན་ན་ཡུམ་
གཅིག་ཁྱོད་ཀྱིས་ལྟ་ཡང་ཅི ༎
གཞན་དག་རྣམས་ཀྱི་མངོན་འདོད་འབྱོར་པ་ དོན་གཉེར་འདོད་པ་
ཁྱོད་ལས་ཐོབ་པ་རྣམས་མཐོང་བཞིན[4] ༎

---

[1] प्रणिधिधृतधियाम् is rendered in *D* by སྨོན་ལམ་བློ་མངའ་རྣམས་ལ།

[2] For किं पुनः यादृशी त्वम् *C* reads ཁྱོད་ཅེས་ལྟ་ཡང་ཅི། *D* reads ཁྱོད་འདྲས་ལྟ་ཞིག་སྨོས་ཅི་འཚལ།

[3] *C* reads འབྱོར་པར།

[4] The 3rd line in *D* runs thus:— ཁྱོད་ལས་གཞན་དག་རྣམས་ཀྱིས་མངོན་འདོད་འབྱོར་པ་དོན་གཉེར་འདོད་པ་ཉིད་པ་མ་ཐམས་ན། The third line in the Sanskrit original is not quite clear. The Tibetan version in *C* may thus be retranslated into Sanskrit:— परेषाम् अभिमतविभवप्रार्थनाकामान् त्वत्तः प्राप्तान् पश्यन्।

མི་དགེ་ལས་བྱུང་ནད་ཀྱི་གདུང་བ་རྒྱུན་ཆགས་བཟོད་གླགས་མེད་
པས་ཀུན་དུ་ཡང་ཡང་སྐྱེ། ། ༧ ། །

གལ་དེ་ཁྱོ་བོ་སྡིག་ཅན་ལགས་ན་ཁྱོད་ལ་གསུ་བ་རེར་བོ་འདི་རི་རེ་
སྐྱེར་འདེབ། །

ཁྱེད་ཉིད་གཅིག་པུའི་མཚན་གྱིས་ཀུང་ནི་ཐོས་དང་དྲན་པས་
འཕྲལ་ལ་སྡིག་པ་སེལ་བར་བྱེད། །

[1] *D* མི་དགའི་ས་གཞི for अरतिभुवा ।

[2] *D* ཐུན་དུ་མེད་པས for असह्येन ।

[3] For भूयस्तरम् *C* and *D* have ཀུན་ཏུ་ཡང་ཡང་ ।

[4] *D* བྱེ for दह्ये ।

[5] एका त्वमेव is rendered in *C* as ཁྱེད་ཉིད་གཅིག་པུ and in *D* as ཁྱོད་གཅིག་ཁོ་ནས །

[6] नाम्ना is rendered in *C* by མཚན་གྱིས ।

[7] श्रुत्या स्मृत्या च नाम्नापि is rendered in *C* as མཚན་གྱིས་ཀྱང་ནི་ཐོས་དང་དྲན་པས [by (people) hearing and remembering (you) and by (your) name too], in *D* as མཚན་ཚིམ་ཕྱམས་སྐད་དྲན་པ་ཡིས་ཀྱང་ [having proclaimed (your) name and also by remembering (it)]. The meaning of ཕྱམས (=to see, to hear, etc.) is not quite clear here. The reading in *E* is as follows:—མིང་ཐོས་པ་འམ་དྲན་པ་ཡིས [by the hearing and remembering of (your) name]. नाम्ना and नाम्नः both readings are possible.

[8] हठात् in *C*: འཕྲལ་ལ (immediately), and in *D*: ནན་གྱིས (with urgency).

དེ་ལྟ་ན་ཡང་བདག་གི་བུ་བའི་ཁྲུར་དག་དོར་བ་ཛི་ལྟར་ལགས་ཞེས་
བདེན་གསུངས་མ[1]།།

ནད་པ་འཆི་བར་འགྱུར་ཡང་སྨན་པའི་སྙིང་རྗེ་རྒྱ་ཆེན་ཕན་པ་འཁོན་
པར་བགྱིད་དམ་ཅིང་ །། ༨ །།

སྒྱུ་དང་སེར་སྣ་ང་རྒྱལ་[3]ཕྲག་དོག་[4]རང་སྐྱོན་ཕྱ་ཆར་རྣམས་ཀྱིས་དུས་
མཉམ་རིམ་པར་ཡང་[5]།།

དུ་མ་དག་གི་ཐུན་མོང་ཆར་གྱུར་[6]ཚོགས་ཁང་རྔ་མོ་[7]བཞིན་དུ་བསྐོར་
ངར་གྱུར་པས་ན།།

[1] तथ्यकथ्ये is rendered in *D* correctly by བདེན་གསུངས་མ but in *C* by ……པ །

[2] किं रोचयीति is rendered in *D* by མཚོད་པར་བརྗོད་དམ་ཅི།

[3] माया སྒྱུ hypocrisy, मात्सर्य སེར་སྣ avarice, मान ང་རྒྱལ arrogance.

[4] ཕྲག་དོག signifies "envy." The corresponding Sanskrit word does not occur in the original Sanskrit śloka. In the original Sanskrit śloka there occurs the word प्रभृतिभिः which is omitted in *C* but used in *D* where it is rendered by ལ་སོགས ।

[5] तुल्यकालं क्रमाच्च (simultaneously and successively) in *C* : དུས་མཉམ་རིམ་པར་ཡང and in *D* : རིམ་དང་དུས་གཅིག ।

[6] अनेकसाधारणांशः is rendered in *C* as : དུ་མ་དག་གི་ཐུན་མོང་ཆར་གྱུར (being the common share or property of many) and in *D* as: ཆ་ཤས་དུ་མའི་ཐུན་མོང་བ (the share common to many).

[7] मठकरभः in *C* : ཚོགས་ཁང་རྔ་མོ (a camel belonging to a meeting-house) and in *D* : འགྲོན་གནས་རྔ་མོ (a camel belonging to a guest-house).

ཁྲིད་ཀྱི་ཞབས་པདྨ་མཆོད་པ་སྣད་ཅིག་ཙམ་ཡང་མ་རྐྱེད་གང་དེའི་
དོན་དུ་ཁྲིད་པར་ལས། ||

ཕོངས་པས་ཡི་གེ་དམན་པར་ཚིག་འདི་བཀོད་དོ་བདག་གི་འདོད་
པ་དོན་མེད་མ་གྱུར་ཅིག || ༧ ||

དུས་མཐའི་རླུང་རབ་འཁྲུགས་པས་ དཀྲུགས་པའི་ཆུ་ནི་གཡོ་ཞིང་
འཁྲུལ་བའི་ རླུང་འཁོར་རལ་པ་ཅན་[3] ||

རབ་འཁྲུགས་ཀུན་དུ་བསྐྱོད་ཅིང་[4] ཆུ་རླབས་ངོས་བརྡབས་སྒྲ་གྲགས་
གང་བསྒྲེངས་རིན་པོ་སྒྲོགས་པ་ལས ||

གྱུ་ཆག་ཚུ་རུ་སྐྱིང་རྫེ་ཏུ་བའི་ཚོ་ཉེ་དང་ལྡན་གཡོ་བ་མེད་ཅིང་
ཞན་གྱུར་པ[5] ||

[1] उद्भ्रान्त in *C*: རབ་འཁྲུགས་པས (being in great agitation or commotion) and more literally in *D*: ཁྱེན་འཚྭབས་པས (whirled upward).

[2] लोल is rendered in *C*: འཁྱལ་བའི (wavering) and in *D*: མཁྱལ་པ (?).

[3] हेला is rendered in *D* as རོལ་བས (amusingly).

[4] संक्षोभोद्वृत्त in *C*: རབ་འཁྲུགས་ཀུན་དུ་བསྐྱོད་ཅིང་ (completely moved in great agitation) and in *D*: དཀྲུགས་པས་བཏེག་པ (lifted or run over by agitation).

[5] *D* reads: བའི་ཚོ་དེ་གཡོ་མེད་ཞན་པ་རྣམས།

ལྷ་མོ་ཁྱོད་ལ་བསྟོད་པ་རྣམས་ཀྱིས་འཕྲུལ་ལ་ཆུ་གཏེར་འགྲམ་དུ[1]
རང་དགའ་[2]ཐར་བར་འགྱུར[3]།། ༡༠ །།

དུ་བ་འཚུབས་པ་སྤྲིན་འདྲ[4]ཁོངས་ནས་རབ་བྱུང་[5]མེ་སྟག་མཁར་
ཁྱིམ་ནང་དུ་རྣམ་པར་རྒྱུ[6]།།

འགྲོ་ཉིང་རབ་འབར་དྲག་པོའི་འབར་བྱེད་ཤུགས་དག་འཇུག་པའི་
ཁང་པར་མལ་སྟན་ལ་འཁོད་པ།།

ཐལ་སྦྱར་ཚོད་བརྣ་ལྡན་པས་ཁྱོད་ལ་བདུང་བྱས་ལྷབ་ལྷིབ་དག་དུ
གསོལ་བ་འདེབས་པ་རྣམས[7]།།

[1] For पारं D has ཕ་རོལ་འགྲམ་དུ།

[2] स्वच्छन्दं in C: རང་དགའ but in D: རང་དགའ་ཉམས་ཀྱིས (with self-delight, rejoicingly).

[3] For उत्तीर्यते D has བསྒྲལ་བར་འགྱུར།

[4] अभ्रगर्भोद्भव is rendered in D as སྤྲིན་ནང་འཕྲོན་ཞེང (proceeding from the inside of clouds), in C (proceeding from the cloud-like inside).

[5] गगनगृहोत्स्फुलिङ्गस्फुलिङ्ग is rendered in D as ནམ་མཁའ་ཁྱིམ་ཏུ་འཕྲོ་བའི་མེ་ཕྲག་ཅན།

[6] वेश्म विश्रान्त भूम्याः in D is thus rendered ཁྱིམ་ན་མལ་ཏུ་ཉལ་བ་རྣམས།

[7] गद्गदोद्गीतयाच्ञाः is rendered in D: ཕྱིར་ཕྱིར་གསོལ་བ་བཏབ་པས (having uttered the prayer in rather unintelligible tone).

གློག་རབ་འགྱུར་བའི་བཙོ་ངགན་རབ་འབར་ཆུ་འཛིན་[1]ཀུན་གྱིས་
སྐད་ཅིག་ཉིད་ལ་[2]སྒྲིབ་པར་བྱེད།། ༡༡ །།

སྐོས་པའི་ཆུ་རྒྱུས་[3]འགྲམ་པ་གཉིས་ཀའི་ངོས་[4]ལ་བརྟེན་[5]པས་བུང་
བ་[6]རྡོག་གི་སྤྲིང་བ་ཙན།།

ཧཱུྃ་ཞེས་བྱ་བས་[7]གྲོས་པར་གྱུར་པའི་གླང་ཆེན་ཟླ་[8]བོས། ཉེ་སྡང་མི་སྨྲ་
གཉིས་འཕྱང་གི།།

སོ་རྩེ་རབ་ཏུ་མཐོ་བའི་ཏོགས་ལ་བླངས་པའི་ལུས་ཅན་དག་གིས་
ཀློང་རྫེས་དྲུང་པ་ན།།

རྩེ་མོ་རི་རྒྱན་མགོ་རྩེའི་རྫོང་[9]ལ་འདུག་ཙིང་རབ་ཏུ་དགའ་བས་འཆི་
བདག་ཉིད་སྒྲོག་བྱེད།། ༡༢ །།

---

[1] झगिति in *D* སྐད་ཅིག་ལ།

For अम्भःपूर्यमाण *D* reads: ཆུ་ཡིས་གང་བ།

[3] *C* reads འཛམ for འགྲམ (गण्ड) cheek.

[4] For कटक *C* reads: ངོས (side) and *D*: གདུབ་བུ (ring).

[5] *D* reads: བརྟེན (hanging on) for आलम्बि? The reading in *C* is unintelligible.

[6] For रोलम्ब *C* and *D* read: བུང་བ (a bee).

[7] For झङ्कार *D* reads: ངར་ངར་སྒྲ།

[8] ཟླ་པོ here means (प्रति) "rival."

[9] For कोटिकोट्ट *C* reads: རྩེའི་རྫོང་, *D*: རྩེའི་མཁར (top-castle).

མདུང་རིངས་དྲག་པོ་བསྣུན་བསད་[1]མི་ཡི་མགོ་དང་གསལ་ཤིང་[2]དག་
གི་ཁྲི་ཤིང་དགའ་སྟོན་ཅན།།
ནགས་ཚལ་[3]སྟོང་པར་ཆོས་ཀུན་ལག་གཅོས་རལ་གྲི་གཡོ་ཞིང་བརྡེག་[4]
པར་བཟམས་པས་དྲེགས་རྒྱས་པ་[5]།།
ཁྲོ་གཉེར་དང་བཅས་སྨིན་ཁྲོག་ཟུར་མིག་གིས་བལྟས་མིག་ཅན་རྣམས་
ཉི་ཁྲིད་མཚན་དཔལ་གྱི་གཞི་[6]།།
གསལ་བར་འདྲི་བའི་གནས་[7]ལ་བསམ་པའི་སྨྲ་ཀུ་སྐྱོན་མེད་[8]རྣམས་
ཀྱིས་བྲན་དུ་སྐོལ་བར་བྱེད།། ༢༢ །།

---

[1] For प्रहत *D* reads བསད (slain) while *C* གསང (concealed). In *C* the word intended seems to be གསོད (slain).

[2] For शूल (གསལ་ཤིང a pointed stake), *C* reads: གསལ་ཤིང and *D*: གསལ་ཞིང ।

[3] For अटवी *C* reads ནགས་ཚལ and *D*: འབྲོག both meaning " wilderness."

[4] For विलसत् *C* reads: བརྡེག (smiting), *D*: ཕུབ (turned upside down).

[5] For स्फीतदर्पान् *C*: དྲེགས་རྒྱས་པ, *D*: དྲེགས་པ་ཤས་ཆེན (full of arrogance).

[6] For नाम धाम श्रियान्ते *C*: ཁྲེད་མཚན་དཔལ་གྱི་གཞི ། *D*: ཁྱོད་མཚན་དཔལ་གཞི (your name which is the abode of fortune).

[7] For स्फुटलिखितपदं *C* has: གསལ་བར་འདྲི་བའི་གནས while *D*: གསལ་བར་བྲིས་པ་ཚིགས་བཅད་པ (in clearly written stanzas).

[8] For अखिन्न *C* has: སྐྱོན་མེད (faultless) while *D* more correctly has: སྐྱོ་བ་མེད་ཅིང (being unwearied).

རབ་རྣོ་སྡེར་མོའི་རྩེ་ནི་རྡོ་རྗེ་ལྟ་བུ་བསྣུན་པས་གླང་ཆེན་སྨྱོས་པའི་
ཀླད་[1]འགེམས་ནས་[2] ‖

ཁྲག་མང་རབ་ཏུ་ཟགས་པས་བཀྲུས་པའི་རལ་པ་གསལ་པོ་འཛིགས་
རྒྱང་ཡངས་བླ་གཾ་པ་ཁེབས་ཤིང་[3] ‖

ཁྲོས་དེ་རྒྱང་ནས་[4]སྟེང་དུ་མཆང་འདོད་[5]མཆེ་བ་རྣོན་པོ་གཙིགས་པའི་
ཁ་ཅན་རི་དགས་དགྲ།

ཁྱོད་ལ་འདོས་པའི་བསྟོད་པ་དོན་ལྡན་ཚིག་དག་[6]བཀོད་པས་སླག་སྟེ་
ལོག་ནས་[7]འགྲོ་བར་འགྱུར།། ༡༨ ‖

---

[1] For कुम्भ (head) *C* has ཀླད and *D* ཀླད ।

[2] For प्रद्योतन् (gushing out) *C* has: འཁེམས་ནས and *D*: བཀྲམས་ནས ।

[3] *C* omits ཤིང་ ।

[4] For आरात् *C* and *D* have: ཐག་ནས (from afar).

[5] For उपरि आपितृष्णः *C* has: སྟེང་དུ་མཆོད་འདོད (desirous of pressing oneself upon) and *D* has: མགོ་ལ་འཛིན་འདོད (desirous of seizing on the head).

[6] For दिग्धार्थ वाचः *C* has: དོན་ལྡན་ཚིག་དག (significant or profitable speech) and *D*: དོན་ཚིག་མཁས་པ (significant and skilful speech).

[7] For आवृत्त *C* and *D* have: ལོག་ནས (turning round, coming back).

གདེངས་ཅན་རྣམ་འགྱུར་དུ་བ་འཁྲིལ་དང་ལྡན་པའི་དབྱིབས་ཅན་[1]
གསལ་བར་ཕྱུང་སྒྲ་དག་གི་ཚོགས་[2]།།
ཁྲེད་པ་དང་ལྷན་ཁ་གདངས་[3] ངོ་འཛིན་ཐག་པ་གཤིན་རྗེའི་[4]ཞགས་འདྲ་
ཆེ་ཉིད་གཡོ་བ་དག།
སྡིག་པ་ལས་བྱུང་སྐྲར་ཡང་ཁྱོད་སྐྱོང་[5]བདག་ནི་ཁྱོད་ཀྱི་ཡོན་དན་
དགའ་བ་ལྷུར་ལེན་[6]པས།།
ཨུཏྤལ་[7] སྤྲིང་བའི་རྒྱན་གྱིས་འབྱོར་པ་[8]བྱུང་བ་སྦྱོས་པའི་སྤྲིང་བས
དཀྲིས་[9]ལྷུར་འཛིན་པར་འགྱུར།། ༨ ।།

---

[1] For आकृति *C* has དབྱིབས་ཅན (having the shape) and *D*: གཟུགས་ཅན།

[2] For पूर *C* has ཚོགས (accumulation) and *D*: དགང་པར (filled up).

[3] Gaping or wide-opened. *C* reads གདངས།

[4] For कीनाश *C* and *D* have: གཤིན་རྗེ (god of the dead).

[5] For त्वत्परात्मा *C* has: ཁྱོད་སྦྱོང་ (སྐྱོང་ ?)་བདག (self shut up in or devoted to you), *D* has: ཁྱོད་པར་ཞ་སྦྱར་བྱེད་པས (applying oneself to you).

[6] For तत्पर *C* and *D* have: ལྷུར་ལེན (devoted).

[7] For कुवलय *C* and *D* have ཨུཏྤལ།

[8] For विभूषां विभूतिं *C* has: རྒྱན་གྱིས་འབྱོར་པ (wealth of ornament). *D* renders it thus: རྒྱན་གྱིས་མཛེས་པ (beautified by ornament).

[9] For वलय *C* has: དཀྲིས (wrapped), *D*: གདུབ་ཅན (bracelet).

ཛེ་བོའི་སྐྲིན་ན་བསྐྱོད་པས་འཇིགས་པ་དག་གིས་ཁྲོད་ཅིང་འཕུར་
བས་དྲངས་ལ་ཙོ་ཏོ་[1] གཟིངས། །

གཡོ་ཞིང་སྒྲ་སྒྲོགས་བྲན་ཁོལ་[2] རྣ་ལས་ཀྱིས་རྩུབ་པོར་སྒྲ་བྱེད་ཞགས་
པའི་མདུད་པ་དམ་པོས་བཅིངས་[3] ། །

བཀྲེས་སློམ་དག་གིས་ཁ་དང་མགྲིན་སྐམས་གང་ཞིག་འཕགས་མ་
སྒྲོལ་མའི་ཞབས་ལ་སྐྱབས་འགྲོ་བ། །

དེ་ནི་བྱམས་པའི་གཉེན་གྱིས་སྤྲངས་[4] ཀུང་མཐའ་མེད་རྒྱུད་པ་དེ་དག་
འཕྲལ་དུ་[5] གཏོང་བར་འགྱུར་[6] ། ། ༡༦ ། །

[1] For केश *C* has ཙོ་ཏ while *D* more correctly ཙོ་ཏོ (a tuft of hair on the head).

[2] For चेट *C* has: བྲན་ཁོལ (servant) and *D*: ཁོ་ཁོལ (servant in a room). སྒྲ་སྒྲོགས = वाचाट ।

[3] For उपगूढ़ *C* has བཅིངས and *D* ཉེར་བཅིང་ (bound).

[4] *C* reads བསྔགས (praised). *D* སྤངས (abandoned or deserted).

[5] For सपदि *C* and *D* have འཕྲལ་དུ (immediately).

[6] For त्यजति *D* has: གཏོང་བར་འགྱུར (abandons or dismisses).

སྒྲུ་མ་སྤྲུལ་པའི་ལས་ཀྱི་རིམ་པས་རྣམ་པར་འགྱུར་བ་[དུ་མ]་དག་གི་
ཆས་བྱས་ཤིང་[1] ། །

ལོག་པའི་[2]གཟུགས་རྩོམ་རྗེས་སུ་འཚམ་པའི་མཚོན་ཆའི་འོད་ཟེར་
ཚོགས་ནི་རབ་ཏུ་མི་བཟད་ལྡན[3] ། །

མི་རོ་ལས་བཏོན་[4]རྒྱུ་མའི་ཐག་པའི་ཚོགས་ཀྱི་ཕྲེང་བས་རྣམ་པར་སྤྲས་
པའི་སྤྲིན་པོ་རྣམས། །

ཁྲིད་རྒྱུད་ལས་བདུས་གསང་སྔགས་དྲན་པས་ཕྲིག་པ་བཟློགས་པའི་[5]
སྲུང་མ་གཞོན་མེད་[6]བྱེད་པར་འགྱུར། ། ༧༠ ། །

---

[1] The line is too short by two words. To complete the line we may put དུ་མ before དག for in *D* it is used as an equivalent for अनेक।

[2] ལོག་པའི in *C* seems to have been used for मिथ्या (wrong, false, unreal) which is rendered in *D* by བདེན་པ་མ་ཡིན།

[3] For किरणाकुलरौद्रामरश्मि *C* has: འོད་ཟེར་ཚོགས་ནི་རབ་ཏུ་མི་བཟད་ལྡན and *D:* འོད་ཟེར་ཚོགས་ཤིན་ཏུ་མི་བཟད་ཅིང་ (extremely intolerable or terrible by the excessive lustre or power).

[4] For प्रेतप्रोत *C* has: མི་རོ་ལས་བཏོན and *D:* མི་རོ་བཅུས་པའི (drawn out from a dead body).

[5] For हृत *C* has: འཕྲོགས་པའི (robbed, taken away) and *D:* བསལ (cleansed, removed).

[6] For अपराजिता *C* has· གཞོན་མེད and *D:* ཕམ་པ་མེད་པ unconquerable).

གླང་ཆེན་སྒྲ་སྒྲོགས་[1] ཆར་སྤྲིན་[2] ལུས་ཅན་སྨྱོས་བྱེད་[3] ཆུ་བོའི་རྒྱུན་དང་
ལྡན་པས་སྲུན་གཏིབས་ཤིང་ ||
མཚོན་ཆ་འོད་ཟེར་རྣམས་ནི་གློག་རབ་འགྱུ་ལྟར་རབ་གསལ་[4] མདའ་
ཡི་ཆར་འབབ་གཡུལ་ངོར་འགྱེད་པའི་ཚེ་[5] ||
རྣམ་པར་སྣང་བའི་དགྲ་བོ་རབ་བྱུང་པའི་སྟོབས་ནི་རབ་མཆོག་ལྡན་པ་
རྣམས་ཀྱིས་བཀག་གྱུར་པ ||
ཁྱོད་ཀྱིས་དགྲ་བོ་གསོད་པའི་[6] དཔའ་བོ་གཅིག་གིས་འཕྲུལ་དུ་དགྲ
ཡི་ས་གཞི་ཕྱེ་མར་རློག་[7] || ༡༨ ||

---

[1] For गर्जत् *C* has: གླང་ཆེན་སྒྲ་སྒྲོགས (roaring like an elephant or a great bull), and *D:* ཆམ་ཆེམ་སྒྲ་སྒྲོགས (shouting out the sound of *Cham-chem*, i.e., roaring like a thunder).

[2] For जीमूत *C* and *D* have: ཆར་སྤྲིན (a rain-threatening cloud).

[3] For मद *C* has: སྨྱོས་བྱེད and *D:* སྨྱོས །

[4] For विद्युद्द्योतायमान *C* has: གློག་རབ་འགྱུ་ལྟར་རབ་གསལ (very bright like the flashing of lightning), *D:* གློག་ལྟར་འགྱུ་བའི (moving quickly like lightning).

[5] Two syllables excessive in line 2.

[6] For त्वद्गोत्राद्युत्थिः *C* has: ཁྱོད་ཀྱིས་དགྲ་བོ་གསོད་པའི (one who has his enemies slain by thee), while *D* more correctly: ཁྱོད་ཀྱི་སྤྲོ་བ་གསོལ་བཏབ (one having received encouragement and nourishment from thee).

[7] For पिनष्टि *C* has: ཕྱེ་མར་རློག (smashes to dust), and *D:* ཕྱེ་མར་གློག་པར་བྱེད་ཅིང ; . . . . འཚག་པར་བྱེད (smashes the earth making it flash like...).

སྨིག་སྤྱོད་དག་གིས་རྗེས་འབྲེལ་[1]ཡོལ་རིག་ཚབས་ཅན་དག་[2]ལས་རྣག་
ཁྲག་རྡུལ་པ་རབ་འཛག་ཅིང་།།

ཤ་ལྷགས་རྣགས་པ་[3]ལ་ཆགས་རྩ་སྐྲའི་བུ་གར་འགུལ་བའི་སྲོག་
ཆགས་ཀྱིས་ཟོས་ལུས་ཟད་རྣམས།།

ཁྲོད་ཞབས་ཉེ་བར་བརྟེན་པའི་[4]སྨན་[5]མཆོག་རི་ལུ་གོམས་པར་བྱེད་ལ་
གུས་ཤིང་ཆགས་པ་ཡིས་[6]།།

ས་ལེ་སྦྲམ་[7]དང་མཚུངས་པའི་[8]ལུས་དང་པདྨ་དཀར་པོ་[9]ལྟར་ཡངས་
རིག་དང་ལྡན་པར་འགྱུར།། ༡༧ །།

---

[1] For अनुबन्ध *C* has: རྗེས་འབྲེལ (after-joint or subsequent connection), and *D*: རྒྱུན་ཆགས (coming forth in stream).

[2] For उद्धतगद *C* has: ཡོལ་མིག་ཚབས་ཅན་དག (great or dangerous ulcer), and *D*: ཡོལ་མིག་ཚབས་ཆེན་དག།

[3] For विस्र *C* and *D* have: རྣགས་པ (putrified).

[4] For उपसेवा *C* has: ཉེ་བར་བརྟེན་པ (entirely relying on), and *D*: བསྟེན་པ (propitiating).

[5] For अगद *C* and *D*: སྨན (medicine).

[6] For भक्तिप्रसक्ताः *C* has: བྲལ་ཤིང་ཆགས་པ་ཡིས (clinging to with devotion) and *D*: བསྟེན་ལ་རབ་ཏུ་དགའ་བ་ཡིས (greatly rejoicing in with veneration).

[7] For जातरूप *C* and *D* have: ས་ལེ་སྦྲམ (fine gold).

[8] For प्रतिनिधि *C* has: མཚུངས་པ (similar), *D* has: འདྲ་བའི (like or similar).

[9] For पुण्डरीक *C* and *D* have: པདྨ་དཀར་པོ (white lotus).

གང་གི་རྣ་བའི་སྣོད་ན་བླ་མ་ རྣམས་ཀྱིས་གནང་བའི་མན་ངག་སྙིང་མོ་
མི་གནས་ཤིང་[3] ||
ཐོས་པའི་ནོར་དང་བྲལ་བས་[4]མཁས་པའི་ཚོགས་རྣམས་དག་དུ་
རྨུགས་པ་ཉིད་དུ་ཁས་ལེན་[5]གང་[6] ||
དེ་ཡང་ཁྲིད་ལ་གུས་པའི་ནུས་པས་རྒྱུན་རྣམས་ཐམས་ཅད་མཛེས་
བྱེད་འགྱུར་པར་བཅས་པ་ཡི ||
ངག་གི་དབང་ཕྱུག་ཐོབ་ནས་མི་བདག་འདུན་སར་[7]རྒོལ་བའི་[8]སེངྒེའི་
ཁྲི་དག་འཁྲིག་པར་བྱེད|| ༡༠ ||

---

[1] For गुन C and D have: སྣ་མ।

[2] For आम्नायभैक्ष्यं C has: མན་ངག་སྙིང་མོ (alms of oral instructions). D has: མན ངག་སྣང་མོ (སྣང་ ; Is it for སྙིང་ ?).

[3] For विश्रान्तं C has: གནས་ཤིང (existing permanently or adhering to) and D ལྷུང་ཤིང (falling into)

[4] For विरहात् C and D have བྲལ་བས (having been bereft of).

[5] For अभ्युपैति C and D have: ཁས་ལེན ('anticipates with the mouth'; assumes).

[6] यस्य in the original is a wrong reading for यश which is rendered in C and D as གང།

[7] For नृपसभे C has: མི་བདག་འདུན་སར (in a royal assembly). D wrongly writes མདུན for འདུན།

[8] For वादि C and D have: རྒོལ་བ (disputant).

ས་གཞི་མལ་སྟན་རྡུལ་གྱི་ལུས་བསྒོས་[1]སྐེད་ངོས་[2]རས་རལ་[3]ཡན་ལག་
དག་ནི་རྣམ་པར་མཛོན།།

ཞིག་གི་ཚེ་དག་རབ་གཅོད་[4]གཞན་གྱི་གྲོང་ཁྱེར་མདུན་དུ་གྲོ་མོར་
ཟས་ནི་དོན་གཉེར་བ[5]།།

ཁྲིད་བརྩེས་བགྲོད་ལ་[6]བརྩོན་པས་ན་ཚུང་མཆོག་གིས་བཟུང་བའི་ཛ་
ཡབ་འཛུམ་[7]གྲིས་རབ་མཛེས་ཤིང་།།

སྨྱོས་པས་ལོང་བའི་གཉིས་འཐུང་སོས་གདམས་གདུགས་གཅིག་
ཕྱིན་དུ་བཏེག་པའི་[8]ས་གཞི་འཛིན་པར་འགྱུར།། ༤༧ །།

---

[1] For धूम्रः स्फुटित *C* has: ལུས་བསྐོས (?), *D*: ལུས་ཀོས (?)।

[2] For कटितटी *C* has: སྐེད་ངོས, and *D*: ཀེད་ངོས (edge of the waist).

[3] For कर्पट *C* and *D* have རས་རལ (torn cloth).

[4] For प्रपिंबन् *C* and *D* have: རབ་གཅོད (completely cutting off).

[5] For कर्पटे तर्पणार्थी *C* has: ཕྱི་མོར་ནས་ནི་དོན་གཉེར་བ, *D* has: ཞི་ཚན་དུམ་བུར་ནས་དག་སྤོང་བ।

[6] For आराध्य *C* has བསྙེལ་བཅོད་ལ and *D*: མཉེས।

[7] For कोर *C* has: མཛུམ (?) and *D*: འཛུམ।

[8] For उद्धृत *C* and *D* have: ཕྱིན་དུ་བཏེག་པ (lifted up).

གཡོག་[1]དང་ལས་མཐའ་[2]བཟོ་དང་དབང་པོ་གསོ་བའི་[3]ཐབས་ཀྱི་རྣམ་
གྲངས་དྲུག་གིས་རབ་སྐྱེ་ཞིང་།།
སྐྱེ་བ་སྔ་མར་རབ་བསྒྲུབས་[4]བསོད་ནམས་བསགས་པའི་དགེ་འབྲས་
ནོར་ནི་ཐོབ་ཕྱིར་མ་གྱུར་པའི།།
ནོར་མེད་རྣམས་ཀྱིས་སྐྱེ་བོ་བཀྲེན་པའི་ཡུམ་གྱུར་ཡོངས་ལས་འདའ་
བར་མཛད་པ་[5]ཁྲིད་ལས་དོན།།
དོན་དུ་གཉེར་ན་[6]སླར་ཡང་[7]གསེར་གྱི་ཚོགས་ཀྱི་གཏེར་དགས་ལས
འཐོན་པ་[8]ཐོབ་པར་འགྱུར།། ༢༢ ||

---

[1] For सेवा C has: གཡོག (service), D has: ཞབས་འབྲིང (following as a servant).

[2] For कर्मान्त C has: ལས་མཐའ (end of work) but D has: སོ་ནམས (husbandry or agriculture).

[3] For प्रजाप विनिमय C has: དབང་པོ་གསོ་བ (gladdening the senses), and D: སྤྱོད་པ་ཉམས་སྤྱོང་པ (practising and abandoning).

[4] For उपात्त C has: རབ་བསྒྲུབས (completely achieved) and D: ཉེར་སྙངས (got .

[5] For दैवातिक्रामणीं C has: ཕོངས་ལས་འདའ་བར་མཛད་པ (causing poverty to be passed over), and D: འཕྱ་ལས་འདའ་བར་མཛད (causing censure to be passed over).

[6] For अभ्यर्थ्य C has: དོན་དུ་གཉེར་ན, and D: གསོལ་བ་བཏབ་པས།

[7] For भूयः C has: སླར་ཡང (again), D: ཕྱི་ནས (from behind).

[8] For निर्वान्त C has: འཐོན་པ (proceeding from) and D: འབྱུང་བ (coming out).

འཚོ་བ་ཆད་ལས་[1]ངོ་ཚར་བྱུར་ཅིང་གོས་ཟད་ཆུང་མ་དག་གིས་རབ་
དུ་སྨྲོང་པར་བྱེད[2]།།
བདག་ཉིད་གསོ་ཕྱིར་[3]རང་གི་སྐྱེ་བོ་བྲུ་དང་གྲོགས་པོ་གཉེན་[4]གྱིས་
རིང་དུ་[5]སྤངས་པ་ཡིས།།
ཁྱེད་ལ་རང་གི་སྡུག་བསྔལ་ཞུགས་པས་[6]རང་གི་ཁྱིམ་ཐབ་བྱུད་མེད་
གདུང་བུའི་སིལ་སིལ་སྒྲས།།
གཉིད་ལོག་མེད་པར་འགྱུར་ཞིང་ཧ་སྨིག་ཙེ་མོས་མཚམས་བསྐོས་[7]
ཁང་ཁྱིམ་རྣམས་ཀྱི་བདག་པོ་བྱེད།། ༢༢ ||

---

[1] *D* reads ཆད་པས, *C* ཆད་ལས།

[2] For भर्त्स्यमानः *C* has: རབ་ཏུ་སྨྲོང་པར་བྱེད (completely purified or reproached), *D* has: སྨྲོ་བར་བྱེད་རེང (Is སྨྲོ for སྨྲོ ?) = being scolded.

[3] For आत्मम्भरित्वात् *C* has: བདག་ཉིད་གསོ་ཕྱིར (owing to nourishing one's self alone) and *D* simply: གསོ་བར་བྱེད་ཕྱིར།

[4] सुहृत् and बन्धु are respectively rendered by གྲོགས་པོ (a companion, fellow-labourer or friend) and གཉེན (kinsman). Compare बान्धवः पितृमातृतः।

[5] For दूरात् *C* has: རིང་དུ and *D*: རྒྱང་རིང་།

[6] *C* reads ཞུས་པས, *D* ཞུགས་པས།

[7] For उत्खात *C* has:, བསྐོས (?), and *D*: བཀོས (dug out).

འཁོར་ལོ་ཕྱོགས་ཀྱི་འཁོར་ལོ་ལ་སྦྱོར་[1] བུད་མེད་མཚན་བརྒྱན་[2] འོད་
གཟེར་གཡོ་ཞིང་ཆེ་བ་[3] དང་།།
གླང་ཆེན་གཙོ་བོ་མཆེ་བ་དྲུག་ལྡན་དུ་མཆོག་སྐྲ་ཁ་སྔོ་སངས་[4] རྨ་བྱའི་
མགྲིན་ལྟར་འཚེར།།
ནོར་བུ་ཉི་མའི་འོད་ཟེར་ལྟར་གསལ་[5] དྲི་མེད་ཡོན་ཏན་མཛོད་འཛིན་
མཛོད་ཁྲིངས་དང་[6] །།

---

[1] For दिक्चक्रचुम्बि *C* has : ཕྱོགས་ཀྱི་འཁོར་ལོ་སྦྱོར (kissing the points of the horizon), *D* : ཕྱོགས་རྣམས་ཁྱབ་པའི (filling the quarters or points of the horizon .

[2] For लक्षणालंकृता *C* and *D* have : མཚན་པ་བརྒྱན (adorned with auspicious marks or characteristics).

[3] For स्फुरद्रश्मिकया *C* has : འོད་ཟེར་གཡོ་ཞིང་ཆེ་བ (emitting great restless ray of light), *D* : འཁྲུག་པ་ཆེན་པོ་གཡོ (འཁྲུག་པ ?) ।

[4] For श्यामरोमा *C* has : སྐྲ་ཁ་སྔོ་སངས (having hair of blue colour), and *D* : སྐྲ་ནི་ཁ་དོག་སྔོ་བསངས ।

[5] The 3rd line is too short by two syllables. The length of the line may be made up by putting འོད་ཅན for གསལ and adding ལྡན after ཏན ।

[6] For भास्करालोकमयूखः *C* has : ཉི་མའི་འོད་ཟེར་ལྟར་གསལ (bright like the ray of light of the sun), and *D* ; ཉི་ལྟར་མདངས་ལྡན་འོད་ཅན (bright and luminous like the sun).

དམག་དཔོན་[1]དཔལ་སྡེ་ལྡན་[2]པར་བཅོམ་ལྡན་འདས་མ་ཁྱོད་ཀྱི་
བཀའ་དྲིན་ཆ་ཤས་ཕྲ་ལས་འགྱུར།། ༢༨ ||

ཙན་དན་རྒྱ་ཡིས་དྲིན་ཞིམ་ནོར་བུའི་རྡོ་ལ་མཛེས་མས་དུས་བདབ་[3]རྩེ་
. དགའ་ལ་ཆགས་པས།།

སྒྲ་གུ་མ་[4]ཡི་བདེ་བའི་ཉེར་སྤྱོད་[5]མགྲོན་དུ་བྱ་བ་མངོན་པར་གསར་བ་[6]
རབ་བསྐྱབས་ཤིང་[7]།།

---

[1] For सेनानीः has: དམག་དཔོན (general) and *D:* བློན་པོ (minister or officer).

[2] For वीरसैन्यः *C* has: དཔལ་སྡེ་ལྡན (having fortunate or glorious soldiers), and *D:* དཔའ་བོ་དམག་ལྡན (having brave soldiers).

[3] For सङ्केत *C* has: དུས་བཏབ, *D:* དུས་འདེབས (bond of time).

[4] For कान्ता *C* has: སྒྲ་གུ་མ (or སྒེག་གུ་མ = a handsome woman); *D:* སྒྲ་གུ་མ (?) ।

[5] For तथ्योपचार *C* has: བདེ་བའི་ཉེར་སྤྱོད and *D:* བདེ་བའི་ཉེར་སྤྱོད་ (cheerful practice or sincere entertainment).

[6] For अभिनव *C* has: མངོན་པར་གསལ་བ (completely conspicuous) and *D* has more correctly: གསར (new). གསལ in *C* may be a mistake for གསར ।

[7] In *C* there is no Tibetan equivalent for क्रीडासुरत which is rendered in *D* by: རྩེད་མོ་ལ་ཆགས་པས (pursuit after or attachment for amusement).

རལ་གྲི་འོད་ཟེར་གྱིས་སྤོ་སྤྲིམ་མཐོ་དཔུང་པ་གདུན་ཤིང་དང་འདྲ
དཔུང་རྒྱན་[1]རོལ་པ་ཅན་[2]།།
ཁྲོད་ཀྱི་རིགས་གྲུབ་[3]རིག་འཛིན་དབང་པོ་མ་ལ་ཡ་ཡི་མེ་ཏོག་ཚལ་དུ་[4]
རང་དགར་འགྲོ་[5]།། ༣༥ །།

ནུ་མའི་ཐོན་འཁོར་[6]དོ་ཤལ་གྱིས་བརྒྱན་[7]མིག་དཀྱུས་རིང་པོ་[8]ནུ་བའི་
ཨུཏྤ་ལ་ལ་འགྲན་ཅིང་།།

---

[1] For पारिहार्य *C* and *D* have: དཔུང་རྒྱན (an ornament for the arm).

[2] For प्रोल्लसत् *C* has: རོལ་པ་ཅན (causing to appear), and *D:* གཡོ་བ་ཡི (moving).

[3] རིགས་དྲུག (six sciences) in *C* is probably a mistake for རིགས་གྲུབ (made perfect by sciences, corresponding to the original विद्याधरसिद्धिः) । *D* has more correctly: རིག་པའི་གྲུབ་པ་ཐོབ་པས (having attained perfection in sciences).

[4] For मधुवनं *C* has: མེ་ཏོག་ཚལ་དུ and *D:* མེ་ཏོག་སྤྱོད་སྤེལ་ཚལ་ད (park of flowers).

[5] For याति *C* has: རང་དགར་འགྲོ (goes at pleasure), and *D:* རང་དགར་སྒྱུར་ཏེ་ . . . . འགྲོ (being transformed at pleasure . . goes).

[6] For अन्त (intermediate space) *D* reads: ཆན་སྟོང (beautiful gap, ཆན for ཆེན ?) ; and *C* ཆེན་འཁོར (beautiful circle).

[7] For आक्रान्त *C* has: བརྒྱན (adorned), and *D:* མནན (pressed hard).

[8] For आयत both *C* and *D* have: དཔྱངས་རིང་པོ (long).

ལྷ་མོ་ཡིད་འོང་ མ་ཐྲུ་ར་བ་དང་ལྷན་ཟེ་འབྲུ་གསར་པའི་དྲིས་སྤྲོས་
བྱུང་བ་ཅན།།

དྲིལ་ཆུང་ སྒྲ་ཡིས་རྗེས་འབྲེལ་[4]རབ་དུ་གསལ་བར་[5]རྐང་གདུབ་[6]
ཡིད་འོང་སྒྲ་སྙན་སྒྲོགས་པར་བྱེད།།

འདོད་པས་སྤྱོས་དགའ་གཞོན་ནུ་མ་རྣམས་གུས་དང་བཅས་པར་ཁྲིད་
མགོན་ལྷན་པ་དོན་དུ་གཉེར་[7]།། ༢༨ །།

རྫིང་བུའི་ནང་ལོགས་རིན་པོ་ཆེས་སྤྲས་གསེར་གྱི་པདྨ་ལྷན་ཟེ་འབྲུ་
རྡོ་རྗེ་ཕྲེང་བ་ཅན།།

---

[1] For देवकन्याः *D* has: ལྷ་ཡི་བུ་མོ།

[2] For उदार *C* has: ཡིད་འོང་ (pleasing) and *D*: བརྐྱངས་པས (stretched or extended).

[3] For काञ्ची *C* has: དྲིལ་ཆུང་ (small bells) and *D*: ཚོན་པག (girdle).

[4] For अनुबन्ध *C* has: རྗེ་འབྲེལ (close connection) and *D*: རྒྱུན (the flow or stream).

[5] For उद्धततर *C* has: རབ་ཏུ་གསལ་བར (very conspicuous or distinctly audible), and *D*: ཤིན་ཏུ་དཔངས (very high).

[6] For चरण *C* has: རྐང་རྡུབ (?) but *D* more correctly: རྐང་གདུབ (foot-ring).

[7] For प्रार्थयन्ते *C* has: དོན་དུ་གཉེར, and *D*: གསོལ་བ་འདེབས (make a request).

ཡོངས་འདུའི་སྡོང་པ་ལས་འཕྲོ་དྲི་བཟངས་དང་ལྡན་པ་མེ་ཏོག་རྒྱལ་གྱི་
ཟླ་བྲེ་མཐོར་བྲེས་ཏེ[1] ||
པི་ཝང་གླིང་བུ་[2] སྒྲོགས་མཁས་[3] ལྷ་ཡི་གྲོང་གི་དགའ་མ་[4] རྣམས་ཀྱིས་
སྐྱོན་པར་རབ་བསྒྲགས་པའི ||
དགའ་བའི་སྐྱིད་ཚལ་བགྲོད་པ་[5] ཁྱོད་ལ་མཆོད་པ་བགྱིད་པས་ཡུན་
རིངས་ཉམས་སུ་མྱོང་བར་འགྱུར || ༢༧ ||

---

[1] The second line of verse 27 in C may be translated thus :—

Spreading aloft a canopy of pollens of the fully blown flowers that possess a good smell coming from the paradise. བཟངས = བཟང ।

In D the line runs thus :— ཡངས་འདུའི་སྡོང་ལས་སྐྱེ་ཞིང་མེ་ཏོག་ནི་འབྱུ་རི་ཞམ་རྡུལ་ཕྱི་བླ་རེ་མཐོར་བྲེས་ཏེ། (spreading aloft a canopy of pollens of sweet-smelling anthers of the fully blown flowers grown on the celestial tree). D seems therefore to have adopted the reading :— उच्चलत्पारिजातद्रुममधुरमधुद्रुतधूलीवितानाम् ।

[2] For वीणा C and D: པི་ཝང (guitar). For वेणु C and D: གླིང་བུ (flute).

[3] For प्रवीण C has: སྒྲོགས་མཁས and D: སྒྲོགས་པ་མཁས་པས །

[4] For रमणी C has: དགའ་མ (she who delightens, i.e., a woman); D has: རངས་པ་བྱེད (she who makes one to rejoice).

[5] यात्रा བགྲོད་པ (walk).

ནང་གི་བྱེད་པ་[1]ཁྱོད་ལ་གཏད་པའི་བསོད་ནམས་མཐུ་ནི་རབ་འབར་
ཡོངས་སུ་སྨིན་པ་[2]ཡིས།།
ག་བུར་ཨེ་ལ་ལི་ཤི་ཤུན་པ་[3]ཨ་ཀ་རུ་དང་ན་ལ་ད་[4]ཕྱེའི་དྲི་ལྡན་ཆུ།།
འདོད་པའི་དྲིགས་པས་རབ་འབུར་བྱུང་མེད་ནུ་མའི་སྐྱིབས་སུ་ཕ་
ལོབས་[5]འཁྲིལ་གཉིས་དལ་འབབ་པ་[6]།།
སྨན་མིན་[7]ཆུ་ཡིས་ཟེར་མ་དང་ལྡན་[8]ཆུ་རྩེ་མཛེས་མ་དག་[9]དང་ལྡན་
ཅིག་རྩེ་བར་འགྱུར།། ༢༨ ||

---

1 For अन्तःकरण *C* has: ནང་ག་བྱེད་པ (*lit.* an inner doer or instrument, the internal sense-organ); *D:* སེམས་རྒྱུད (mind).

2 For परिणत *C* has: ཡོངས་སུ་སྨིན་པ (completely ripened).

3 For त्वक् *C* has: ཤུན་པ (bark), and *D:* ཤིང་ཚ (cinnamon).

4 For नलद *C* has: ན་ལ་ད and *D:* སྤང་སྤོས (a pretty aromatic composite growing on the higher alps).

5 For वीचि *C* has: ཆུ་རླབས (wave), and *D:* ཆུ་རྒྱོང wave.

6 For विश्रान्त *C* has: ཞན་དལ་འབབ་པ (slowly flowing and taking rest); and *D* simply: དལ་འབབ།

7 For मन्दाकिनी *C* has: སྨན་མིན and *D:* གང་གཱ།

8 For अमन्दच्छट *C* has: ཟེར་མ་དང་ལྡན (without ray of light).

9 For सुन्दरीभिः *C* and *D* have: མཛེས་མ་དག (beautiful female ones).

ཚིག་མདའི་གཙོ་བོ་[1]དུལ་བའི་ཁུར་གྱིས་ཅོད་པན་དུད་པ་རྣམས་ཀྱིས་
བཀའ་ལ་ཕྱག་བྱས་ཤིང་ ||
མགོ་རིས་སྟེང་དུ་ལྷ་ཡི་གླང་ཆེན་ཁྲོལ་ཁྲོལ་རྒྱན་གྱིས་སྤྲུད་པའི་ལུས
ཅན་ལ་ཞོན་ཏེ ||
སྤུ་ལོང་རབ་རྒྱས་[3]ལུས་ཅན་བདེ་སོགས་[4]ལག་པའི་ཐག་པ་ཁྲོགས་[5]
ཀྱིས་རྒྱན་དུ་བསྐྱིལ་གུར་པ ||
ཁྱོད་ཀྱི་སྤྲུན་རས་པོག་པས་དག་བྱས་ལག་པ་རྡོ་རྗེ་ལྡན་པས་[6]ལྷ་ཡི་
ས་སྐྱོང་བྱེད || ༨༦ ||

---

[1] For गीर्व्वाणग्रामणी *C* has: ཚིག་མདའི་གཙོ་བོ (chief of those whose arrows are words); and *D*: ལྷ (chief of gods).

[2] For खणोद्घखणोद्घासिताङ्केऽधिरूढः *C* has: ཁྲོལ་ཁྲོལ་རྒྱན་རྒྱལ་སྤྲུད་པའི་ལུས་ཅན་ལ་ཞོན་ཏེ, riding on (the celestial elephant) having a body decorated by ornaments making *khrol khrol* (ringing sounds).

[3] For उद्दाम रोमाञ्च *C* has: སྤུ་ལོང་རབ་རྒྱས (hair standing fully erect); *D*: སྤུ་ཤས་ཆེར་འདངས་པའི (hair standing erect in an exceeding measure).

[4] For ग्रव्या *C* and *D*: བདེ་སོགས (?)।

[5] For दोला *C* has: ཁྲོགས།

[6] For हीरभिन्नप्रकोष्ठः *C* has: ལག་པ་རྡོ་རྗེ་ལྡན་པས (arm adorned with diamonds or precious stones) and *D*: ཆར་པ་རྡོ་རྗེ་དང་འབྲེལ (Is ཆར་པ for ཕྲག་པ?) arm having diamonds hanging on or decorated with it.

གཙུག་གི་རིན་ཆེན་རྒྱན་གྱིས་མནན་[1] བཞུགས་བདེ་པར་གཤེགས་པ་
ནམ་མཁའི་དཔལ་འགྱུར་བླ་བྲེ་ཅན་[2] །།

ཉི་མ་འཆར་ཀ་[3] བྲེ་བ་ལྷ་བུར་རབ་གསལ་[4] འོད་ཟེར་རྒྱས་པས་[5] འཛིག་
རྟེན་གསུམ་འགེངས་ཤིང་ །།

བརྟན་པར་[6] གཡས་བརྐྱང་[7] ཞབས་གཅིག་གིས་མནན་[8] ཁུར་[9] གྱིས་
ཚངས་དབང་དྲག་པོ་ཁྱབ་འཇུག་རྣམས་དུད་པའི་[10] །།

[1] *C* has: མནན (pressed) and *D*: གང་ན (filled).

[2] *D* has: འོད་མཁའ་ཁྱབ་བླ་རེ་ཅན།

[3] For बाल *C* has: འཆར་ཀ and *D*: ཤར་ཀ (rising).

[4] For प्रोद्यत् *C* has: རབ་གསལ and *D*: ཆེས་གསལ (shining very much).

[5] For पटुतर *C* has: རྒྱས་པ (very bright).

[6] For प्रौढ *C* has: བརྟན་པར (firmly), and *D*: ཆེན་ (great).

[7] For आलीढ *C* and *D* have: གཡས་བརྐྱང (right leg stretched forth).

[8] For क्रम *C* has: མནན (pressure), and *D*: གོམ་སྟབས (the peculiar manner of stepping).

[9] For भर *C* has: ཁུར (burden) and *D*: བརྗིད (for ལྗིད ? weight or heaviness).

[10] For विनमत् *C* has: དུད་པའི and *D*: འདུད་པ།

ཁྲིད་སྐུ་བསྐྲོམས་པ་སྐྱེ་བ་ལ་བརྟེར་རྣམས་ཀྱིས་[1]སྲིད་པའི་འཇིགས་པ་
གཅོད་[2]པའི་སླད་དུ་འགྱུར།། ༢༠ །།

ཁྲོ་བ་དང་བཅས་མཚོན་ཆའི་[3]འོད་ཟེར་རབ་འབར་[4]ཕྱག་དབྱུག་ཆ་[5]
ཡིས་ནམ་མཁའི་ཁོངས་དག་ཁྱབ།།

གདུ་བུའི་གདེངས་ཅན་[6]དག་གི་[7]གདེངས་ཀ་མི་བཟད་[8]མི་འཕྲོགས
སྐྱོད་ལྡན་སྟོང་རྣམས་སྐྲག་མཛད་བཞད་[9]།།

---

[1] *D* has: ཕྱི།

[2] *D* adds ཆྲན་ཏེ before གཅོད།

[3] For प्रहरण *C* has: པཚོན་ཆ (for མཚོན་ཆ? weapon), and *D*: ཡུག་ཆ (implement).

[4] For उद्गूर्ण *C* has: རབ་འབར (fully blazing), and *D*: འབྲེལ་བ (connected with).

[5] For दोर्दण्ड खण्ड *C* has: ཕྱག་དབྱུག་ཆ (hand which appears like a piece of stick or club), and *D* simply: ཕྱག་ཚོགས (an assemblage of hands).

[6] For फणी *C* has: གདེངས་ཅན (possessing hood), and *D*: སྦྲུལ (serpent).

[7] *C* reads: ཀྱིས།

[8] For दारुण *C* reads མི་བཟད and *D* more correctly: མི་བཟད་པ (intolerable).

[9] For हास *C* has: བཞད and *D*: བཞད་མོ (laughter).

ཅང་ཏེའུ་དྲག་པོ་ཚབས་ཆེར་[1]བརྡུངས་པའི་[2]ཅོ་ན་རོ་ལངས་རྣམས་ནི་
དྲག་པོར་ཕེག་རྡོབ་[3]ཅིང་།།

བག་མེད་[4]ཀྲུགས་པས་ཅ་ཅོ་ཆེན་པོ་སྒྲོགས་པར་བྱེད་པའི་དྲག་མོད་
ལ་ལ་དག་གིས་མཐོང་[5]།། ༣༡ །།

ལ་ལས་བ་སྤུ་རེ་རེ་ལས་བྱུང་[6]ནམ་མཁའི་ཁྲོན་གནས་ས་དང་ས་འོག་
དག་ན་གནས།།

---

[1] For उद्भामर C has: དྲག་པོ་ཚབས་ཆེར (very violent and D simply: དྲག་པོ།

[2] For आस्फाल C has: བརྡུངས་པ (beating), and D བརྡུངས་པས་རླང་བསྐྱེད (production of vapour by beating).

[3] For ताल C has: ཕེག་རྡོབ (a musical instrument and D: ཐལ་མོའི་སྒྲ་ཆེན (great sound produced by th palms of the hands).

[4] For प्रमद (= प्रमाद) C has: བག་མེད (careless), an D: བསྒྱིངས་རྫིང་ (yawning, gaping).

[5] For पश्यन्ति C has: མཐོང་ and D: ལྟམས།

[6] For एकैकरोमोद्गमगत C has: བ་སྤུ་རེ་རེ་ལས་བྱུང་ (eme ging from each hair of the body), and D: བ་སྤུའི་ཁུང་ནས་བྱུང་ (emerging from each hole of the hair of th body, that is, from each pore or passage of perspir tion of the body).

མཐོ་རིས་ལ་གནས་[1] ཚངས་དབང་དྲག་པོ་ལ་སོགས་མི་དང་ལྷ་དང་
གྲུབ་པ་དྲི་ཟ་ཀླུ།།
ཕྱོགས་ཚོགས་ཁྱབ་པའི་འོད་ཟེར་ལ་བཞུགས་བདེ་གཤེགས་བརྒྱ་
ཕྲག་སྤྲུལ་པ་མཐའ་ཡས་[2] དག་གི་སྐུ[3] །།
ངོ་མཚར་འཇིག་རྟེན་གསུམ་གྱི་ཕྱུག་འོས་བརྟན་གཡོ་[4] བཀོད་པའི་[5]
དངོས་པོ་[6] མ་ལུས་[7] ངོ་བོར་[8] རོ།། ༢༤ ।।

---

[1] For खस्थ C has: མཐོ་རིས་ལ་གནས and D: མཐོ་རིས་གནས (dwelling in heaven).

[2] For अनन्त C and D have: མཐའ་ཡས (endless). आनन्द in the original is evidently a mistake for अनन्त ।

[3] For बिम्बं C has: སྐུ (image), and D: བཟ (beautiful).

[4] For चर C has: གཡོ (moveable). नर in the original is evidently a mistake for चर ।

[5] For रचित C has: བཀོད་པ (constructed), and D: གནས་པ (remaining or existing).

[6] For भाव C and D have: དངོས་པོ (thing or substance).

[7] For अशेष C and D have: མ་ལུས (without exception or remainder).

[8] For स्वभाव C and D have: ངོ་བོར (essence, self).

ལ་ལས་རྒྱ་སྐྱེགས་ལི་ཁྲིའི་ཚོན་དང་[1]ཉི་ཞོན་[2]དམར་བ་ཉིད་ལྟར་[3]ཤིན་.
ཏུ་[4]དམར་བ་དང་[5]།།
དེ་བཞིན་གཞན་གྱིས་སྣུམ་ཞིང་འོད་ལྡན་[6]མཐོན་མཐིང་[7]རྗེ་བཙགས་
བཏགས་པའི་ཕྱེ་མ་ལྟར་སྔོ་དང་།།
ལ་ལས་འོ་མའི་རྒྱ་མཚོ་བསྲུབས་པའི་འོད་ལྟར་[8]ཆེས་ལྷག་དཀར་
དང་གསེར་འོད་ལྟ་བུ་སྟེ།།
ཁྲིད་སྣ་སྣ་ཚོགས་[9]ངོ་བོ་ཉེ་བར་བཞག་པ་[10]དང་འབྲེལ་དབྱེ་བས་ཐ་
དང་ཤེལ་བཞིན་ནོ།། ༣༢ །།

---

[1] C has: དང་ (and), and D: འདྲ (like).

[2] For अरुण C has: ཉི་ཞོན (charioteer of the sun), and D: ཉི་མ་གཞོན་ནུ (the sun-youth).

[3] D has: ཆེས་དམར་ལྟ་བུར །

[4] D omits ཤིན་ཏུ །

[5] D has: དམར་བར་རྣམས །

[6] For श्रीमत् C has: སྣུམ་ཞིང་འོད་ལྡན (oily and luminous), but D literally: དཔལ་ལྡན (glorious).

[7] For सान्द्रेन्द्रनील C has: མཐོན་མཐིང་ (the high blue thing), and D: ཨིནྡྲ་ནཱི་ལ །

[8] For दुग्धाम्बुध C has: བསྲུབས་པའི་འོད་ལྟར (?) and D more literally: དཀྲུགས་དང་ཞོ་བས (stirred-up milk).

[9] For विश्व C and D have: སྣ་ཚོགས (of all sorts).

[10] For उपधा C and D: ཉེ་བར་བཞག་པ (*lit.* to make use of, that is, application or imposition).

ཀུན་མཁྱེན་ཡེ་ཤེས་སྒྲོན་མས་ཤེས་བྱ་མཐའ་དག་གསལ་བྱས་[1]དེ་ཉིད་[2]
དག་གི་དཔང་[3]གཅིག་པུ།།

ཀུན་རིག་ཉིད་[4]ནམ་དེ་ཡི་སྲས་ཀྱིས་ཁྱོད་ཀྱི་ཡོན་ཏན་ཚོགས་ཀྱི་གྲངས་
ཀི་རང་ངོན་སུམ་[5]མཁྱེན།།

བདག་འདྲ་གཏོར་མ་སྤྱོད་པ་[6]སྐྲོགས་པ་ལྟ་བུར་ཁ་གདངས་ཀུ་ཅོ་ཆེ་
བར་འདོན་པ་གང་།།

---

[1] For प्रकटित C has: གསལ་བྱས (enlightened or made distinct), and D: རབ་ཏུ་གསལ་བ་ཡི (made very distinct).

[2] For तत्त्व C and D have: དེ་ཉིད (that-ness, essence or truth).

[3] For साक्षी C has: དཔང་ (witness) and D: དབང་ (?)।

[4] For सर्व्वविद् C has: ཀུན་རིག་ཉིད (the Omniscient One himself) and D: ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་དངོས (the real Omniscient One).

[5] For साक्षात् C has: མངོན་སུམ (by one's own personal experience).

[6] For बलिभुज C has: གཏོར་མ་སྤྱོད་པ (that which enjoys strewing-oblations, that is, a crow) and D: ཁ་རོག (a crow).

དེ་ནི་མི་བཟད་སྡུག་བསྔལ་གདུང་བས་[1] ནད་བསྐྱེད་སེམས་ཀྱི་རྒུད་པ་[2]
གཞན་གད་དག་གི་རྒྱུ་[3]།། ༢༩ །།

བདག་གི་ཞུ་བ་གང་ལགས་དེ་ནི་ནངས་ཀྱིས་[4] དང་པོར་ཁྲིད་ཀྱིས་ཁྲིད་
པར་དུ་མཁྱེན་དེ།།

འོན་ཀྱང་ལྷག་པར་དེ་བརྗོད་[5] ངལ་བའི་སྒྲུབ་བྱེད་[6] མི་མཁས་པ་དག
རང་སེམས་ཆོམ་པའི་རྒྱུ།།

དོན་ཤེས་ཟིན་ཡང་གཉེན་འདུན་[7] བྲམས་པའི་མདུན་དུ་སྡུག་བསྔལ
ལྡན་པས་ཚིག་གིས་སྡུག་བསྔལ་ནི།།

---

[1] For ज्वर C has: གདུང་བས (by affliction), and *D*: རིམས་ནད་དག་གིས (by plague or epidemic).

[2] For व्यापत् C has: རྒུད་པ (decline, fall or calamity), and *D*: རྒྱུད (string or cord ?).

[3] For हास्यहेतुः C has: བཞད་གད་དག་གི་རྒྱུ and *D*: བཞད་གད་རྒྱུ་ཞིག་ལགས། दास्य in the original is a mistake for हास्य।

[4] C has: ནངས་ཉིས and *D*: ནང་གི (intrinsically).

[5] For तद्वाक्यातिरेक C has: ལྷག་པར་དེ་བརྗོད (more than that speech), and *D*: དེ་བསྔགས་བརྗོད་པའི། *C* and *D* have དེ for तद्। The original reading was therefore तद् and not त्वद्।

[6] For विधि C has: སྒྲུབ་བྱེད (act of accomplishing), and *D*: ཚུལ་ནི (manner).

[7] For बन्धु C has: མཉེན་འདུན and *D*: གཉེན་འདུན (kinsman or friend). The reading གཉེན is to be preferred.

དུག་བཞིན་སྐྱུགས་པར་གྱུར་ན་སྙིང་ཡང་སེང་ཞེས་བྱེད་ཅིང་རྣམ་པར་
གནས་པར་[1]ཚོར་བ་བཞིན།། ༢༡ །།

དགེ་ལེགས་ཀུན་དགའི་རྒྱ་མཚོར་ཟླ་བའི་ཆ་ཤས་གསལ་[2]མ་བསིལ་
བའི་གཟིགས་པར་སྩལ་དུ་གསོལ་[3]།།

ཡེ་ཤེས་ཉེར་བསྟན་དག་གིས་རྒྱས་པར་མཛད་ཅིག་ཐུགས་རྗེས་སྨིག་
ལྡན་[4]ནང་གི་མུན་པ་སོལ།།

[1] For स्वस्थतां C has: ཉམ་པར་གནས་པར (complete position or rest), and D: ཉིད་དུ་འགྱུར་ནས་ཉིད་མར་གནས (from the state of change dwells in that of rest in the self).

[2] For प्रकट शशिकले C has: ཟླ་བའི་ཆ་ཤས་གསལ་པོ and D: ཟླ་བའི་ཆ་ཤས་གསལ་མ (a conspicuous digit of the moon). The suffix མ is to be preferred as the original is in the feminine gender.

[3] For शीतलां देहि दृष्टिं C has: བསིལ་བའི་གཟིགས་པར་སྩལ་དུ་གསོལ (please to grant me your cool sight); and D: ཉམས་མཉེས་མཐོང་བ་སྩོལ་ཅིག (grant me your gratifying sight).

[4] For घनकरुणे C has: ཐུགས་རྗེ་སྟུག་ལྡན (O one possessing thick mercy), and D: ཐུགས་རྗེ་ཤས་ཆེ (O one possessing mercy in an exceeding measure).

གང་ཕྱིར་འགྲོ་བ་དག་ན་ཁྱོད་བསྟོད་རྒྱ་ཡིས་ཡིད་ནི་དག་པར་བྱས་
པ་ཁོ་བོ་ལ[1] ||

སྐྱེ་དགུ་རྣམས་ཀྱི་དགེ་ལེགས་གནས་ནི་[2] དོན་ཡོད་ཁྱོད་ཀྱི་ཡོན་ཏན་
བསྟོད་ཙམ་གཅིག་པུ་མཐོང་[3] || ༢༦ ||

ཁྱོད་ཀྱི་ཡོན་ཏན་ཚོགས་ཀྱི་ཆ་ཙམ་[4] བསྟོད་ནས་[5] བདག་གིས་འདི་ཙམ་
ཞེས་པར་མ་ངེས་པའི་[6] ||

---

[1] For पवित्रीकृत मनसि मयि *C* has: ཡིད་ནི་དག་པར་བྱས་པ་ཁོ་བོ་ལ (in me rendered pure in the mind), and *D:* ཡིད་དག་པར་བཅིལ་པ་བདག་ལ (in me having the mind made pure).

[2] For श्रेयसः स्थानं *C* has: དགེ་ལེགས་གནས་ནི (the abode of prosperity), and *D*: བདེ་བཙོགས་གནས་ནི (abode of heaped bliss).

[3] For दृष्टं *C* has: མཐོང་ and *D:* ལྟས་པར་བྱམས།

[4] For अवयव *C* and *D* have: ཆ་ཙམ (a part, a little).

[5] *C* reads ནུས and *D* : ནས།

[6] For अनियतेयत्तं *C* has: འདི་ཙམ་ཞེས་པར་མ་ངེས་པའི and *D:* འདི་ཙམ་ཞེས་བྱ་མ་ངེས་པའི ("this much—so called—untrue," that is, of uncertain measure or immeasurable).

བསོད་ནམས་བཀྲ་ཤིས་འདོད་པའི་[1]འབྲས་བུ་[2](དངར་བ་)རོ་སྐྱང་
གྲོལ་བའི་བར་དུ་[3]སྤྱངས་བྱ་བ་[4]།།
གང་[5]ཐོབ་དེ་ཡིས་འཇིག་རྟེན་འདི་ནི་འཕགས་པ་འཇིག་རྟེན་དབང་
ཕྱུག་ཞབས་མཐིལ་བཀྲ་ཤིས་ཀྱི།།
བདེ་ལེགས་རྟགས་ཅན་[6]བདེ་གཤེགས་སྲས་པོའི་ས་གཞི་[7]བདེ་བ་ཅན་
ཞེས་བྱ་དེ་རུ་[8]བགྲོད་ཤོག།། ༣༧ །།

[1] For पुण्याभिवाञ्छा C and D have: བཀྲ་ཤིས་འདོད་པ (lucky or blessed desire).

[2] The second line in verse 37 in *C* is too short by two syllables: *D* adds དངར་བ meaning "sweet" corresponding to the original मधुर after འབྲས་བུ་ to complete the line.

[3] For आमुक्ति C has: གྲོལ་བའི་བར་དུ (in the interval of deliverance) and *D*: མ་གྲོལ་བར་དུ (until deliverance).

[4] For भोग्यं C has: སྤྱངས་བྱ་བ (to be practised or experienced) and *D*: ལོངས་སྤྱོད་པ (enjoyable).

[5] For यत् *C* and *D*: གང་།

[6] For स्वस्तिक स्वस्ति चिह्नां C and *D*: བཀྲ་ཤིས་ཀྱི་བདེ་ལེགས་རྟགས་ཅན (marked with the blessed *svastika* or lucky configuration).

[7] For मही *C* has: ས་གཞི (ground or estate), and *D*: གྲོང་ཁྱེར (city).

[8] For व्रजाय *C* and *D*: མྱུར (quickly).

༄༅། ཕྲེང་བ་འཛིན་པའི་བསྟོད་པ།

ཕྲེང་བ་འཛིན་པའི་བསྟོད་པ་པཎྜི་ཏ་ཆེན་པོ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པའི་[1]
བཤེས་གཉེན་གྱིས་མཛད་པ་རྫོགས་སོ།།

---

[1] The concluding remarks in *D* are as follows:—

རྗེ་བཙུན་འཕགས་པ་མ་སྒྲོལ་མའི་བསྟོད་པ་མེ་ཏོག་ཕྲེང་བ་འཛིན་པ་ཞེས་བྱ་བ་སློབ་དཔོན་ཆེན་པོ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པའི་བཤེས་གཉེན་ཞེས་བྱ་བ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་སྤྱོད་པ་རྩེ་གཅིག་ཏུ་ཆེད་པས་མཛད་པ་རྫོགས་སོ།། རྒྱ་གར་གྱི་མཁན་པོ་ཀ་ན་ཀ་བརྨ་དང་།། བོད་ཀྱི་ལོ་ཙཱ་བ་པ་ཚབ་ཉི་མ་གྲགས་ཀྱིས་བསྒྱུར་བ་ལགས། ། སླད་ཀྱི་པཎྜི་ཏ་ཆེན་པོ་མ་ཧཱི་ཀ་སྒྲི་ཀྵི་ཁའི་ཞལ་སྔ་ནས།། ཕྱག་ལོ་ཙཱ་བ་ཉ་ཕྱིའི་དགེ་སློང་ཆོས་རྗེ་དཔལ་གྱིས་ལྕང་ར་བར་བཅོས་ཏེ་དག་པར་ཞུས་སོ།།

Another Tibetan version of Sragdharāstotra.

ཕྲེང་བ་འཛིན་པའི་བསྟོད་པ།

རྒྱ་གར་སྐད་དུ། ཨཱརྱ་ཏཱ་རཱ་སྲག་དྷཱ་རཱ་སྟོ་ཏྲ། བོད་སྐད་དུ།

འཕགས་མ་སྒྲོལ་མའི་མེ་ཏོག་ཕྲེང་བ་འཛིན་པའི་བསྟོད་པ།།

སྔར་ཤར་ཉི་མ་སྣང་བ་དམར།།
ཟླ་མཆོག་སྤྱི་གཙུག་ནོར་བུ་དམར།།
དེ་འབུར་ཁ་དོག་དེ་ལ་ནི།།
ཆོས་སར་གྱིས་ནི་བསླུས་པ་ལྡྲ།།
འཕགས་མ་ཁྱེད་ཀྱི་ཞབས་གཉིས་ལ།།
གུས་པའི་ཐལ་མོ་དབུ་རྒྱན་གྱིས།།
དེ་མཛེས་མགོ་ཡིས་ཕྱག་འཚལ་ལོ།།
ཉིས་བྱུང་དུས་སུ་སྐྱབས་ས་མ།།
དེ་ནི་སྒྲོལ་མ་ཁྱེད་ཡིན་ནོ།།
བསྟོད་སར་མེ་ཏོག་ཕྲེང་བ་འདིས།།
མཆོད་ལ་བདག་གིས་ཕྱག་འཚལ་ལོ།། ༡ ||

བཀྲལ་མི་ནུས་པའི་སྡུག་བསྔལ་མེ།།
དེ་ལ་རྟག་ཏུ་ལུས་ལྷུང་གནས།།
སྐལ་བ་མ་ལྡན་འགྲོ་ས་གང་།།
སྨོངས་པ་བདག་གིས་ཇི་ལྟར་བྱ།།
དེ་ལྟར་རྟག་ཏུ་སྨྲས་ནས་ནི།།
དོན་མེད་བདག་ནི་སྤོབས་ཆུང་སོང་།།
མཁའ་ལ་ཀྱི་ཀླུ་དཔལ་ལྡན་གྲགས།།
དེ་ནི་གཞན་གྱི་སྨྲ་བ་ཐོས།།
དེ་ཐོས་ལོང་བའི་སྤྱོད་པ་ལྟར།།
མཐོང་རྟེན་འདོད་ཀྱང་གཞན་ཁྲིད་མེད།།
སྡིག་པ་འཇོམས་མ་ཁྲིད་ལ་ནི།།
བདག་ནི་སྐྱབས་མཐོང་འདོད་ལགས་སོ།། ༢ །།

སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་སྒྲོལ་བའི་ཕྱིར།།
དེ་ལ་སྙིང་རྗེ་མི་མཛད་དམ།།
མ་ལུས་པར་ནི་སྙིང་རྗེ་མཛད།།
དེ་ཕོངས་བདག་ལྟ་ཡོད་གྱུར་ན།།
ཕོང་ལ་སྙིང་རྗེ་མཛད་པ་བཞིན།།
བདག་ལ་དེ་བཞིན་མཛད་འཚལ་ལོ།།
ནས་པ་མེད་པས་མི་མཛད་དམ།།

ཇིད་བཞིན་ནུས་ལ་གཉིས་པ་མེད།།
འགྲོ་བ་རྣམས་ཀྱི་སྡིག་སྨུན་པ།།
དེ་འཛོམས་པ་ལ་ཉི་མ་འདྲ།།
དེ་ལྟར་ཡིན་ཀྱང་སྡུག་པ་བདག།།
མི་དགེ་ལས་ནི་མ་ཚོག་པས།།
ངན་ལས་བྱས་པས་བདག་ནི་འགྱོད།། ༢ །།

སྐལ་ངན་བདག་ལ་སྐལ་བ་མེད།།
ཉི་མ་ཤར་ཡང་སྨུན་པ་གནག།།
ག་རྒྱའི་ཆུ་ནི་ཤིན་དུ་བསིལ།།
དེ་ཕྱིར་འགྲམ་དུ་བསྙད་ཀྱང་ནི།།
སྐོམ་ཡང་བདུང་རྒྱུ་མ་རྙེད་དོ།།
རིན་ཆེན་སྣ་ཚོགས་ཡོད་པའི་གླིང་།།
ནོར་རྣམས་ཀྱིས་གང་[1]ཁང་པ་ལ།།
དེར་འདུག་ཀྱང་ནི་བདག་ཕོངས་བས།།
བཅོམ་ལྡན་འདས་མ་ཁྱེད་ལ་ནི།།
མགོན་འདོད་ཀྱང་ནི་མགོན་མེད་བདག།།
འཇིག་རྟེན་ཀུན་གྱི་ཡུམ་གཅིག་མ།། ༣ །།

---

[1] Is རྫིས་ཁང་ for ཀྱི་ཞིང་?

མ་ལ་རྟག་ཏུ་ཏྲུས་ནས་ནི།།
ཉུབ་མའི་དོན་དུ་བུ་སྐྱོང་ན།།
དེ་ལ་མ་ཡང་སྐྱོ་བར་འགྱུར།།
མི་རྟེད་ཉིན་རེ་སྐྱོང་གྱུར་ན།།
ཕ་ཡང་བུ་ལ་ཁྲོ་བར་བྱེད།།
འཇིག་རྟེན་གསུམ་གྱི་བསྐྱངས་ཀྱང་ནི།།
ཁྱེད་ཀྱི་འབྲས་བུ་གང་བར་བྱས།།
དཔག་བསམ་ཤིང་གི་ཡལ་ག་མཆོག།
དེ་ནི་སྒྲོལ་མ་ཁྱེད་ཡིན་ནོ།།
ཐམས་ཅད་ལ་ནི་མ་ལུས་པ།།
སྦྱིན་པ་ཁྱོད་ཀྱིས་ཁྱབ་པར་བྱས།། ༤ །།

ཉོན་མོངས་ཀུན་གྱི་སེ་དེས་ནི།།
བདག་གི་ལུས་འདི་རྟག་ཏུ་ཚིག།
ས་འོག་སྡུག་བསྔལ་དེ་ལ་ནི།།
བདག་གི་ལུས་འདི་ཉུབ་ཚམ་ན།།
སེམས་ཅན་རྣམས་ཀྱི་སྡུག་བསྔལ་ནི།།
དྲག་པོ་འཕེལ་བར་གྱུར་ཙམ་ན།།
ཁྱོད་ཀྱི་དམ་བཅས་ཞལ་བཞེས་པ།།
བདག་གི་སྙིང་དུ་གྲུབ་པར་མཛོད།།

རྟོགས་སངས་རྒྱས་པའི་སྨོན་ལམ་ནི།།
བདག་གི་སེམས་ལ་ཤར་བའི་དུས།།
སློབ་མ་ཕན་འདོགས་མཛད་པར་ཞུ།། ༦ །།

ལག་བསྐྲིང་བསྟོད་པའི་ཚིག་བརྗོད་ཅིང་།
དོར་དུ་དྲག་པོ་དྲུས་པའི་ས ༎
གཉན་ལ་ནུས་ཀུང་དོར་འགྲུབ་པོ ༎
ཁྱེད་ལྷ་བུ་ལ་བདག་གིས་ཞུས ༎
ཀྱེ་མ་སློབ་མ་ཁྱེད་ཀྱིས་ནི ༎
བདག་སྤང་པར་ནི་མི་གཞའི ༎
ཁྱོད་ཀྱི་སྤྱན་གྱིས་གཟིགས་ཙམ ༎
ནང་འདོད་ཐབས་ཅན་སྐྱེད་པར་འགྱུར ༎
མི་བདེ་མི་བཟོད་སྡུག་བསྔལ་ནི ༎
ཡང་འབྱུང་དོགས་ནི་སི་འབྱུང་ངོ ༎ ༧ ༎

བདག་ནི་སྡིག་ཅན་ཡིན་གྱུར་ན ༎
དད་པ་ཤིན་དུ་འཕེལ་ནས་ནི ༎
ཁྱེད་ལ་དད་པ་སྐྱེ་མི་གཞའ ༎
སེང་ཐོས་པ་འམ་དྲན་པ་ཡིས ༎
ཁྱེད་ཀྱི་[1]སྡིག་པ་དབང་མེད་འཕྲོག ༎
བདག་དོན་ཁྱེད་ཀྱི་[2]སྤངས་པ་དེ ༎

[1-2] ཀྱི for ཀྱིས ?

བདེན་པར་བདག་ལ་གསུང་བར་ཞུ ༎
ཁྱེད་ནི་བདེན་པར་གསུང་ལྡན་མ ༎
སྙིང་རྗེ་ཆེ་བའི་སྨན་པ་ཡིས ༎
ནད་པ་མ་ཞི་བར་དུ་ནི ༎
སྨན་གྱིས་ཕན་འདོད་ཆེ་ཙ་བྱེད ༎ ༨ ༎
སྐྲ་མ་སེར་སྣང་རྒྱལ་སོགས ༎
ངན་པ་དེ་རྣམས་ཀྱིས་ཁྱེར་ནས ༎
རེ་མོས་ཁྱེར་བས་དལ་སྐབས་མེད ༎
གནས་པའི་སྤྱི་ནོར་ཛ་མོ་བཞིན ༎
སྐད་ཅིག་དལ་བ་མེད་པས་ནི ༎
སྐྱོལ་མའི་ཞབས་ཀྱི་པདྨ་ལ ༎
བདག་གིས་མཆོད་སྐབས་མ་རྙེད་དོ ༎
དེས་ནི་ཡི་གེ་དུ་ཚིག་འདོན ༎
དེ་བརྟེན་པས་ནི་ཕན་འདོགས་རེ ༎ ༩ ༎
དུས་མཐའ་རླུང་གི་གཡས་སུ་འཁྱིལ ༎
དེས་ནི་གཙུགས་པའི་ཚ་རླབས་འབྱུང ༎
གཡོ་ཞིང་འགྱུལ་བའི་རོལ་བས་འཁྲུག ༎
དེ་རྒྱབ་དཔའ་རླབས་འགྲམ་དུ་ནི ༎
བརྡབས་པས་སྨྲ་གྲགས་སྐད་མདངས་ཅན ༎

འཇིགས་བྱེད་རྒྱ་མཚོ་དེ་ལས་ནི ༎
གྲུ་ཆག་ནུབ་པའི་སྐབས་དེ་ལ ༎
སྙིང་རྗེ་ངུ་སྐད་དྲག་པོ་བཏོན ༎
སྐད་ཅིག་དྲན་མེད་བསམས་པོར་གྱུར ༎
ལྷ་མོ་ཁྱོད་ལ་བསྟོད་པ་ཡིས ༎
བདེ་བར་རྒྱ་མཚོ་ཕར་བསྒྲལ་ལོ ༎ ༡༠ ༎

སྤྲིན་ནག་སྐོར་ཞིང་དུ་བའི་ནང ༎
དེ་ལ་མེ་སྟག་ཅན་གྱི་མེ ༎
མེ་ལྕེ་ཆེར་འབར་ཁྱིམ་དུ་ནི ༎
དལ་ནས་མལ་དུ་ཉལ་བའི་མིས ༎
ཁྱེད་ལ་རབ་བདུད་ཐལ་མོ་སྦྱར ༎
སྐད་ཅིག་གིས་ནི་གློག་བྱུང་ནས ༎
མྱུར་བར་སྤྲིན་ཆར་གྱིས་ནི་བསྐོར ༎ ༡༡ ༎

སྐྱོ་བྱེད་གླང་ཆེན་འགྲམ་གཉིས་ལ ༎
འཛག་པའི་ཆུ་ལ་རེག་ནས་ནི ༎
བྱུང་བའི་ཕྲེང་བ་བཞིན་དུ་ཐལ ༎
དེ་རྣམས་ཀྱིས་ནི་ཧཱུྃ་སྒྲ་སྒྲོགས ༎
སྒྲ་དེ་ཐོས་ནས་ཞེ་སྡང་ལས ༎
གླང་ཆེན་འཐབ་དུ་བྱུང་མདོ་ནས ༎

ཁྲོས་ནས་མཆེ་བས་མི་བདེག་ནས ༎
འོད་ཡི་ལ་ནི་བསྣད་པ་བཞིན ༎
ཁྱེད་དྲན་ཙམ་གྱིས་འཆི་བ་བཟློག ༎
ཕར་ལོག་བཀལ་ནས་རིན་ཆེན་རྙེད ༎
དེ་སྟེང་མཁར་དུ་བསྣད་དུ་ཕྱིན ༎ ༡༣ ༎

མི་མེད་སྟོང་པ་ནགས་གསེབ་དུ ༎
ཤིན་དུ་རྣོ་བའི་མཚོན་རྣམས་ཀྱིས ༎
བརྒྱབ་ནས་ཡོད་པ་མི་རོ་འི་མགོ ༎
དྲི་ཤུ་ལ་ལ་གསད་རོ་མང ༎
དེ་འདྲ་ནགས་གསེབ་ཕྱིན་ཙ་ན ༎
རལ་གྲི་ཕུབ་དང་གཟུང་ནས་ནི ༎
མདའ་གཞུ་བཀང་ནས་བྱུང་བ་རྣམས ༎
ཟུར་མིག་ལྟ་ཞིང་ཁྲོས་ནས་བྱུང ༎
ཀློལ་ནས་བརྡེག་དུ་བྱུང་ཙམ་ན ༎
ཁྱེད་བསམས་སྐྱོ་མེད་སྐུ་གསུས་བྲིས ༎
ཁྱེད་མིང་གསོལ་པོར་བྲིས་མ་ཐག ༎
དཔལ་ལྡན་ཁྲིམ་དུ་བསྐྱད་ཕྱིན་ནོ ༎ ༡༢ ༎

ཀང་པ་སོར་མོ་རབ་རྣོ་བས ༎
རྡོ་རྗེ་ལྷ་བྲུས་རབ་དུ་བཀོས ༎

སྨོ་བྱེད་གླང་ཆེན་མགོ་ཁྲག་བྱུང་ ༎
འཇིགས་བྱེད་སེངྒེ་བྱུང་ཙམ་ན ༎
ཁྱོད་བོས་བསྟོད་པ་བརྗོད་པ་ཡིས ༎
བྲེད་ནས་སེངྒེ་ལོག་ནས་ཐལ ༎ ༡༨ ༎

དུ་བ་འཁྲིལ་བ་འཇིགས་པའི་གཟུགས ༎
འཇིགས་བྱེད་གདེངས་བྱེད་ཤིན་དུ་འབར ༎
ཟག་རུ་ཕུད་བྱེད་ཁ་གདེངས་པ ༎
ཀླུ་ཆེན་སྟོན་པ་སྦྲུལ་ཁྲི་བ ༎
ག་ཀིར་རྗེའི་ཞགས་པས་བསྐྲིག་པའི་སེ ༎
སྡིག་པའི་དབང་གིས་དེ་རྣར་བྱུང་ ༎
དེ་དུས་ཁྱོད་ཀྱི་ཡོན་ཏན་བསྒྲགས ༎
གུས་པར་དད་པར་ཁྱེད་ལ་བྱུས ༎
སྦྲུལ་དེ་ཨུ་དུམྦ་གླིང་བར་གྱུར ༎
སེ་དོག་མཆོད་པའི་སྐྱི་རིས་གྲོབ ༎ ༡༩ ༎

དཔོན་གྱིས་སིག་མཚམས་མགུལ་དོགས་ཀྱིས ༎
དེས་བྲེད་དམག་དཔོན་རིམ་པ་ཡིས ༎
ཐག་པས་བསྐྱིགས་ནས་སྨྲ་ནས་བྲུད ༎
རྒྱབ་སོས་བཀལ་ནས་ཁྲིད་ཙམ་ན ༎
ཁོལ་པོ་དེ་ཉེན་ཆ་ཆེ ༎

ཙ་ཙོ་སླ་བ་གདོང་འདོད་ནས ༎
ཉེ་བ་གཉེན་རྣམས་ཀྱིས་ནི་བོར ༎
ལྟོགས་ནས་སྐོམ་ནས་མཆུ་སྐམས་པ ༎
སྡུག་བསྔལ་མཐའ་མེད་བྱུང་ཙམ་ན ༎
གང་གིས་སྒྲོལ་མའི་ཞབས་ལ་སྐྱབས ༎
སྐད་ཅིག་གིས་ནི་གྲོལ་ནས་ཐར ༎ ༡༦ ༎

སྐྲུ་མ་བྲུས་པའི་གཟུགས་མི་ལེགས ༎
མི་རོའི་ཀྲུ་མ་བྲུས་པ་དེས ༎
ཕྲེང་བ་མང་བས་སྐེ་ལ་བཏགས ༎
སྲུས་ཀྱང་དགག་དུ་མི་ནུས་པ ༎
དེ་བྱུང་དུས་སུ་ཁྱོད་ཀྱིས་བསྒྲགས ༎
དེ་བརྗོད་ཙམ་གྱིས་སྡིག་པ་དག ༎
སྨིན་པོའི་དྲན་པ་མེད་ཙམ་ན ༎
དེ་རྣམས་ཀྱིས་ནི་སྲུང་བར་བྱེད ༎ ༡༧ ༎
འབྲུག་ཐུང་བ་ཡི་སྤྲིན་གྱི་གཟུགས ༎
ང་རྒྱལ་འཛིགས་པ་ཙང་པོ་གསུམ ༎
དེས་ནི་སྲུན་པ་གནག་པ་ལ ༎
གློག་བཞིན་མཆོན་ཆ་སྣང་བ་ཡིས ༎
མདའ་ཡི་ཆར་པ་བྱུང་ཙམ་ན ༎

འཐབ་པའི་དུས་སུ་བསྐོར་ནས་བཀག ༎
ཤིན་ཏུ་སྟོབས་ཆེ་ངག་རྣམས་ཀྱིས ༎
ཁྲོ་ཞིང་བརྡེག་ཏུ་བྱུང་ཚམ་ན ༎
སྒྲོལ་མ་ཁྱོད་ཀྱིས་སྟོབས་བྱིན་པས ༎
དཔའ་བོ་གཅིག་གིས་དེ་རྣམས་བཅོམ ༎
རས་རིས་རྣམས་ནི་རང་དབང་བྱུས ༎ ༡༥ ༎

སྡིག་པས་གང་བ་མཛེ་པོ་ཡི་གཟུགས ༎
ལུས་པོ་སྐྲངས་ནས་རྣག་དང་ཁྲག ༎
ཆུ་སེར་དེ་རྣམས་འཛག་པ་ནི ༎
ཙ་ཤ་སྤྲགས་པ་ཕྲུག་པ་ནས ༎
འབུ་རྣམས་ཀྱིས་ནི་ཟོས་པ་ན ༎
སྒྲོལ་ལ་ཁྱོད་ཀྱི་ཞབས་བརྟེན་ནས ༎
རྟག་ཏུ་ཁྱོད་ལ་མོས་གུས་བྱས ༎
མོས་གུས་དེ་རང་སྨན་དུ་གྱུར ༎
གསེར་གྱི་ཁ་དོག་ལུས་གྱུར་ནས ༎
པདྨ་དཀར་པོ་རྒྱས་པའི་སྒྲུར ༎
དེས་ནི་གཟུགས་བཟང་ལུས་ཐོབ་པོ ༎ ༡༦ ༎

སློབ་དཔོན་རྣམས་ཀྱིས་བཀའ་དེ་ལ ༎
རྣ་བ་སྟོད་དུ་མ་ཚུང་བས ༎

ཐོས་པའི་ནོར་ནི་ཕོངས་པར་གྱུར ༎
བཞིས་གཉེན་གསེབ་ཏུ་སྐུགས་པ་དེ ༎
ཁྲོད་ལ་མོས་གུས་བསྟོད་བཀྲིས་པས ༎
གསུང་ལྡན་སེང་ཁྲི་འཕྲོག་པར་བྱེད ༎
དེ་འཕྲོགས་པ་ཡང་རྒྱལ་པོ་ཡི་མདུན ༎
རྒྱན་ཆ་སྣ་ཚོགས་བདགས་ནས་ནི ༎
གསུང་གི་དབང་ཕྱུག་སེང་ཁྲི་སྟོད ༎ ༤༠ ༎

ས་ལ་ཉལ་བས་རྡུལ་མས་ཁེངས ༎
ལུས་ཀྱི་ཁ་དོག་དུ་བར་གྱུར ༎
དུག་པོ་གོས་ཀྱི་ལྷུས་མ་ཁྲབ ༎
རྟག་ཏུ་ཞིག་དང་སྤྲོ་ན་གསོད ༎
གཞན་གྱི་མདུན་དུ་ཕོར་གོག་འཛིན ༎
རྟག་ཏུ་སློངས་མོ་བྱེད་པ་དེ ༎
སྒྲོལ་མ་ཁྲིད་ལ་སྐྱབས་ཙམ་ན ༎
ངེས་པར་མཛེས་མ་ཁྲོད་ཡས་ནི ༎
རྔ་ཡབ་མཛེས་པས་གཡབ་པར་བྱེད ༎
སྤོབས་ཆེན་གླང་པོ་ཆེ་རྣམས་ཀྱིས ༎
བདག་པོར་གྱུར་ནས་གདུགས་གཅིག་པ ༎
རས་རིས་ཙམ་གྱིས་རྒྱལ་པོར་གྱུར ༎ ༤༡ ༎

གཞན་གཡོག་ལས་དང་ཡོན་ཏན་དང་ ༎
ཚོང་དང་ཐབས་ཀྱིས་ནོར་ཚོལ་བ ༎
ཚེ་སྡུ་མ་ཡིས་དགེ་བའི་ནོར ༎
ཇི་ལྟར་བུས་ཀྱང་ནོར་མེད་པ ༎
སྐུ་ལ་བསྐྱངས་ཀྱང་རྙེད་པ་མེད ༎
ཀྱི་མ་ཁྱེད་ལ་བསྐྱངས་ཙམ་ན ༎
ས་གསེབ་དུ་ནི་ནོར་རྙེད་ནས ༎
མི་དེ་ཕྱུག་པོར་གྱུར་པར་བྱུང ༎ ༢༢ ༎

འཚོ་བ་མེད་པས་ཇོ་ཚ་རེ ༎
གོས་མེད་པས་ནི་རྩང་ཟས་བཀལ ༎
ཕོངས་པ་ཡིན་པས་གཅེར་གྱིས་བོར ༎
སྡིར་དགོས་མནོ་ནས་ཐག་རིངས་སུ ༎
ཀྱི་མ་སྒྲོལ་མ་ཁྱེད་ལ་ནི ༎
རང་གི་སྡུག་བསྔལ་བསྟན་ཙམ་ན ༎
དུ་རྣམས་སྐྱིག་པ་ས་ལ་བཀོ ༎
དེ་བཀོས་ས་ཡང་ཁྱིམ་བསྐོར་ནས ༎
རང་ཡིད་འོང་བ་རྒྱལ་པོའི་ཁབ ༎
ཁྱིམ་དེར་གཅིད་ནི་ལོག་པ་ལས ༎

མཛེས་མ་རྣམས་ཀྱི་ལག་བརྒྱན་གྲག ॥
དེས་ནི་གཉིད་ལོག་སད་པ་སྐྱེད ॥ ༢༢ ॥

ཕྱོགས་བཅུར་གྲུར་པའི་འཁོར་ལོ་ནི ॥
ཤིན་ཏུ་འོད་ཟེར་ལྡན་པ་དག ॥
མཚན་ཉིད་ལྷན་པའི་བུད་མེད་དང་ ॥
མཆེ་བ་དྲུག་ཡོད་གླང་པོ་ཆེ ॥
རྨ་བྱའི་སྐེ་ཡི་ཁ་དོག་ལྡན ॥
དེ་ལྟར་སྔོ་བ་རྟ་བཟངས་དང་ ॥
རིན་པོ་ཆེ་ནི་ཉི་མའི་འོད ॥
དྲི་མ་མེད་པའི་གཏེར་གྱིས་བཀང་ ॥
དམག་གི་དཔའ་བོ་མང་བ་དང་ ॥
སློལ་མ་ཁྲིད་ཀྱིས་བཀའ་དྲིན་གྱིས ॥
འཁོར་ལོས་སྒྱུར་བའི་རྒྱལ་པོར་གྱུར ॥ ༢༨ ॥
མ་ལ་ཡ་ཡི་ལྷུམ་ར་རུ ॥
ནོར་བུ་རིན་པོ་ཆེ་ཡི་རྫོ ॥
དེ་ལ་ཙན་དན་ལ་སོགས་བསྐུས ॥
ལྷ་མོ་རྣམས་ཀྱང་འཚོགས་བྱས ॥
འགྲོན་སར་མཆོད་པ་བྱས་པ་བཞིན ॥
ཤིན་ཏུ་ཆགས་ནས་རྩེད་མོ་བརྩེས ॥

སྒྲོལ་མ་ཁྲིད་ཀྱི་རིག་པ་གྲུབ ༑༑
རིག་པ་འཛིན་པའི་ལྷ་དབང་པོའི ༑༑
རལ་གྲི་འོད་ཟེར་ལྡང་གུས་ནི ༑༑
ལག་བཟང་དེ་ལ་ཕྱོགས་པ་རེ ༑༑
ཡང་ནས་ཡང་དུ་གསོར་བྱེད་པ ༑༑
གཟུགས་བཟང་ལྷ་ནི་ཐོབ་པར་འགྱུར ༑༑ ༢༤ ༑༑
སྨུ་དིག་ཕྲེང་བས་མཛེས་པར་བརྒྱན ༑༑
དེ་བརྒྱན་མའི་བར་དུ་བྱུང ༑༑
རྣ་བར་ཨུ་དྲུལ་བརྒྱན་པ་དེ ༑༑
མིག་དང་གང་ཟག་འཁྲམ་པ་འདྲ ༑༑
ཐོར་ཚུགས་མཐུར་བ་བརྒྱན ༑༑
དྲི་ཞིམ་བྱུང་བས་བོར་ས་ནུས། ༑༑
ཀེད་པར་གཡེར་ཁ་མཛེས་པར་བརྒྱན ༑༑
ཞབས་གཉིས་ལེགས་པ་དེ་ལ་ནི ༑༑
སིལ་སིལ་སྒྲ་དང་གཡེར་ཁ་བརྒྱན ༑༑
སྒྲོལ་མ་ཁྲིད་ལ་བསྒྲུབས་ཙམ་ན ༑༑
འདོད་པའི་ལྷ་ལ་དགའ་བ་ཙམ ༑༑
དེ་ཕྱིད་ལྷ་མོ་བསྐྱེད་བཀུར་བྱེད ༑༑ ༢༦ ༑༑

རྫོང་འགྲམ་རིན་པོ་ཆེ་ཡིས་བསྐོར ॥
གསེར་གྱི་པདྨ་དེ་ལ་ནི ॥
གེ་སར་རྡོ་རྗེ་པ་ལས་འབར ॥
པ་ར་ཛཱ་དའི་ཤིང་དེ་ནི ॥
ཅུང་ཟད་བཀུག་པ་དྲི་ཞིམ་དམར ॥
དེས་ན་ཟླ་རེ་བཞིན་དུ་ཁྱབ ॥
དམ་བུ་ར་དང་ཛ་ལ་སོགས ॥
ལྷ་རྣམས་ཀྱིས་ནི་སྣན་བར་བསྒྲགས ॥
སྒྲོལ་མ་ཁྱོད་ཀྱིས་བཀའ་དྲིན་གྱིས ॥
ལྷ་ཡི་ལྡུམ་རར་ཡུན་རིངས་རྩེས ॥
བདེ་བ་ཤིན་དུ་ཉམས་སུ་མྱོང ॥ ༢༧ ॥

ག་བུར་དང་ནི་ཀ་ཀོ་ལ ॥
ཨ་ཀ་རུ་དང་སྤོས་དང་དྲི ॥
དེ་རྣམས་བདགས་ནས་ཆུར་བསྲེས་པས ॥
དྲི་ཞིམ་ཆུ་རྣམས་ཀྱིས་ནི་བཟེག ॥
ལྷ་མོའི་ནུ་མ་གཉིས་ཀྱི་བར ॥
ལྷ་ཡི་གཙང་པོ་ཆུ་མགྱོགས་དེས ॥
ཡར་རྡེག་ཐུར་རྡེག་རྩེད་མོ་བྱེད ॥
ལྷ་མོ་མཛེས་པ་དེ་རྣམས་དང ॥

ཁྱོད་ཀྱི་བཀའ་དྲིན་བསོད་ནམས་ཀྱིས ༎
ལྷ་ཡུལ་དུ་ནི་རྩེད་མོ་སྟོང ༎ ༢༨ ༎

མགོ་རིས་གནས་པའི་ལྷ་རྣམས་ཀྱིས ༎
གུས་པས་བཀའ་ནི་སྤྱི་བོས་ལེན ༎
དེ་ལེན་ཕྱག་ནི་བྱས་ནས་སུ ༎
གླང་པོ་ཆེ་ལ་ཞོན་པ་ལ ༎
རྒྱན་ཆ་བརྡགས་པའི་གས་ཛེ་དེས ༎
ལག་པ་གཉིས་ལ་གདུབ་བུ་བརྡགས ༎
དེས་ནི་ལྷ་ཡི་བསྐྱིངས་ཙམ་ན ༎
བཀག་པི་ནུས་པ་བ་སྒྲུ་རྔང ༎
རྡོ་རྗེ་པ་ལམ་ལག་བརྒྱར་བརྡགས ༎
ཁྱེད་ཀྱི་སྤྲར་གྱིས་གཟིགས་ཙམ་ན ༎
ལྷ་ཡི་དབང་པོ་བརྒྱ་བྱིན་ཐོབ ༎
རྒྱ་ཡི་ས་རིས་བསྐྱུང་བ་བྱེད ༎ ༢༩ ༎

མངས་རྒྱས་བསྟན་པ་དེ་ལ་ནི ༎
རིན་ཆེན་སེ་དོག་སྤྱི་བོར་གནས ༎
ནམ་མཁའ་དཔལ་གྱི་ཟླ་རིས་ཁྱབ ༎
ཉི་མ་ཤར་ཀའི་འོད་འདྲ་བ ༎

དེས་ནི་འཇིག་རྟེན་གསུམ་པོ་བཀང་ ༎
གཡོན་བསྐུམ་གཡས་བརྐྱང་ཞབས་གཅིག་གིས ༎
དེ་མནན་བཀུག་པ་ཚངས་པ་དང་ ༎
དབང་ཕྱུག་ཆེན་པོ་ཁྱབ་འཇུག་གོ ༎
ཁྱེད་ཀྱི་སྐུ་ནི་བསྒྲོམས་བགྱིས་པས ༎
སྲིད་པའི་འཇིགས་པ་ཕྱིས་མི་འབྱུང་ ༎
སྐྱེ་བ་ལེན་པ་ཆད་ནས་ཡོད ༎ ༣༠ ༎

ཁ་ཅིག་གིས་ནི་འདི་ལྟར་མཐོང་ ༎
ནགས་ཚལ་ཕྱུག་གྲིས་མཚོན་ཆས་བཟུང་ ༎
ཤིན་ཏུ་འཇིགས་པ་སྟོབས་པོ་ཆེ ༎
ནམ་མཁའ་ཁྱབ་པར་ལག་གདུང་བྲུ ༎
དེ་རྣམས་འཇིགས་ཆེ་སྤྲུལ་དུ་མཐོང་ ༎
ཀྱི་མའོ་ཁྲོས་ནས་སྐྲག་པར་བྱེད ༎
ཐོད་པའི་སྐྲ་ནི་ཤིན་ཏུ་འཇིགས ༎
མ་རུངས་པ་ཡི་སྤྱོད་པ་བྱེད ༎
རོ་ལངས་དིང་དིང་ཤག་ནི་བརྡུང་ ༎
འཇིགས་ཆེན་རྩེད་མོ་སྐྲ་ཆེན་སྐྲག ༎ ༣༡ ༎

ཁ་ཅིག་གིས་ནི་མཐོང་བ་ལ ༎
སྒྲོལ་མའི་བ་སྤུ་རེ་རེ་ལས ༎

འཇིག་རྟེན་པ་དེ་འཛོ་བར་བྱེད ‖
བདེ་བར་གནས་པ་ཚངས་པ་དང་ ‖
ལྷ་ཡི་དབང་པོ་བརྒྱ་བྱིན་དང་ ‖
དབང་ཕྱུག་ཆེན་པོ་ཀླུ་ལ་སོགས ‖
ལྷ་དང་མི་དང་གྲུབ་ཐོབ་དང་ ‖
དྲི་ཟ་གནོད་སྦྱིན་སྤྲུལ་རྣམས་དང་ ‖
ཕྱོགས་སྐྱ་རྒྱ་བའི་འཁོར་ལོ་ཡང་ ‖
ཐ་མེད་བདེ་གཤེགས་ཁྱིམ་དེར་གནས ‖
ཀྱེ་མ་རབ་དུ་རྫུ་འཕྲུལ་ཆེ ‖
འཇིག་རྟེན་གསུམ་གྱིས་ཕྱག་བྱས་པ ‖
ཀྱེ་མ་འགུལ་ནི་འབུལ་གནས་པ ‖
སྣ་ཚོགས་ལྷ་མེད་དངོས་པོ་ནི ‖
ཀྱེ་མ་སྤྲོལ་མ་ཁྲིད་ཡིན་ནོ ‖ ༢༢ ‖

ཁ་ཅིག་གིས་ནི་མཐོང་བ་ལ ‖
རྒྱ་སྐྱེགས་དང་ནི་སིན་དུ་ར ‖
དཀར་དམར་ཁ་དོག་ཉི་མི་ལྷར ‖
དཔལ་ལྡན་ཨོ་ཌྱན་ནི་ལ་འདྲ ‖
ཁ་ཅིག་གིས་ནི་མཐོང་པ་ལ ‖
འོ་མའི་རྒྱ་མཚོ་དྭབས་དཀར་འདྲ ‖

ཁ་ཅིག་གིས་ནི་གསེར་འདྲ་མདོག།
ཁྱེད་ཀྱི་གཟུགས་ནི་སྣ་ཚོགས་མཐོང་།།
ཤེལ་དང་འདྲ་བར་གང་འདོད་གཟུགས།། ༢༢ །།

ཡེ་ཤེས་མར་མེ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན།།
དེས་ནི་ཐམས་ཅད་གསལ་བར་མཐོང་།།
དེ་ཉིད་མཁྱེན་པ་དབང་པོ་གཅིག།
ངེས་པར་ཁྱེད་ཀྱི་ཡོན་ཏན་ནི།།
གྲངས་ལས་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པས་ཤེས།།
ཡང་ན་དེ་ཡིས་སྐྲུས་ཀྱིས་མཁྱེན།།
བདག་གིས་ཁ་གདངས་བྱས་ནས་ནི།།
བྱ་རོག་ཁ་འདྲའི་སྒྲ་དང་ནི།།
སྡུག་བསྔལ་ཚད་པས་བྱས་ཙམ་ན།།
དེ་སྐྱེས་ན་ཚ་བྱུང་ཙམ་ན།།
བདག་གིས་པོ་རོག་སྒྲ་བཞིན་བཏོན།།
གཞན་གྱི་སེམས་ལ་གནོད་གང་རྒྱུ།། ༢༥ །།
བདག་གིས་ཞུས་པའི་དོན་འདི་ནི།།
མ་ཞུས་གོང་དུ་ལྷག་པར་མཁྱེན།།
ཁྱེད་ཀྱི་མཁྱེན་པ་དེ་ལ་ནི།།
བདག་གིས་ཞུ་བ་དོན་མེད་སླེང་།།

འོ་ནའང་རང་སེམས་དགའ་པའི་དོན།།
ཉེ་བའི་གཉེར་གྱི་མདུར་དུ་ནི །།
དག་དག་སླུགས་པ་སྨྲས་པ་བཞིན།།
སྡུག་བསྔལ་དོན་དེ་ཤེས་ཀུང་ནི།།
རང་སྙིང་ཡང་ཞིང་བདེ་བ་བཞིར།། ༢༧ །།

པན་འདོགས་དགའ་བ་རྒྱ་མཚོ་ཉིད།།
རབ་དུ་གསལ་བ་ཟླ་བའི་ཆ།།
ཀུ་སུ་མཛེས་སུས་འཛིགས་པར་བྱ།།
གདངས་ངག་ཡི་ཤེས་གནང་བར་བྱ།།
སྙིང་ཆེ་ཆེན་མོ་ཁྱོད་ཉིད་ཀྱིས།།
སྨུན་ནག་སེམས་ནི་གསལ་བར་མཛོད།།
ཁྱེད་ཀྱི་བསྟོད་པའི་རྒྱུ་རིས་ནི།།
བདག་གི་སེམས་ནི་གཙང་བར་བཀྲུས།།
ཕན་ནས་བྱུང་ས་གཅིག་སྟེད་དོ།།
བསྟོད་པ་འདྲིས་ནི་འགྲོ་བའི་དོན།།
འབྲས་བུ་ཐོབ་པ་ཡོད་པར་མཐོང་།། ༢༨ །།

རབ་ཏུ་བསྟོད་པའི་ཡོན་ཏན་ཆ།།
བདག་གིས་བསོད་ནམས་བཤད་མི་ཤེས།།

བསོད་ནམས་དེ་ཡི་སྟོབས་ཀྱིས་ནི།།
འཇིག་རྟེན་པ་ཀུན་དོན་གྲུབ་ནས།།
གྲོལ་བའི་བདེ་བ་སྐྱོང་བར་ཤོག།
སྨྲུན་རས་གཟིགས་ཀྱི་ཞབས་ཀྱི་མཐིལ།།
དེ་ཡི་མཚན་མ་བཀྲ་ཤིས་ཀྱིས།།
དེ་བཀང་ཡོད་པ་དེ་ལ་ནི།།
བདེ་གཤེགས་སྲས་ཀྱི་ས་རིས་ཡིན།།
བདེ་ནས་བདེ་རུ་འགྲོ་བ་ཀུན།།
ཀྱུར་བར་སོང་ནས་བདེ་བར་ཤོག།། ༣༧ །།

མི་རྟོག་ཕྲེང་བ་འཛིན་པའི་བསྟོད་པ།།

སློབ་དཔོན་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པའི་བཤེས་གཉེན་གྱིས་མཛད་པ་
རྫོགས་སོ།།

NOTE.

Page	༤༢	*for*	ཀྱུཡ	*read*	ཀོཡ།
"	༤༣	"	ཡཕདཨ	"	མཕདཨ
"	༤༩	"	བཇབས	"	བཛྫབས།
		"	གང་	"	གད།
		"	ང་བའི	"	ངུ་བའི།
"	༦༠	"	མཕར	"	མཕདཨ།
"	༦༢	"	विजबव्	"	कोट।
"	༦༣	"	ར་དགས	"	ར་དྭགས།
"	༦༥	"	ཉིད	"	ཉིང་།
		"	གཟུགས་ཅན	"	གཟུགས་ཅན།
"	༧༠	"	བརྩོན	"	བརྩོན།
"	༧༥	"	དྲིན	"	དྲི།
"		"	བདེ	"	བདེན།
"	༧༩	"	ग्या	"	ग्यी।
"	༨༢	"	डम्रामह	"	डम्रुमह।

TRANSLATION.[1]

1

Reverently bowing my head weighed down already by the coronet formed by my joined palms, O noble Saviouress, refuge of the distressed, do I worship both thy feet which seem just dyed as it were with lac by reason of the gleam arising from their contact with the glorious splendour of the lofty gods' crest-jewels resembling in their ruddy brightness the light of the infant sun.

2

Hapless that I am, with my body inextricably plunged in the fire of misery, utterly at a loss to know whither to turn, afflicted in my folly on account of the futility of my frequent attempts to do something or other, I who have oftentimes heard of thee from others, now, following another's lead, take refuge in thee who destroyest sin, linked as I am to the hope of regaining my light, even as a blind man turns his face towards the sky to behold the splendour of the sun and the moon.

3

Thy mercy flows in sooth to all creatures without distinction, and I too am assuredly included

---

[1] I am under a great obligation to my esteemed friend Mr. Hari Nath De, M.A., M.R.A.S., accomplished Librarian of the Imperial Library, Calcutta, for collaborating with me in the preparation of the English translation of the difficult and obscure Sanskrit original.—S. C. Vidyabhusana.

therein, being numbered among them. Unequalled is thy might even as the orb of the radiant sun, dispelling the darkness of the sins of all this universe. Nevertheless, I indeed am miserable, fie on me! whose evil actions have ripened into such evil results.

4

Fie! fie on me! unfortunate that I am, whose darkness is not dispelled even by the brightness of the sun, I who am thirsty even on the edge of the bank of the Himalaya-born stream which is as cool as a piece of ice, who am penurious even (when placed) in the depth of the cavern of gems situated in the vicinity of the high road in the Island of Gems, and am helpless even though I have chosen thee, who art the sole upholder of all the universe, for my helper.

5

Even a mother feels vexed at a son repeatedly crying to be suckled, even a father is worried at prayers for unworthy objects made to him daily, but thou who art the principal shoot of the great wish-yielding tree whose mighty fruit is the desire of the three worlds, thou, I say, grantest to all beings the boons that they crave without ever being altered in feeling.

6

"Whosoever is scorched by the torrent flames of misery, his Savioureas shall I be"—*this determination* of thine do thou fulfil in my case, plunged as I am in the abyss of misery.

As long as the miseries of living beings increase, being difficult to remove, so long indeed flows thy mercy on those whose minds are rapt in meditation of the vehicle of the Perfectly Wise.

7

Upon one thus crying with raised hands for succour, through pretext of uttering a hymn in thy praise, even an outsider would not think it proper to look down with indifference, much less would one like thee, O mother. Seeing the success of other suitors, I am filled with desire to obtain from thee fulfilment of my request for a desired boon, while I am greatly burning with an unbearable and ceaseless internal fever which has been brought on by sorrow.

8

If I am a sinner whence increases this great devotion of mine for thee? Thou alone forcibly removest all sins by the fact of thy name being heard or uttered or meditated upon. So tell me, O truth-telling one, wherefore in my case thou shirkest thy task of removing sins? Say, does a doctor, who is very kind-hearted, refuse treatment to a patient even though the latter be sure to succumb?

9

Since it does not fall to my lot even for a moment to worship thy lotus-like feet, for that reason especially let this humble, sorrow-laden, poetical composition of mine ensure fulfilment of my longings, seeing that I am one carried away simultaneously or suc-

cessively by my own wicked faults, such as duplicity, envy, pride, etc., even as a camel belonging to a monastery is the common drudge of many persons.

10

From the monster-laugh in the form of the loud noise on the shore, caused by the dashing of the raging surge which agitates itself as it moves on, whirled by the storm raised by the world-ending deluge, forthwith, O Goddess, the shore of the ocean is reached with ease by shipwrecked passengers bowing to thee when they are in imminent peril of drowning, wailing piteously and emitting futile cries of despair.

11

They who rest on their beds in a house in which has entered with speed a conflagration, terrible with the blaze of sparks which rise in waves high up to the interior of the mansion of the sky that is formed by the contact of clouds, which are conglomerations of smoke—even those in such a plight are saved in a twinkle by thee with the rapidity of a lightning-flash illumining the clouds with its rapid play, when with folded palms raised to their heads in token of humble prayer, they supplicate to thee with voice choked with tears.

12

He who is swung about in the cradle formed by the two rising tusks of an elephant filled with the fire of hostile rage excited by rival elephants whom he challenges with loud roars, while bees string them-

selves into a garland round his two valley-like cheeks that overflow with streams of ichor—even one in such a plight, thinking of thee, defies death cheerfully as if he were seated on the top of a castle built on a huge mountain summit.

13

Thou compellest to thy service even brigands that have terribly frowning glances and are puffed up with pride as their hands brandish sharp-edged swords in lonely forests fraught with the dire festivities of lances and heavy maces smiting human heads. Thy name is the abode of luck written as it is legibly and unmarked with the pen of cares.

14

One, who utters a worthy hymn fraught with meaning in thy praise, is avoided in fear by a lion of sharp fangs and terrible jaw, even though it be about to pounce on him with anger—a lion whose dire neck-joints have their terribly bristling mane washed with the blood issuing from the head of mad elephants mangled by the teeth and sharp nails of the lion striking as hard as thunder.

15

A serpent whose form is as black as a curling mass of smoke, whose terrible mouth is dilated through the act of constant hissing, whose huge vibrating tongue is as it were the noose of the god of death—even such a serpent renounces its evil nature and yearns to recount thy excellences over and over again,

and with its mind devoted to thee attains the beauty of a garland of blue lotuses, each of which is encircled with a row of bees delirious with delight.

16

Whoever has his hair dishevelled at the hands of royal military officers frightened of their master's frown, or is bound in the hard fetters of unbearable slanders noised abroad by babbling servants rushing up and down, his throat and lips being parched with hunger and thirst, forthwith doth he rid himself of that dire calamity by taking refuge at the noble feet of Tārā, what though he be forsaken by his dearest friends!

17

Terrible with the excessive splendour of thy resplendent weapons which are of power to quell the pride of the manifold false decorations effected by a series of works brought into existence through power of magic, the demons wearing garlands made of masses of entrails from dug-up corpses, confer on him whose sins have been removed by the recollection of the charms derived from thy Tantras, a protection which no foe can take away.

18

In the field of battle darkened by streams of ichor flowing in rivers from the cheeks and forehead of elephants whose forms are like those of rumbling clouds—the field which is brightened by the splendour of weapons which flash like lightning—the field where showers of arrows are constantly raining, the single-handed warrior hemmed in on all sides by the

mighty arms of mortal enemies, suddenly crushes his world of foes, if he is filled with courage by thee.

19

Of those who are faithfully attached to the service of thy feet, like patients making use of medicinal drugs, the limbs become resplendent as gold and the eyes dilated like lotuses even though their bodies are eaten up by vermins moving about the interior of their mouths and in their entrails or attached to their flesh and skin, melting with pus and horrible impurities, the effect of diseases consequent on a life of wickedness.

20

He in whose bowl of hearing the mendicant dole of learning imparted by teachers has not found a resting place, and who is reduced to speechlessness in the assemblies of the learned through his lack of the wealth of instruction received—even such a one, having obtained, through the might of his devotion to thee, the mastery of speech elevated by the wealth of embellishments in the shape of figures of speech of all sorts, dethrones his adversaries in royal courts.

21

He who is embrowned by dust through sleeping on the ground, whose body is bare owing to the rag that covers his loins being tattered, who for the sake of a morsel of food in a potsherd squeezes out the lives*

* The allusion is to the custom of employing low-class men to kill lice and other vermins to be found in bedsteads, which are generally placed out of doors for this purpose. In up-country the cry *Khatmal khilaoge* is well known.

of lice in front of another man's house—such a one, strenuously worshipping thee, becomes lord of the earth, which is hardened by the tusks of rut-blinded elephants whose charming smile is indicated by the waving chowries borne by noble damsels and on whom is raised one sole royal umbrella.

22

Worn out by a frequent recourse to the ways and means of service, agriculture, artisanship, flattery and barter, unsuccessful in obtaining wealth which is the auspicious fruit of merit acquired in a previous birth, paupers become again and again masters of wealth in the shape of store of gold disgorged by the earth if they pray for wealth to thee who transcendest fate and art the mother of the hapless.

23

One who is disconcerted through discontinuance of service, chidden by his wife whose dress is reduced to tatters, avoided from a distance through selfishness by his own kinsmen, sons, friends and relatives, as soon as he acquaints thee with his misery, becomes lord of edifices, the precincts of which are worn out by edges of horses' hoofs and is awakened from sleep by the tinkling of the armlets of the women of his seraglio.

24

Through a particle of thy grace, O Blessed One, he becomes possessor of a (chariot the) wheel (of) which skims the circle of the quarter, of a spouse emitting

as it were, the canopying beauty of the sky where the Sugatas are seated on seats formed of crest-jewel ornaments, which fills the three worlds with bright rays from myriads of uprising suns, and which makes Brahmā, Rudra, Indra, and Viṣṇu bend down with the weight of one foot doubled up in proud martial attitude.

31

Some see thy form as full of anger shrouding the interspaces of the sky with a portion of thy arm resplendent with the rays emitted by weapons (held thereby), having restless and terrible hooded serpents for thy armlets, fearful on account of the tumult of horror-striking sports prompted by the intoxication of the joy produced by the loud clappings of Vetālas at the time of their terrific dance, and terrible drum-beatings and foe-disconcerting laughter.

32

Some see thy form which commands the reverence of the three worlds as endowed with an infinity of natures made out of moveable and immoveable constituents, as possessed of diverse aspects owing to its creation of innumerable hundreds of Sugatas stationed in an abode encircled by the wheel of the quarters, and as having serpents, Gandharvas, Siddhas, men and gods such as Brahmā, Indra, and Rudra, undisturbed, either abiding on the surface of the earth or in the expanse of the sky springing up from the pores of every hair of thine.

33

Some see thy form as red like the sun or as redder than gleam of vermilion or lac dye; similarly others see it as green-like fragments of leaves pounded by a bright and thick sapphire stone, while others again see thy universal form diversified by a difference of condition as like crystal or like gold or whiter than milk churned from the milk ocean.

34

The sole realiser of all knowable truths demonstrated to him by the lamp of omniscience or the all-knowing offspring of such a one, realises face to face the tale of thy excellences, whereas the lament which one like me pours forth with opened mouth like the cry of a crow—that lament is for the purpose of solacing a mind afflicted with the pain brought on by the fever of sharp misery.

35

What I intend to tell thee, that is well known to thee beforehand; the excessive labour to relate it is merely for the purpose of satisfying my foolish mind; but by pouring forth one's sorrow in words as though it were a poison before an affectionate friend, though he be already aware of it, a miserable man obtains ease by unloading his heart.

36

O thou who art the lunar digit, shining on the sea of the joy of bliss, deign thou to cast a glorious glance

of thine; grant thou, O thou of deep mercy, nurture through instructions of wisdom; destroy thou mental darkness, seeing that my mind being washed by the water of thy praises, there has been seen (by me) a place of bliss whence the mere praising of thy excellence in this world becomes an infallible remedy for mankind.

37

In virtue of the merit acquired by me through hymning a portion of thy multitudinous excellences—a merit the quality of which is immeasurable, which is sweet of taste owing to its rendering fruitful the desire for the attainment of virtue and which is to last till salvation is attained—may this world forthwith reach that land of Sugata's sons which bears the name of Sukhāvatī and is characterised by the auspicious *svastika* mark imprinted on the sole of the feet of the revered Lokeśvara.

INDEX

OF

TIBETAN WORDS WITH THEIR SANSKRIT EQUIVALENTS.

ཀ

ཁ

ག

ཅ

Words. | Page

ཆ

ཇ

ཐ

ད

ཕ

མ

Words. Page

ཙ

ཚ

བྲ

འ

INDEX

OF

SANSKRIT WORDS WITH TIBETAN SYNONYMS.

अ

इ

ओ

क

ग

घ

च

र

ल

Words.				Page
ाज ཛྙོ	...	...	...	१२
ाम གདངས	...	...	...	२१
ाम གངས	...	...	...	२१
ाहाय གདངས	...	...	...	४४
यापद् སྒྲུད་པ	...	...	...	२२, ४४
यापार བྱ་བ	...	...	...	१३
यापार བྱེད་པ་དང་ལྡན	...	...	...	२१
याम ཁྱུར	...	...	...	४१
याहार བརྗོད	...	...	...	४६
युत्क्रामि སྒྲག་མཛད	...	...	...	४१
योमन् ནམ་མཁའ	...	...	...	३६, ४१
योम्नि མཁའ་ལ	...	...	...	५

व्र

व्रज ཕྲུམ་བུ	...	...	...	८
व्रजकाम्लिका	...	...	...	६
व्रजि ཉམས་པ	...	...	...	२७
व्रती བདེ་སོགས	...	...	...	३८
व्रत བརྒྱ་ཐུབ	...	...	...	४७
व्रम्	...	...	...	५०
व्रज्या ཡལ	...	...	...	१७

ष

स

Words. Page

Words.				Page
আহ্‌ གསལ་བར	...	...	...	২১
আলি ཤེས་ཆེན	...	...	...	১৫
আলিং ཀྲམ་པ	...	...	...	১৫
অঙ্গ གསལ་--র	...	...	...	১৫
অঃ གསལ་པོ	...	...	...	২০
অ.টিন བསྒྲོས	...	...	...	২৮
অ.বন্ གསོ	...	...	...	২২
অ.রন্ གསོ་བ་དག	...	...	...	২১, ২২
অ.লিঙ্ མི་སྣུག	...	...	...	১৩
অ.সংন্ འཁྲི་ཤིང	...	...	...	১৩
অ'ট ཕྲུབ	...	...	...	১৫
আটি བརྟེག	...	...	...	১৫
আট སྒྲ	...	...	...	১৫
আটপতি	...	...	...	১২
আর འདོད་པ	...	...	...	২১
আতি དྲན་པ	...	...	...	১২, ১৪, ২৪
আর འཛུམ	...	...	...	২৩
খ্যাৎ གྲུར་ཅིག	...	...	...	১৪
অক্ ཕྲེང་བ	...	...	...	১
অক্ষয় ཕྲེང་བ་ཆེན་པ	...	...	...	৪৩, ৫০০

হ